

2019

**JAAR
VERSLAG**

Stichting
Bedrijfstakpensioenfonds
voor het
Levensmiddelenbedrijf

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het
Levensmiddelenbedrijf
Postbus 4471, 6401 CZ Heerlen
E-mail info@bpfl.nl
Internetsite www.bpfl.nl

Ingeschreven in het Handelsregister van de
de Kamer van Koophandel onder nummer 41178959

Jaarverslag 2019
Verslag over het boekjaar
1-1-2019 t/m 31-12-2019

Inhoud

	Pagina		Pagina
Voorwoord	5	Jaarrekening	
Meerjarenoverzicht	7	Balans per 31 december	76
Verslag van het bestuur		Staat van baten en lasten	78
Het pensioenfonds	9	Kasstroomoverzicht	81
Pensioenregeling 2019	11	Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	82
Financiële positie van het fonds	11	Toelichting op de balans per 31 december	90
Beleggingen	16	Toelichting op de staat van baten en lasten	99
Communicatie	29	Risicoparagraaf	108
Externe ontwikkelingen	30	Gebeurtenissen na balansdatum	118
Governance	32	Resultaatbestemming	118
Uitbesteding	45	Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur	119
Integraal risicomanagement	46	Goedkeuring van de jaarrekening door de raad van toezicht	119
Vooruitblik 2020	53	Overige gegevens	
Rapport Raad van Toezicht		Actuariële verklaring	121
Reactie van het bestuur	64	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	123
Verslag verantwoordingsorgaan		Bijlagen	
Oordeel verantwoordingsorgaan	67	Relevante nevenfuncties bestuursleden en raad van toezicht	133
Reactie van het bestuur	72		

Voorwoord

Voor u ligt het verslag over 2019 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf (hierna: het fonds).

Ontwikkeling financiële positie van het fonds

De dekkingsgraad van het fonds heeft gedurende 2019 sterk gefluctueerd. De beleidsdekkingsgraad was eind 2018 nog 103,4%. Eind 2019 was deze gedaald naar 94,5%. De actuele dekkingsgraad daalde in dezelfde periode van 98,8% naar 94,6%. Medio 2019 stond de actuele dekkingsgraad op een laagste punt van 88,3%. Met name de (steeds lagere) rente was de oorzaak van deze ontwikkelingen van de financiële positie van het fonds.

Uitgaande van de actuele dekkingsgraad medio 2019 zouden kortingen van de pensioenen aan de orde zijn. Dit was de aanleiding voor het bijeenroepen van het crisisteam van het fonds. Op advies van het crisisteam heeft de Beleggingsadviescommissie onderzocht in hoeverre ingrijpen in het strategische beleid van het fonds nodig was. Na advies van de Beleggingsadviescommissie heeft het bestuur besloten om vast te blijven houden aan de lange termijn beleggingsovertuigingen (incl. renteovertuigingen) en is het gevoerde strategische beleggingsbeleid voortgezet. Tevens is het bestuur tot de conclusie gekomen dat de financiële positie van het fonds aanleiding geeft om de financiële opzet van het fonds nader te onderzoeken en te herijken.

In maart 2020 kreeg Nederland te maken met het Corona-virus (Covid-19). De verspreiding van het virus en de maatregelen tegen verspreiding ervan hebben grote gevolgen op het leven van de mensen en op bedrijven. Er is sprake van een crisis. Bij het vaststellen van het jaarverslag is de crisis nog niet ten einde. Door de overheidsmaatregelen zijn de vergaderingen van het fonds op afstand gehouden, om de besluitvorming zoveel mogelijk doorgang te laten vinden. Dat geldt ook voor de contacten met adviseurs, de toezichthouder en de uitvoerders. Het fonds heeft maatregelen getroffen om in geval van calamiteiten bestuurlijke continuïteit te waarborgen. Het bestuur heeft kennis genomen van de maatregelen die de uitvoerders hebben genomen om de continuïteit van hun diensten te waarborgen. De onrust op de financiële markten heeft vanaf maart 2020 gevolgen voor de dekkingsgraad van het fonds. Het fonds heeft de betalingstermijn voor de premies niet verruimd, maar stelt zich coulant op bij verzoeken om betalingsregelingen.

Overleg met sociale partners

Gedurende het boekjaar heeft op meerdere momenten intensief overleg plaatsgevonden met Sociale partners over met name de financiering van de regeling. Door de lage rente wordt inkoop van nieuwe pensioenaanspraken steeds duurder. De premie is ontoereikend om nieuw pensioen tegen de wettelijk voorgeschreven renteniveaus in te kunnen kopen. Dit betekent dat de dekkingsgraad als gevolg van nieuwe inkoop in 2019 is gedaald met circa 0,9%-punt.

Ofschoon de premie in 2019 voldeed aan de minimale wettelijke eisen, is het fonds van mening dat dit niveau van financiering niet jarenlang kan worden volgehouden; om die reden is uitgebreid met sociale partners gesproken over regeling en premie voor 2020. Sociale partners hebben besloten om de pensioenregeling en de premie voor 2020 ongewijzigd te handhaven. Daarbij zijn zowel fonds als sociale partners zich bewust van het feit dat het vraagstuk van een toereikend financiering voor 2021 zeker terugkeert op de agenda voor 2020.

Dankwoord

Wij willen iedereen die zich heeft ingezet voor het fonds, waaronder de leden van de raad van toezicht, de leden van het verantwoordingsorgaan, de sociale partners die betrokken zijn bij het fonds en alle bij het fonds betrokken adviseurs, uitvoerders en medewerkers van het bestuursbureau bedanken voor hun grote inzet, betrokkenheid en samenwerking in het afgelopen jaar.

Mevrouw F. Sloot-Mulder
Werkgeversvoorzitter

De heer D.H.M. Muusers
Werknemersvoorzitter (ad interim)

Meerjarenoverzicht

	2019	2018	2017	2016	2015
Aantallen					
Actieve deelnemers, exclusief arbeidsongeschikten	92.933	89.145	86.509	83.922	82.434
Actieve deelnemers, arbeidsongeschikten	3.020	2.977	2.480	2.363	2.277
Gewezen deelnemers	236.959	223.712	199.674	186.621	176.774
Pensioengerechtigden met uitkering	20.507	19.519	18.069	15.817	15.288
Pensioengerechtigden niet opgevraagd pensioen	2.260	1.725	1.533	1.399	1.997
Totaal aantal deelnemers	355.679	337.078	308.265	290.122	278.770
Werkgevers	3.332	3.443	3.505	3.403	3.199
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Toeslagen					
Toeslagverlening actieven	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Toeslagverlening inactieven	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Beleggingen					
Beleggingen ¹⁾	6.953.068	5.837.325	5.776.166	5.172.174	4.539.668
Beleggingsopbrengsten ²⁾	986.985	-57.293	247.388	522.359	-3.866
Rendement (inclusief rente-overlay)	17,0%	-0,9%	4,5%	12,0%	0,1%
Benchmarkrendement (inclusief rente-overlay)	17,2%	-1,7%	4,4%	11,2%	-0,5%
Z-score	0,46	0,43	0,16	-0,08	0,41
Performancetoets	1,90	1,52	1,13	0,77	0,92
Reserves					
Gebonden reserve	1.356.329	1.167.399	1.245.084	1.159.982	947.107
Bestemmingsreserve AOP	23.430	23.318	23.318	21.358	13.739
Beleidsreserve	-1.780.319	-1.263.056	-1.015.177	-1.205.340	-901.786
Totaal reserves	-400.560	-72.339	253.225	-24.000	59.060

1) Inclusief liquide middelen beschikbaar voor beleggingen en derivaten opgenomen op de passiva zijde van de balans. Voor meer informatie wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

2) Betreft directe en indirecte beleggingsopbrengsten onder aftrek van kosten vermogensbeheer.

	2019	2018	2017	2016	2015
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	7.407.566	5.954.481	5.548.034	5.224.867	4.285.570
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	10.653	8.368	7.752	6.483	5.133
Totaal technische voorzieningen	7.418.219	5.962.849	5.555.786	5.231.350	4.290.703
Langlopende schulden (uit hoofde van VPL)	0	0	0	0	209.223
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	192.799	190.689	175.737	173.524	169.130
Pensioenuitkeringen					
Uitkeringen	62.291	60.172	58.792	50.572	49.704
Afkoopsommen	3.269	2.709	12.535	9.867	8.926
	65.560	62.881	71.327	60.439	58.630
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Pensioenvermogen	7.017.659	5.890.510	5.809.011	5.207.350	4.349.763
Pensioenverplichtingen	7.418.219	5.962.849	5.555.786	5.231.350	4.290.703
Dekkingsgraad ¹⁾	94,6%	98,8%	104,6%	99,5%	101,4%
Beleidsdekkingsgraad	94,5%	103,4%	103,3%	95,5%	105,5%
Vereiste dekkingsgraad	118,3%	119,6%	122,4%	122,2%	122,1%

1) De aanwezige dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen.

Verslag van het bestuur

Het pensioenfonds

Statutaire doelstelling

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf ('het fonds') voert de pensioenregeling uit voor werknemers, gewezen werknemers en hun nabestaanden en werkgevers, die is vastgelegd in het pensioenreglement en volgens de statuten. De pensioenaanspraken worden gefinancierd met bijdragen van werknemers en werkgevers. Het ingelegde geld wordt belegd. De pensioenregeling voorziet voor alle deelnemers in een ouderdomspensioen, een partnerpensioen en een wezenpensioen.

Het bestuur heeft de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, zoals bedoeld in artikel 102a van de Pensioenwet vastgesteld en vastgelegd in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN). Bij de toetsing van de opdrachtaanvaarding voor de uitvoering van de pensioenregeling zijn deze door het bestuur als uitgangspunt genomen.

Naam en vestigingsplaats

Het fonds is opgericht op 1 november 1968 en is statutair gevestigd in Utrecht. Het fonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Utrecht onder nummer 41178959 en is lid van de Pensioenfederatie. Eind 2018 heeft het bestuur besloten om de statuten van het fonds aan te passen en deze in lijn te brengen met wijzigingen voortvloeiend uit wet- en regelgeving. De laatste statutenwijziging is notarieel verleden op 5 maart 2019.

Verplichtstelling

Het fonds is een verplichtgesteld bedrijfstakpensioenfonds. Die status ligt vast in de beschikking, nr. 63663, d.d. 23 oktober 1968, afgegeven door de Minister van Sociale Zaken en is voor het laatst gewijzigd bij beschikking van 9 november 2017 (Staatscourant nr. 64797). De verplichtstelling geldt voor werknemers van 21 tot 68 jaar.

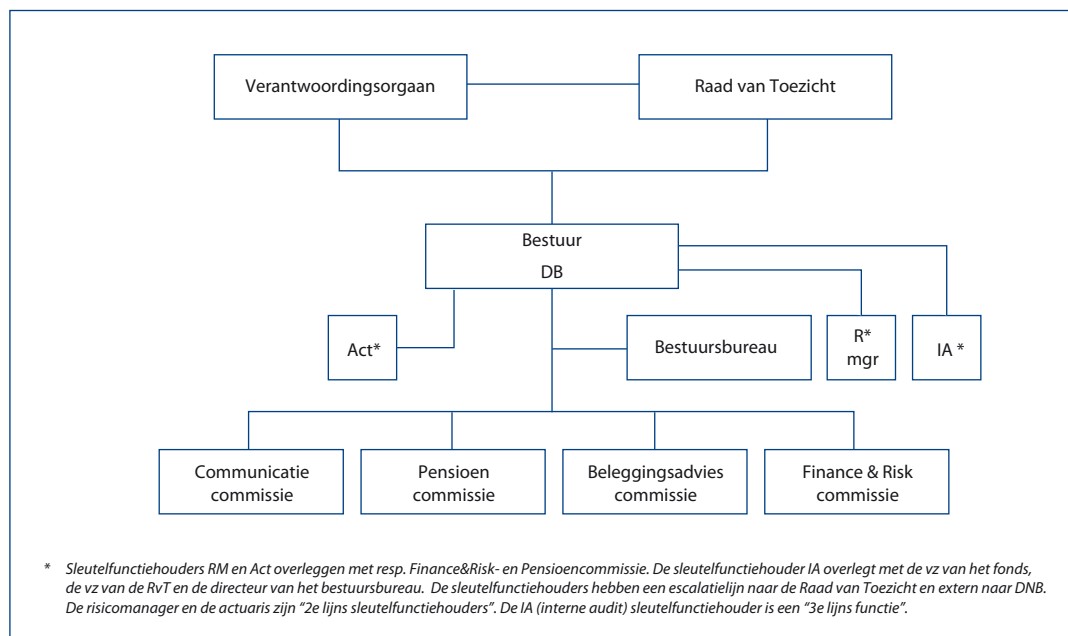
Handhaving verplichtstelling

Werkgevers die onder de verplichtstelling vallen, moeten zich aanmelden bij het fonds. Daarnaast heeft het fonds de plicht naar de aangesloten deelnemers, werkgevers en andere belanghebbenden om de verplichtstelling te handhaven. Het fonds voert daarom een actief handhavingsbeleid. In het verslagjaar zijn er 460 nieuwe ondernemingen verplicht aangesloten bij het fonds. In totaal waren eind 2019 3.332 ondernemingen aangesloten. Van deze ondernemingen zijn 35 ondernemingen vrijwillig aangesloten bij het fonds.

Totale toename deelnemers Bpf Levensmiddelen 2019

Het totaal aantal actieve deelnemers (inclusief de arbeidsongeschikten) is in het verslagjaar toegenomen van 92.122 tot 95.953.

Organogram

Missie, doel en strategie

Missie

De missie van het fonds is het zorgdragen voor een goede, duurzame en kosten-efficiënte uitvoering van de door sociale partners in de levensmiddelenbranche overeengekomen pensioenregeling met inachtneming van de eigen verantwoordelijkheden van het fonds. Tot de eigen verantwoordelijkheden worden in elk geval gerekend:

Het voeren van evenwichtig beleid in het belang van alle belanghebbenden;

- Voldoen aan wet- en regelgeving;
- Financieel solide beleid; waaronder het strategisch beleggingsbeleid en het borgen van een stabiele kostendekkende premie;
- Communicatie met belanghebbenden;
- Uitvoering van de regeling;
- Adequaat risicomanagement.

Doel

Het fonds heeft tot doel het verlenen van pensioenen aan de deelnemers, de gewezen deelnemers, alsmede aan hun nagelaten betrekkingen. Hierbij streeft het fonds naar een zo goed mogelijk nominaal pensioen dat past binnen de fiscale kaders en het beschikbare premiebudget. Daarnaast tracht het fonds de nominale pensioenen zo veel als mogelijk waardevast te houden.

Strategie

Het fonds tracht dit doel te bereiken door:

- Premie te innen bij de aangesloten ondernemingen, deze gelden te beleggen en te beheren en daaruit uitkeringen toe te kennen bij ouderdom, overlijden, en arbeidsongeschiktheid, een en ander overeenkomstig de regels gesteld in het uitvoeringsreglement dan wel het pensioenreglement;
- Andere wettige middelen, die tot het bereiken van het doel bevorderlijk kunnen zijn.

Het algemene uitgangspunt van het beleid op langere termijn is om de pensioenregeling onder een breed scala van omstandigheden overeenkomstig de ambitie uit te voeren met als inzet het realiseren van een zo stabiel mogelijke uitkering en een stabiel premieniveau. Daarbij weegt het bestuur van het fonds de belangen van de deelnemers, de gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, de pensioengerechtigden en de werkgevers voortdurend evenwichtig af. Voor de wijze waarop het fonds zijn doelstellingen operationaliseert en zijn risicohouding bepaalt, wordt verwezen naar de volgende hoofdstukken.

Pensioenregeling 2019

De pensioenregeling van het fonds zag er op 31 december 2019 op hoofdlijnen als volgt uit:

Regeling voor werknemers

Pensioensysteem	Geïndexeerd middelloon
Pensioenrichtleeftijd	68 jaar
Opbouw% ouderdomspensioen	1,768%
Opbouw% partnerpensioen	1,238%
Partnerpensioen	Opbouwbasis
Maximum pensioengevend loon	€ 55.927,00
Franchise	€ 15.035,00
Maximum pensioengrondslag	€ 40.892,00
Pensioenpremie	20,6% van de pensioengrondslagsom

VPL-regeling

Naast bovenstaande regeling voert het fonds een overgangsregeling (VPL-inkoopregeling) uit die afloopt per 1 januari 2021.

Voor de actuele pensioenreglementen wordt verwezen naar de website van het fonds: www.bpfl.nl

Financiële positie van het fonds

Beleidsdekkingsgraad

Sinds de invoering van het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor bepaalde beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen. Alle beleidsmaatregelen moeten gebaseerd zijn op deze beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad van het fonds bedroeg ultimo 2019 94,5% (ultimo 2018 was dit 103,4%).

Het verloop van de actuele dekkingsgraad in het verslagjaar zag er als volgt uit:

	Pensioen vermogen 2019	Technische voorziening 2019	Dekkings- graad 2019	Dekkings- graad 2018
Primo boekjaar	5.890.510	5.962.849	98,8%	104,6%
Beleggingsopbrengsten (excl. RTS)	989.827	-14.370	16,9%	-0,8%
Wijziging rentetermijnstructuur	0	1.312.928	-17,8%	-6,3%
Premie	179.554	237.361	-0,9%	-1,0%
Waardeoverdrachten	-4.386	-4.472	0,0%	0,0%
Kosten	3.875	3.875	0,0%	0,0%
Uitkeringen	-65.560	-65.486	0,0%	0,0%
Kanssystemen	0	247	0,0%	0,0%
Toeslagverlening	0	0	0,0%	0,0%
Overige mutaties TV	457	-38.717	0,6%	2,1%
Andere oorzaken	23.382	24.004	-3,0%	0,2%
Ultimo boekjaar	7.017.659	7.418.219	94,6%	98,8%

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de beleggingsopbrengsten (excl. RTS) een positieve invloed hadden op de dekkingsgraad. De wijziging van de DNB-rentetermijnstructuur droeg met name negatief bij aan de ontwikkeling van de dekkingsgraad. Dit komt door een daling van de rente gedurende het boekjaar. Het resultaat op de ontvangen premie versus de gerealiseerde opbouw in het boekjaar heeft daarnaast ook een negatief effect op de dekkingsgraad gehad. Tot slot heeft het fonds gedurende het boekjaar enkele van de grondslagen aangepast, waaronder met het grootste effect de aanpassing van de ervaringscorrecties die worden gehanteerd bij de overlevingskansen vanuit de AG prognosetafel (€ -33.272). De aanpassing van de grondslagen had een positief effect op de dekkingsgraad en zit verwerkt onder de post overige mutaties TV.

De component "andere oorzaken" heeft grotendeels betrekking op de mutaties inzake de VPL-regeling.

Reële dekkingsgraad

Daarnaast is de reële dekkingsgraad een andere graadmeter voor de financiële positie van het pensioenfonds. De reële dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de dekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegestaan. Ultimo 2019 bedroeg de reële dekkingsgraad 75,1% (ultimo 2018 was dit 83,8%). Ultimo 2019 bedroeg de marktwaardedekkkingsgraad (= de waarde van de beleggingen en de waarde van de verplichtingen worden beide berekend met behulp van de marktrente zonder UFR) 84,8%. (ultimo 2018: 93,5%).

Om de juistheid van de berekeningen van de reële dekkingsgraad te waarborgen heeft het fonds als interne beheersmaatregel de adviserend actuaris de opdracht gegeven om de juistheid van de reële dekkingsgraad één maal per kwartaal te controleren.

Vereiste dekkingsgraad en herstelplan

De vereiste dekkingsgraad bedroeg per 31 december 2019 118,3%. Hiermee ligt de beleidsdekkingsgraad van het fonds onder de vereiste dekkingsgraad en is er sprake van een reservetekort. De beleidsdekkingsgraad ligt daarnaast ook onder de minimaal vereiste dekkingsgraad, waarmee er einde van het boekjaar ook sprake is van een dekkingstekort.

Het fonds heeft begin 2019 het herstelplan geactualiseerd. In dit bij DNB ingediende herstelplan heeft het fonds aangegeven welke maatregelen het inzet om binnen 10 jaar de vereiste dekkingsgraad te behalen. Uit het dekkingsgraadsjabloon blijkt dat aan het einde van de maximale hersteltermijn van 10 jaar de beleidsdekkingsgraad naar verwachting 119,7% bedraagt. Het herstel vindt voornamelijk plaats door verwachte beleggingsopbrengsten en het (deels) achterwege blijven van toeslagverlening. Uit de actualisatie van het herstelplan in 2020 blijkt dat het fonds niet binnen de hersteltermijn van 10 jaar kan herstellen. Het fonds heeft daarop besloten om gebruik te maken van de mogelijkheid om de hersteltermijn éénmalig te verlengen naar 12 jaar. Binnen deze verlengde hersteltermijn, kan het fonds wel tijdig herstellen tot de vereiste dekkingsgraad.

Voor het fonds geldt daarnaast de situatie dat de beleidsdekkingsgraad zich voor het vierde opeenvolgende meetmoment onder het niveau van de minimaal vereiste dekkingsgraad bevindt. Er geldt de regel dat de beleidsdekkingsgraad niet langer dan zes achtereenvolgende meetmomenten lager dan de minimaal vereiste dekkingsgraad mag zijn. Dit betekent dat de beleidsdekkingsgraad uiterlijk op 31 december 2021 hoger dan of gelijk moet zijn aan de minimaal vereiste dekkingsgraad ad 104,3%. Op basis van de actualisatie van het herstelplan in 2019 wordt dit naar verwachting gerealiseerd. Uit de actualisatie van het herstelplan in 2020 blijkt echter dat dit naar verwachting niet wordt gerealiseerd. Indien per 31 december 2021 zowel de beleidsdekkingsgraad als de actuele dekkingsgraad onder de minimaal vereiste dekkingsgraad liggen, schrijft de beleidsmaatregel voor dat het fonds een kortingsmaatregel door moet voeren. Door deze kortingsmaatregel moet de actuele dekkingsgraad naar het niveau van de minimaal vereiste dekkingsgraad worden gebracht. In de kamerbrief van minister Koolmees van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over het principeakkoord over de vernieuwing van het pensioenstelsel, heeft de minister het voornemen geuit dat de dekkingsgraad na deze kortingsmaatregel gelijk dient te zijn aan 100% in plaats van de minimaal vereiste dekkingsgraad. Uit de actualisatie van het herstelplan in 2020 blijkt dat de actuele dekkingsgraad per 31 december 2021 naar verwachting ook niet op de 100% ligt.

Meetmoment	Datum	Beleidsdekkingsgraad
Meetmoment 1	31 december 2016	95,5%
Meetmoment 2	31 december 2017	103,3%
Meetmoment 3	31 december 2018	103,4%
Meetmoment 4	31 december 2019	94,5%
Meetmoment 5	31 december 2020	–
Meetmoment 6	31 december 2021	–

Het herstelplan kunt u vinden op de website www.bpfl.nl.

In het eerste kwartaal van 2020 vindt de jaarlijkse update van het herstelplan plaats.

Haalbaarheidstoets

Het fonds dient vanaf 2015 elk jaar een haalbaarheidstoets uit te voeren conform artikel 46a lid 3 van de Pensioenwet. Hierin worden de vooraf door het bestuur vastgestelde grenzen, omtrent het verwachte pensioenresultaat en de grootte van de afwijking daarvan, getoetst. In 2019 heeft deze toets weer plaatsgevonden en blijven de resultaten binnen de vooraf bepaalde grenzen.

Met een haalbaarheidstoets kijkt het fonds of de afgesproken ambities kunnen worden gerealiseerd over een tijdshorizon van de komende 60 jaar, of het premiebeleid voldoende realistisch en haalbaar is en of het fonds voldoende herstelcapaciteit heeft.

De uitkomsten van de haalbaarheidstoets 2019 geven een verwacht pensioenresultaat van 92% en een afwijking hiervan in slechtweersscenario van 48%.

Het fonds heeft bepaald dat de ondergrens voor het pensioenresultaat 90% is. Daarnaast is vastgesteld dat de afwijking tussen de mediaan en het slechtweersscenario niet groter mag zijn dan 55%. Het verwachte pensioenresultaat is wel iets slechter dan in 2018, toen was het verwachte pensioenresultaat nog 94%. De afwijking hiervan in slechtweersscenario is daarentegen iets verbeterd ten opzichte van 2018, dit was 50%. De uitkomsten blijven in 2019 binnen de vastgestelde grenzen en hebben in 2019 geen aanleiding gegeven tot bijstelling van de met sociale partners gemaakte afspraken. Ondanks deze uitkomsten blijft momenteel een serieuze dreiging aanwezig, bijvoorbeeld als gevolg van ontwikkelingen op de rentemarkt of tegenvallende beleggingsresultaten, dat het bestuur in de toekomst alsnog over moet gaan tot het toepassen van een korting.

Z-score 2019 en performancetoets

De z-score is een maatstaf die weergeeft wat de beleggingsresultaten zijn ten opzichte van de resultaten van een vooraf gekozen normportefeuille die het beleggingsbeleid van het pensioenfonds weerspiegelt. Een positief getal betekent dat de beleggingen van het fonds het beter deden dan de normportefeuille. Een negatief getal betekent dat de beleggingen het juist slechter deden. Ook de kosten tellen mee in de berekening. Pensioenfonds berekenen elk jaar een z-score. Ook doen ze elk jaar een performancetoets ¹⁾.

Deze toets geeft de z-score over een periode van vijf jaar. Als de performancetoets negatief is, is vrijstelling van de verplichte deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds mogelijk. De performancetoets is negatief als de uitkomst lager is dan 0.

De z-score in 2019 komt uit op 0,46. De performancetoets is 1,90. Er is daarmee geen grond voor vrijstelling.

	2019	2018	2017	2016	2015
Z-score	0,46	0,43	0,16	-0,08	0,41
Performancetoets	1,90	1,52	1,13	0,77	0,92

Ervaringscorrecties op de overlevingskansen

Het fonds heeft gedurende het boekjaar de ervaringscorrecties die worden toegepast op de overlevingskansen van de prognosetafel AG 2018 herijkt. Deze ervaringscorrecties worden vastgesteld op basis van de waargenomen overlijdensgevallen binnen het fonds. Via de ervaringssterfte wordt de landelijke overlevingskans vertaald naar een overlevingskans die specifiek past bij het fonds. Het fonds is per eind november 2019 voor de bepaling van de dekkinggraad overgegaan op deze nieuwe ervaringscorrecties. De technische voorziening voor risico fonds nam per die datum af met 0,5% als gevolg van deze overgang.

Kostenvoorziening

Het fonds heeft verder per eind november 2019 de kostenvoorziening herijkt. De kostenvoorziening is gewijzigd van 2,5% naar 2,4% en heeft derhalve een daling van de voorziening met 0,1% tot gevolg gehad.

Premiebeleid

De premie wordt door het bestuur, na overleg met sociale partners, vastgesteld en zo nodig met ingang van 1 januari van een kalenderjaar gewijzigd.

Het bestuur stelt de doorsneepremie jaarlijks vast. De doorsneepremie dient minimaal kostendekkend te zijn. Door sociale partners is een premie van 10% van de loonsom afgesproken. Als deze premie niet toereikend is, treedt het bestuur in overleg met de sociale partners.

Als de (gedempte) kostendekkende premie hoger is dan 10% van de loonsom dan kunnen sociale partners de pensioenregeling voor de toekomstige opbouw aanpassen of het geaccepteerde niveau van de premie verhogen.

¹⁾ Voor het bepalen van de ongecorrigeerde performancetoets worden de Z-scores over een periode van 5 jaar opgeteld en gedeeld door de wortel van vijf. Volgens het Vrijstellings- en boetebesluit Wet Bpf 2000 dient bij deze ongecorrigeerde performancetoets 1,28 opgeteld te worden. De uitkomst van deze gecorrigeerde performancetoets moet positief zijn.

De premiedekkingsgraad van het fonds geeft weer of de premie hoog genoeg is om de nieuw in te kopen aanspraken op basis van de rentetermijnstructuur te kunnen betalen. Bij een premiedekkingsgraad van 100% of meer wordt er voldoende premie geheven om de aanspraken te betalen. De laatste 5 jaar was de premiedekkingsgraad als volgt:

	2019	2018	2017	2016	2015
Premiedekkingsgraad	76%	80%	76%	87%	104%

Opbouw premies

	2019	2018
De feitelijke premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	90.836	82.378
– Opslag in stand houden vereist vermogen	17.804	18.453
– Opslag voor uitvoeringskosten	8.695	7.474
– Voorwaardelijke componenten	66.045	50.004
	183.380	158.309
Premiemarge	9.419	32.380
	192.799	190.689
De kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	241.973	228.297
– Opslag in stand houden vereist vermogen	47.427	51.139
– Opslag voor uitvoeringskosten	8.695	7.474
	298.095	286.910
De gedempte kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	90.836	82.378
– Opslag in stand houden vereist vermogen	17.804	18.453
– Opslag voor uitvoeringskosten	8.695	7.474
– Voorwaardelijke componenten	66.045	50.004
	183.380	158.309

Uit de tabel komt naar voren dat het fonds een feitelijke premie van 192.799 heeft ontvangen. De feitelijke premie is hoger dan de gedempte kostendekkende premie van 183.380 en daarmee toereikend.

Beleggingen

Markontwikkelingen

Terugblik op 2019

2019 is het beste jaar voor aandelen geweest in de afgelopen twee decennia. De meeste andere beleggingscategorieën hebben ook stijgingen laten zien. Dat 2019 zo'n extreem goed jaar is geworden, komt doordat centrale banken hun beeld van eind 2018 dat er ruimte was voor verkrappend monetair beleid, fors hebben bijgesteld. Er zijn in 2019 centrale banken geweest die hun tarieven verder hebben verlaagd. Ook opkoopprogramma's van centrale banken zijn minder snel afgebouwd in 2019.

De economische berichtgeving werd in 2019 gedomineerd door de ontwikkelingen in de handelsoorlog tussen de VS en China en door Brexit. Gedurende het jaar legden de VS en China elkaar steeds meer en hogere invoertarieven op. Het conflict leek steeds verder te escaleren en breidde zich uit naar het blokkeren van overnames in Amerika en de Amerikaanse kritiek op de lage koers van de Chinese munt. In december kwam echter het bericht dat de onderhandelingen tot een "phase one" handelsovereenkomst hebben geleid. Hiermee lijkt sprake van enige ontspanning tussen de beide landen. Verdere onderhandelingen omtrent eerlijke concurrentie en bescherming van intellectueel eigendom zullen echter niet gemakkelijk zijn.

Brexit bleek in 2019 een dossier met weinig voortgang. Uiteindelijk leverden nieuwe verkiezingen in het VK een absolute meerderheid voor de Conservatieven. Hiermee lijkt de weg vrij voor de uittreding van het VK per eind januari. Het sluiten van een nieuwe handelsovereenkomst binnen de resterende termijn tot eind 2020 zal een uitdaging worden.

Vooruitblik op 2020

De draai die de centrale banken in de VS en de eurozone in 2019 maakten, miste zijn uitwerking op financiële markten niet. Maar in het laatste kwartaal begon de rente te stijgen. De 10-jaars rente in Duitsland is gestegen van -0.7% in september tot -0.2% aan het eind van het jaar. Beleggers gaan in de eerste anderhalve maand van 2020 niet langer uit van verdere monetaire verruiming door centrale banken. Dat lijkt op dat moment ook logisch gezien de uitlatingen van monetaire beleidsmakers van de Fed en de ECB. Er moet echt iets materieel veranderen in de economische en inflatievooruitzichten vooraleer centrale banken hun huidige beleid in 2020 aanpassen en dat zou betekenen dat financiële markten meer op eigen benen moeten staan.

Dit beeld over 2020 is in de loop van februari volledig gekanteld. De uitbraak van covid-19 is, zo bleek, in de loop van januari, niet een lokaal Chinees probleem, maar raakt ook de omliggende landen. Toen vervolgens het virus ook Europa en de VS bereikte, veranderden centrale banken hun beeld. Er bleek toch sterker monetaire ondersteuning nodig. Daarnaast hebben overheden van landen uitgebreide steunmaatregelen aangekondigd om hun burgers en bedrijven door deze crisis heen te trekken. Financiële markten hebben door deze ontwikkelingen slechte resultaten laten zien. Of en hoe een eventueel herstel zal optreden, is op het moment van schrijven nog onzeker.

Ontwikkeling portefeuille

De waarde van de portefeuille en de verdeling van het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën aan het einde van het jaar ten opzichte van de situatie aan het begin van het jaar wordt weergegeven in de toelichting op de balans. Ten opzichte van ultimo 2018 heeft het belegde vermogen een stijging van €1.116 miljoen laten zien, van € 5.837 miljoen ultimo 2018 tot € 6.953 miljoen ultimo 2019. De performance van de totale portefeuille was positief over 2019 (circa 17,0%), vooral door de stijging van liquide zakelijke waarden. Daarnaast komt een deel van de vermogensstijging van de ontvangen premies.

Portefeuillebeheer

Kempen Capital Management

Fiduciair manager KCM beheert de matching- en rendementsportefeuille van het fonds. De matching-portefeuille heeft het doel om (een deel van) het renterisico van de verplichtingen af te dekken en bestaat uit staatsobligaties en swaps. Het fonds hanteert een zogenaamd dynamisch renteafdeckingsbeleid, waarbij de renteafdekking vooral afhankelijk is van het niveau van de rente. Conform dit beleid was de renteafdekking gedurende heel 2019 30%.

De rendementsportefeuille heeft tot doel om op lange termijn een additioneel rendement ten opzichte van de verplichtingen te genereren. Per 28 februari 2019 is de portefeuille geheralloceerd naar de normweringen zoals onder sectie de Normportefeuille is weergegeven. Gedurende het jaar wijken de feitelijke wegingen van de beleggingscategorieën natuurlijk af van deze normweging door marktfluctuaties.

Voor enkele illiquide categorieën week de feitelijke weging af van de normweging omdat opbouw of afbouw van deze categorieën enige tijd (van enkele maanden tot zelfs enkele jaren) kan duren. Tot die tijd worden de betreffende investeringen of desinvesteringen gecompenseerd via meer liquide categorieën.

Van de rendementsportefeuille wordt ongeveer 85% belegd in ontwikkelde landen en 15% in opkomende landen. Het liquide deel van de portefeuille wordt voornamelijk passief belegd.

De bewaarneming van de pensioenfondsbeleggingen wordt uitgevoerd door Northern Trust. 2019 was het eerste jaar dat Northern Trust dit heeft uitgevoerd na de transitie van Kas Bank per primo 2019. De transitie van Kas Bank naar Northern Trust en de verdere implementatie in 2019 zijn naar tevredenheid verlopen.

Strategisch beleggingsbeleid

In 2018 is een Asset Liability Management (ALM) studie uitgevoerd ter ondersteuning van de herijking van de risicohouding en het nieuwe strategische beleggingsbeleid. Het strategisch beleggingsbeleid is in november 2018 door het bestuur herijkt, waarbij ook het risicoprofiel is verlaagd. Dit strategisch beleggingsbeleid was in 2019 van toepassing en is vertaald naar het jaarlijkse beleggingsbeleid.

De implementatie van dit nieuwe beleggingsplan is begin 2019 grotendeels doorgevoerd. Conform het strategisch beleggingsbeleid is toen vooral minder in liquide zakelijke waarden belegd en meer in vastrentende waarden (liquide en illiquide).

Normportefeuille

In het beleggingsbeleid van 2019 zijn ten opzichte van het beleid in 2018 beperkte wijzigingen doorgevoerd, de belangrijkste waren:

- Het fonds handhaaft een neutrale weging van de categorie aandelen, zowel met betrekking tot aandelen ontwikkelde landen als met betrekking tot aandelen opkomende landen. Dit betekende dat vooral de weging naar aandelen ontwikkelde landen daalde en de allocatie naar hoogrentende obligaties steeg;
- De daling van de weging aandelen ontwikkelde landen werd doorgevoerd door een verlaging van Europese aandelen, waardoor beter werd aangesloten bij het strategisch beleggingsbeleid. Ten opzichte van het strategisch beleggingsbeleid bleef er echter een overweging naar Europese aandelen en een onderweging naar Amerikaanse aandelen bestaan;
- Binnen de categorie genoteerd onroerend goed werd een kleine verlaging doorgevoerd om aan te sluiten bij het strategisch beleggingsbeleid. Terwijl voor de categorie niet-genoteerd onroerend goed de huidige allocatie (inclusief uitstaande commitments) in euro werd gehandhaafd, waardoor procentueel een lichte overweging ten opzichte van het strategisch beleggingsbeleid ontstond;

- De categorieën infrastructuur, onderhandse leningen (direct lending), alternative credit (structured credit en credit distressed) en hypotheeklen werden licht opgehoogd aangezien dit leidde tot een portefeuille met een hogere vergoeding in vergelijking tot het risico en een betere spreiding. De minimale wegingen van de categorieën waren hier op 5% van de rendementsportefeuille gesteld; Voor het beleggingsplan 2019 werd overigens uitgegaan van een weging voor zover deze naar verwachting ook gedurende het jaar kon worden opgebouwd. Voor infrastructuur en direct lending duurt deze opbouw naar verwachting langer dan een jaar, waardoor voor het jaar 2019 van een lagere allocatie werd uitgegaan;
- Ook de categorie obligaties opkomende landen (EMD) werd in lijn met het strategisch beleggingsbeleid verhoogd ten opzichte van het beleid in 2018.

Onderstaand zijn de normweringen per categorie weergegeven en ter indicatie tevens de wegingen per ultimo 2019.

Normweringen

	Normweping 2019	Weping per ultimo 2019
Matchingportefeuille	35,0%	33,3%
Rendementsportefeuille	65,0%	66,7%
Totale portefeuille	100,0%	100,0%
Normweringen rendementsportefeuille		
Vastrentende waarden bedrijfsobligaties	15,0%	15,0%
Vastrentende waarden hypotheeklen	10,0%	10,1%
Vastrentende waarden hoogrentend	15,0%	13,7%
– Hoogrentende landen (EMD)	5,0%	5,1%
– Onderhandse leningen (Direct Lending)	3,0%	2,1%
– Alternative credit	7,0%	6,6%
Aandelen ontwikkelde landen	30,0%	33,3%
– Europa	12,5%	14,3%
– Noord Amerika	14,0%	15,4%
– Pacific	3,5%	3,6%
Aandelen opkomende landen	10,0%	10,1%
– Wereld	6,0%	6,1%
– Azië/Pacific ex Japan	4,0%	4,0%
Private Equity	0,0%	0,2%
Infrastructuur	4,5%	2,9%
Hedge Funds	0,0%	0,0%
Onroerend Goed	15,5%	14,0%
– Beursgenoteerd Onroerend Goed	5,0%	5,1%
– Niet-beursgenoteerd Onroerend Goed (OG)	10,5%	8,9%
Liquiditeiten	0%	0,7%
Totaal rendementsportefeuille	100%	100%

De normportefeuille bevond zich in 2019 binnen de bandbreedtes van het strategisch beleggingsbeleid met uitzondering van twee overschrijdingen in augustus. De daling van de rente in augustus zorgde voor een forse toename in de waarde van de vastrentende waarden beleggingen. Hierdoor overtrof de omvang van de matchingportefeuille de bovenste bandbreedte van 40%. Het bestuur heeft daarop besloten beide portefeuilles te herbalanceren naar halverwege de bandbreedte en de normweging.

Een tweede gevolg van deze rentedaling had betrekking op de instrumenten die gebruikt werden voor de renteafdekking. De waardeinstijging was groter voor renteswaps dan voor staatsobligaties. Dit betekende dat de bijdrage van staatsobligaties aan de renteafdekking beneden de ondergrens van 5% uitkwam. Door staatsobligaties aan te kopen, en tegelijkertijd swaps af te bouwen, is de bijdrage terug binnen de bandbreedtes gebracht.

Risicoafdekking

De twee belangrijke risico's die in de beleggingsportefeuille worden afgedekt zijn het renterisico en het valutarisico.

Renterisico

Het renterisico is het risico dat het fonds loopt via de waardering van haar technische voorzieningen ('verplichtingen') bij veranderingen in de rente. Hiertoe voert het fonds een renteafdekkingsbeleid waarbij (een deel van) dit risico met behulp van rentegevoelige instrumenten wordt afgedekt. Medio 2015 is het fonds met betrekking tot de renteafdekking overgegaan op een dynamisch renteafdekkingsbeleid. Het uitgangspunt hierbij is dat de rente op lange termijn (> 10 jaar) gedreven wordt door economische factoren als groei en inflatie en dat langdurig negatieve rentes niet aannemelijk zijn, onder meer aangezien beleidsmakers de negatieve effecten hiervan zullen willen voorkomen.

Als gevolg van de dynamische renteafdekking is de mate van afdekking afhankelijk van de hoogte van de rente: bij een lagere rente wordt minder renterisico afgedekt en bij een hogere rente wordt meer renterisico afgedekt. Als gevolg van het dynamisch renteafdekkingsbeleid was de norm renteafdekking aan het begin van 2019 30% van het risico op basis van de marktrente. De 30% afdekking betekent dat beleggingen en pensioenverplichtingen niet in dezelfde mate gevoelig zijn voor rentebewegingen. Doordat minder dan 100% wordt afgedekt zal de dekkingsgraad gedeeltelijk meebewegen met renteveranderingen en loopt het fonds een risico met betrekking tot de dekkingsgraad. Het dynamische renteafdekkingsbeleid heeft door een dalende rente tot op heden nog niet gebracht wat het bestuur ervan verwacht had.

In augustus 2019 werd door een forse rentedaling een nieuw signaleringsniveau geraakt. Op basis van de rentestafel zou dit betekenen dat de renteafdekking verlaagd zou moeten worden naar 10%. Echter, het bestuur heeft besloten conform de uitzonderingsbepaling in de ABTN de renteafdekking niet te verlagen. Deze uitzonderingsbepaling houdt in dat er afgeweken wordt van de rentestafel indien de dekkingsgraad onvoldoende ruimte biedt (actuele dekkingsgraad lager dan de kritische dekkingsgraad), hetgeen op dat moment het geval was.

De afdekking heeft grotendeels plaatsgevonden met behulp van vastrentende beleggingen in de matchingportefeuille. De uitvoering vindt voor een belangrijk deel plaats via Liability Driven Investment ('LDI') fondsen, waarin het fonds participeert. De LDI-fondsen beleggen op hun beurt in staatsobligaties, renteswaps en geldmarktfondsen en maken gebruik van een hefboom (leverage) om met een kleiner deel van het vermogen toch de gewenste renteafdekking te verkrijgen.

De gerealiseerde (ex-post) renteafdekking bedroeg uiteindelijk circa 27,5%. Dit is berekend door het resultaat op de vastrentende beleggingen te delen door het resultaat op de verplichtingen (€466 miljoen/ €1.696 miljoen). De afwijking tussen de ex-ante afdekking en de ex-post afdekking ontstond vooral doordat de kredietopslagen (spreads ten opzichte van de swaprente) op vooral Nederlandse en Duitse staatsobligaties minder negatief zijn geworden. Daarnaast is de rente na het 20-jaarspunt sneller gestegen dan voor het 20-jaarspunt. Dit pakte licht negatief uit bij de huidige curvepositionering.

Valutarisico

Valutarisico ontstaat op het moment dat er belegd wordt in beleggingen die gedenomineerd zijn in een andere valuta dan de euro. Om dit risico te beperken of mitigeren is het mogelijk dit risico af te dekken. Het valutarisico op de Amerikaanse dollar en de Japanse yen wordt voor 60% afgedekt. Het Britse pond wordt vanuit risicoperspectief voor 75% afgedekt. Indien het bedrijfs- of staatsobligaties betreft wordt het valutarisico volledig afgedekt (100%).

Het resultaat van de rendementsportefeuille van het fonds was in 2019 voor en na het afdekken van valutarisico respectievelijk 16,9% en 15,4%. Dit betekent dat het afdekken van valutarisico in 2019 negatief heeft uitgepakt.

Resultaat

In onderstaande tabel staan de portefeuillerendementen (na kosten) afgezet tegen de benchmarkresultaten

Netto rendementen (%)	Totale portefeuille	Benchmark
2019	17,0%	17,2%
2018	-0,9%	-1,7%
2017	4,5%	4,4%
2016	12,0%	11,2%
3-jaars geannualiseerd	6,6%	6,4%
5-jaars geannualiseerd	6,4%	5,9%

De belangrijkste factor voor de ontwikkeling van het rendement afgelopen jaar was het rendement op aandelen. Binnen de rendementsportefeuille behaalde de aandelenportefeuille in 2019 een rendement van 26,1% (na kosten en hedging), dat was 0,3%-punt boven de benchmark.

De rentedaling in 2019 heeft gezorgd voor een positief rendement in de matchingportefeuille. De matchingportefeuille behaalde een rendement (na kosten) van 18,4% over 2019 versus 20,6% voor de benchmark. Op vijfjaarsbasis heeft de portefeuille een rendement behaald van gemiddeld 6,4% per jaar. Dit is ruim boven de langjarige verwachting van het jaarlijkse rendement uit de ALM-studie van 2018 (3,0%). De belangrijkste oorzaak hiervan is de daling van de rente in deze periode. De rendementsportefeuille had in 2019 een rendement (na kosten) van 15,4% versus 15,2% voor de benchmark.

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)

Het fonds heeft als missie het “zorgdragen voor een goede, duurzame en kosten-efficiënte uitvoering van de door sociale partners in de levensmiddelenbranche overeengekomen pensioenregeling met inachtneming van de eigen verantwoordelijkheden van het fonds”. Als onderdeel van het tweede aspect in deze missie (duurzaam) geeft het fonds invulling aan een MVB-beleid.

Als uitgangspunt worden de principes van de Global Compact van de Verenigde Naties gehanteerd. Deze tien principes zijn gerelateerd aan de mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti corruptie en vinden hun oorsprong in internationaal breed geaccepteerde verdragen zoals de Universele Verklaring inzake de Rechten van de Mens en de conventies van de International Labour Organisation (“ILO”).

Het fonds heeft begin 2019 het IMVB convenant getekend. Het convenant bevat in grote lijnen de contourenagenda van de Pensioenfederatie met als thema’s kennisdeling, het bevorderen van samenwerking, het verder ontwikkelen van standaarden en eenduidige definities, en dialoog met ondernemingen. BPFL volgt hierbij het ‘brede spoor’ van het IMVB, gebaseerd op de OESO richtlijnen en de UN Guiding Principles.

Bij het nemen van beleggingsbeslissingen (categorieën en vermogensbeheerders) worden de implementatie van ESG en de aansluiting bij het MVB-beleid zoals verwoord in dit document daarom als uitgangspunt gehanteerd. Het fonds staat hierbij open voor alle typen MVB-beleid die voor het fonds beschikbaar zijn, waarbij per type de ESG impact wordt afgewogen tegen de kosten, rendement, risico en complexiteit.

Het fonds voert het MVB-beleid langs de volgende wegen uit:

- ESG-factoren meenemen in de besluitvorming/allocation
- Screening van de portefeuille op ESG maatstaven
- Uitsluiting van bepaalde ondernemingen (negatieve screening)
- Invloed uitoefenen op het beleid van entiteiten (actief aandeelhouderschap) via het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen (proxy voting) en het aangaan van de dialoog met ondernemingen om veranderingen te bewerkstelligen (engagement)

KCM verzorgt als fiduciair manager de uitvoering van het MVB-beleid met betrekking tot het doorlichten van de portefeuilles (screening), engagement en uitsluiting.

KCM monitort in dit kader ook de wijze waarop de vermogensbeheerders die het beleggingsbeleid voor het fonds uitvoeren invulling geven aan maatschappelijk verantwoord beleggen. Het stembeleid op discretionaire aandelenbeleggingen werd uitgevoerd via de proxy-voting dienstverlening van Northern Trust.

Gedurende 2019 is de thematische engagementaanpak voortgezet. De verschillende engagementcases zijn gebundeld onder duurzaamheidsthema's zoals klimaat, palmolie, omstreden arbeidsomstandigheden en corruptie.

Screening en engagement werden in 2019 toegepast op alle aandelen- en bedrijfsobligatiebeleggingen. Hierbij werden primair de vermogensbeheerders aangespoord hun MVB- beleid te verbeteren. Binnen de actieve bedrijfsobligatiefondsen vond engagement daarbij ook plaats op bedrijven. In 2019 heeft het fonds zich verder gericht het aanpassen van het MVB-beleid en de implementatie ervan als gevolg van het IMVB-convenant, IORP II, het klimaatakkoord en de Europese aandeelhoudersrichtlijn. Hierbij worden zoveel mogelijk de stappen van de pensioenfederatie gevolgd. In 2020 wordt hier verder vervolg aan gegeven.

Kosten vermogensbeheer

De totale kosten voor de uitvoering van het vermogensbeheer over 2019 bedragen € 26,6 mln. (2018: € 24,8 mln.). Dit bedrag is vastgesteld op look through basis en bestaat uit zowel directe kosten ('zichtbare' kosten, die het fonds op factuurbasis betaalt) als uit indirecte kosten ('niet zichtbare' kosten voor vermogensbeheer of transacties die verwerkt zijn in het rendement van het fonds).

De kosten zijn in relatieve zin gedaald (van 0,42% naar 0,40%). De daling ten opzichte van 2018 had vooral te maken met lagere relatieve beheerkosten. De kosten liggen na een stijging in 2018 weer in lijn met het niveau van 2017. In 2014 bedroegen de kosten vermogensbeheer nog circa 0,53% over het gemiddeld belegd vermogen.

Kosten vermogensbeheer (%)	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Gemiddeld belegd vermogen (EUR mln.)	6.615	5.878	5.581	4.986	4.713	3.901
Beheerkosten inclusief performance						
gerelateerde kosten	0,33%	0,35%	0,31%	0,34%	0,34%	0,40%
Transactiekosten	0,05%	0,05%	0,07%	0,07%	0,08%	0,10%
Overige kosten	0,02%	0,03%	0,02%	0,02%	0,03%	0,02%
Totale kosten	0,40%	0,42%	0,40%	0,44%	0,45%	0,53%

Kosten vermogensbeheer (EUR mln.)	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Beheerkosten inclusief performance						
gerelateerde kosten	22,1	20,5	17,4	16,9	16,1	15,6
Transactiekosten	3,1	2,8	3,8	3,6	3,8	4,0
Overige kosten	1,4	1,5	1,2	1,2	1,4	1,0
Totale kosten	26,6	24,8	22,4	21,8	21,4	20,6

De totale kosten vermogensbeheer zijn te onderscheiden naar de volgende componenten:

- Beheerkosten: kosten voor het portefeuillebeheer door externe vermogensbeheerders en voor fiduciair management. Onderdeel van deze component zijn ook de prestatie-gerelateerde vergoedingen gerelateerd aan diverse beleggingen (in totaal ter grootte van € 2,3 mln. ofwel 0,03%);
 - Private equity: - € 9.020
 - Niet-genoteerd vastgoed: € 375.000
 - Infrastructuur: € 1.179.857
 - Alternative credit: € 466.463
 - Onderhandse leningen: € 301.442
- Transactiekosten: brokerkosten en marktimpactkosten die gemaakt worden bij het doen van transacties;
- Overige kosten: kosten die zijn gemaakt voor de custodian, de beleggingsadministratie, advieskosten, de kosten voor het bestuursbureau en overige kosten.

De uitsplitsing van de beheerkosten per beleggingscategorie, waarbij algemene beheerkosten en overige kosten naar rato van belegd vermogen over de beleggingscategorieën zijn verdeeld en de rendementen na de indirecte kosten van de categorie, is als volgt:

Categorie	Beheer- kosten (EUR x1000)	Transactie- kosten (EUR x 1000)	Totaal kosten (EUR x 1000)	Gemiddeld belegd vermogen (EUR x 1000)	Kosten als percentage gemiddeld belegd vermogen Rendementen	
Vastrentende waarden	8.709	1.603	10.312	2.499.307	0,41%	
– Staatsobligaties	502	454	956	926.375	0,10%	8,7%
– Bedrijfsobligaties	1.173	835	2.008	666.496	0,30%	6,5%
– Hypotheken	1.087	0	1.087	361.392	0,30%	8,8%
– Hoogrentende landen (EMD)	219	98	317	198.995	0,16%	16,0%
– Onderhandse leningen (Direct Lending)	1.275	217	1.491	60.445	2,47%	12,9%
– Alternative credit	4.453	0	4.453	285.604	1,56%	4,5%
Aandelen	2.246	452	2.698	1.798.571	0,15%	26,1%
– Ontwikkelde landen	1.417	285	1.702	1.377.188	0,12%	27,8%
– Opkomende landen	830	167	997	421.383	0,24%	20,7%
Private Equity	175	0	175	6.576	2,66%	-1,1%
Infrastructuur	2.376	2	2.377	129.656	1,83%	12,1%
Hedgefonds	7	0	7	265	2,78%	
Vastgoed	3.703	425	4.128	635.803	0,65%	15,1%
– Beursgenoteerd	268	138	406	224.760	0,18%	24,5%
– Niet-beursgenoteerd	3.435	287	3.722	411.043	0,91%	9,8%
Liquideiteiten	392	46	438	493.608	0,09%	1,0%
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	17.608	2.528	20.136	5.563.787	0,36%	
Kosten overlay beleggingen	1.524	543	2.067	1.051.520	0,20%	
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	19.132	3.071	22.203	6.615.306	0,34%	17,0%

Onderverdeling directe en indirecte kosten

In de volgende tabel zijn de kosten vermogensbeheer weergegeven, onderverdeeld in directe en indirecte kosten en uitgedrukt als percentage van het gemiddeld belegd vermogen:

Kosten vermogensbeheer 2019	Directe kosten (%)	Indirecte kosten (%)	Totale kosten (%)
Beheerkosten	0,01%	0,32%	0,33%
Transactiekosten	0,00%	0,05%	0,05%
Overige kosten	0,02%	0,00%	0,02%
Totale kosten	0,03%	0,37%	0,40%

De directe kosten zijn afgeleid van de kosten zoals deze ook in de jaarrekening naar voren komen. Het gaat hierbij om daadwerkelijk afgerekenende kosten. De directe kosten komen neer op 0,03% van het gemiddeld belegd vermogen, hetgeen in mindering gebracht dient te worden op het bruto rendement om tot het netto-rendement te komen.

De indirecte kosten zijn reeds verwerkt in het beleggingsrendement. Bij het vaststellen van deze kosten wordt evenals in voorgaande jaren gebruik gemaakt van schattingen.

- De indirecte beheerkosten worden geschat op basis van de Ongoing Charges Figures (OCFs) of Total Expense Ratio's (TERs) van de beleggingsfondsen in de portefeuille of andere contractuele afspraken vermenigvuldigd met het gemiddeld belegd vermogen per beleggingsfonds.
- Voor de indirecte transactiekosten wordt onder andere gebruik gemaakt van opgaves van vermogensbeheerders over kosten van transacties en schattingen op basis het transactievolume per beleggingscategorie, de gemiddelde transactiekosten en marktimact van de betreffende categorie.

De zienswijze van het bestuur op het onderwerp Uitvoeringskosten, is vastgelegd in de Verklaring inzake de Beleggingsbeginselen: het fonds is zich ervan bewust dat het kostenniveau kan toenemen bij aanpassingen van het beleggingsbeleid, maar dan gepaard dient te gaan met een naar verwachting betere risico-rendementsverhouding. In verband hiermee is er dan ook geen absoluut kostenplafond. Periodiek laat het bestuur het kostenniveau van het fonds benchmarken door een onafhankelijke instituut. Eind 2019 is deze benchmarking opnieuw uitgevoerd. De resultaten zullen in Q2 2020 worden besproken. De keer daarvoor was in 2016. Toen kwam hieruit naar voren dat het kostenniveau van het fonds lager was dan dat van fondsen met een vergelijkbaar beleggingsbeleid die deelnamen aan het onderzoek. Op basis van de uitkomst van dit onderzoek en de gerealiseerde kostendaling over de afgelopen jaren is het bestuur tevreden met de geleverde inspanningen om de kosten te beperken.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten ¹⁾

	2019	2018
Administratiekosten regulier	6.410	6.291
Administratiekosten eenmalig	1.076	633
Toegerekende kosten aan DC regeling	-47	-56
Toegerekende kosten aan VPL schuld	-524	-474
Totaal administratiekosten	6.915	6.394
Accountantskosten	101	95
Kosten actuaris	65	56
Bestuurskosten	275	444
Kosten bestuursbureau	448	349
Advieskosten	114	111
Overige kosten	611	730
Totaal genormaliseerde pensioenuitvoerings- en administratiekosten	8.529	8.179
Kosten nazorg / transitie pensioenadministratie	1.823	1.202
Totaal pensioenuitvoerings- en administratiekosten	10.352	9.381
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten per (actieve en pensioengerechtigde) deelnemer	€ 87	€ 83
Genormaliseerde kosten (excl. kosten nazorg / transitie) per deelnemer	€ 72	€ 72

Om de kosten per deelnemer te berekenen is conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie het aantal deelnemers gedefinieerd als de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Gewezen deelnemers tellen dus niet mee in deze berekening.

¹⁾ Bedragen zijn inclusief BTW

Ontwikkeling kosten afgelopen 5 jaar

	2019	2018	2017	2016	2015
Totaal genormaliseerde pensioenuitvoerings- en administratiekosten	8.529	8.179	9.700	9.709	9.815
Kosten nazorg / transitie pensioenadministratie	1.823	1.202	956	–	–
Totaal pensioenuitvoerings- en administratiekosten voor risico pensioenfonds (in duizenden euro)	10.352	9.381	10.656	9.709	9.815
Aantal actieve deelnemers	95.953	92.122	88.989	86.285	84.711
Aantal pensioengerechtigden	22.767	21.244	19.602	17.216	17.285
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten per (actieve en pensioengerechtigde) deelnemer	€ 87	€ 83	€ 98	€ 94	€ 96
Genormaliseerde kosten (excl. transitiekosten) per deelnemer	€ 72	€ 72	€ 89	€ 94	€ 96

Toelichting ontwikkeling kosten pensioenbeheer

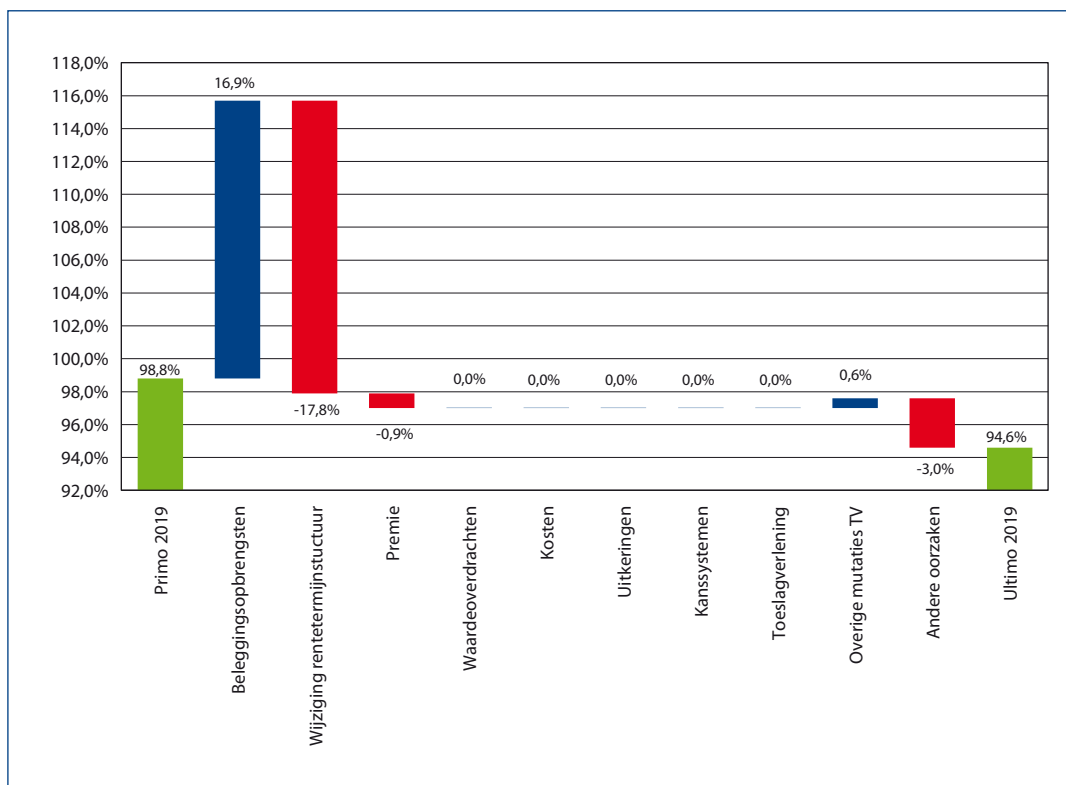
In 2019 zijn de nominale kosten toegenomen ten opzichte van 2018. De kosten per deelnemer zijn toegenomen ten opzichte van het verslagjaar 2018. De toename wordt voornamelijk veroorzaakt door de eenmalige kosten van nazorg als gevolg van de transitie van de pensioenadministratie. Kostenbeheersing en -reductie staan hoog in het vaandel van het bestuur. Er hebben diverse overleggen met uitbestedingspartijen plaatsgevonden waarin het kostenaspect een belangrijk onderwerp van gesprek was. Met AZL is tijdens de transitie intensief overleg gevoerd over de mogelijkheden om efficiency te bewerkstelligen en daarmee de kosten te verlagen.

De ontwikkeling van de kosten op langere termijn wordt beïnvloed door het feit dat de kosten van de pensioenuitvoering sinds 1 januari 2015 worden verhoogd met BTW. Dit heeft geleid tot een duidelijke toename van de kosten vanaf die datum. Het fonds is het niet eens met deze BTW heffing en heeft bezwaar ingediend bij de Belastingdienst. Het bezwaar van het fonds is gebaseerd op het zogeheten ATP-arrest. Hierbij wordt betoogd dat bij het fonds sprake is van collectief beheerd vermogen met het beleggingsrisico bij de deelnemers.

Deze procedure wordt landelijk door vele pensioenfondsen gevoerd. De bezwaarprocedure loopt inmiddels enkele jaren, de uitkomst is ongewis, maar het fonds volhardt in zijn standpunt. Het fonds is nog in afwachting van een reactie van de Belastingdienst.

Actuariële analyse van het resultaat

De daling van de dekkingsgraad van 4,2%-punt in 2019 volgt uit het negatieve resultaat van 328.221 in het boekjaar. In 2018 was er een negatief resultaat van 325.564. De invloed van het resultaat op de dekkingsgraad is in de volgende grafiek weergegeven en uitgesplitst naar mutatie-oorzaak.

Uit de grafiek blijkt dat het resultaat op beleggingen een negatief resultaat heeft gehad op de dekkingsgraad. Dit komt voornamelijk door het resultaat van de gedurende het boekjaar gedaalde rente. Dit leidt tot een grotere toename van de verplichtingen, welke slechts deels door een toename van de beleggingen worden gecompenseerd.

Daarnaast heeft de premie een negatieve bijdrage aan de dekkingsgraad geleverd.

Het effect op de dekkingsgraad van de overgang op de nieuwe ervaringscorrecties voor overlevingskansen en de gewijzigde kostenvoorziening is hierin verantwoord onder "overige mutaties technische voorzieningen" en is als volgt te splitsen:

- Wijziging ervaringscorrecties => 0,5%;
- Wijziging kostenvoorziening => 0,1%;
- Overige mutaties => 0,0%.

Deelnemersbestand

(Aantallen)

Verloop 2019	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2018	92.122	223.712	21.244	337.078
Mutaties door:				
Nieuwe toetredingen	33.325	0	0	33.325
Ontslag met premievrije aanspraak	-37.133	37.133	-1	-1
Waardeoverdracht	0	-3.675	0	-3.675
Ingang pensioen	-345	-1.708	2.661	608
Overlijden	-103	-400	-629	-1.132
Afkoop	0	-31	-937	-968
Andere oorzaken / correctie dubbeltellingen ¹⁾	8.087	-18.072	429	-9.556
Mutaties per saldo	3.831	13.247	1.523	18.601
Stand per 31 december 2019	95.953 ²⁾	236.959	22.767 ³⁾	355.679

Verloop 2018	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2017	88.989	199.674	19.602	308.265
Mutaties door:				
Nieuwe toetredingen	40.377	-187	0	40.190
Ontslag met premievrije aanspraak	-34.641	34.641	0	0
Waardeoverdracht	0	-736	0	-736
Ingang pensioen	-344	-1.239	2.240	657
Overlijden	-112	-400	-642	-1.154
Afkoop	0	-78	-739	-817
Andere oorzaken / correctie dubbeltellingen	-2.147	-7.963	783	-9.327
Mutaties per saldo	3.133	24.038	1.642	28.813
Stand per 31 december 2018	92.122 ⁴⁾	223.712	21.244 ⁵⁾	337.078

1) Andere oorzaken betreft mutaties die niet onder de "reguliere mutaties" vallen zoals bijvoorbeeld afwaardering kleine pensioenen (-9.355), herintreders (verschuiving tussen de categorieën actieve en gewezen deelnemers (4.543), echtscheidingen, huwen/samenwonen, nabestaandenpensioenen.

2) Inclusief 3.020 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling.

3) Waarvan 2.260 pensioengerechtigden met een niet opgevraagd pensioen.

4) Inclusief 2.977 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling.

5) Waarvan 1.725 pensioengerechtigden met een niet opgevraagd pensioen.

Specificatie pensioengerechtigden

	2019	2018
Ouderdomspensioen	17.428	16.596
Nabestaandenpensioen	4.966	4.330
Wezenpensioen	373	318
Totaal	22.767	21.244

Communicatie

Ons fonds heeft een communicatiecommissie, die het bestuur adviseert over de communicatie. Deze commissie ontwikkelt het communicatiebeleid en geeft sturing aan de uitvoering. Eind 2017 is een communicatiebeleidsplan opgesteld voor 2018 - 2020.

Ontleend aan de missie ligt de ambitie van het fonds in het zorgdragen voor een optimaal draagvlak en vertrouwen opdat werkgevers en werknemers het fonds zien als preferred supplier voor de oudedagsvoorziening in de levensmiddelenbranche. Centraal in het handelen, staan de normen, waarden en overtuigingen van het fonds. Die zijn vertaald in de kernwaarden goed, duurzaam en kostenefficiënt. In de communicatie acht het fonds de invalshoek 'persoonlijk' belangrijk.

Goed laat zich invullen met servicegericht, betrouwbaar en deskundig. Het fonds regelt de zaken goed en past goed op de pensioengelden. Het fonds is deskundig: het zegt wat het doet en doet wat het belooft. De communicatie is open.

Duurzaam laat zich vertalen naar de tijdshorizon. Ook voor de jongeren van nu is er straks pensioen. Daarbij heeft het fonds ook aandacht voor maatschappelijk verantwoord vermogensbeheer. Het fonds maakt gebruik van een eigentijdse, duurzame inzet van communicatiemiddelen en heeft de focus op digitale communicatie.

Kostenefficiënt sluit aan bij de kostenbewuste mentaliteit van de bedrijfstak zelf en bij de digitale ambitie. Het fonds wil een slimme, efficiënte en toekomstbestendige uitvoering van de pensioenregeling realiseren.

Persoonlijk betekent dat het fonds weet wat er leeft bij de deelnemer en er adequaat op inspeelt. Het fonds is betrokken en doet aan verwachtingsmanagement om zo bereik en binding te versterken. Het fonds is aanspreekbaar, zichtbaar en herkenbaar.

Voor de uitvoering van het communicatiebeleidsplan stelt de communicatiecommissie jaarlijks een communicatiejaarplan op. De speerpunten in 2019 waren:

Digitale ambitie

Ons fonds heeft een digitale ambitie. Doel is een zo groot mogelijke digitale bereikbaarheid bij de belanghebbenden te realiseren. Daarom verzamelt het fonds actief e-mailadressen. Het aantal emailadressen is in 2019 verdubbeld en het fonds zet de acties voort om het digitale bereik verder te vergroten.

Ons fonds communiceert digitaal. Het informatiebulletin J'ouw dag, digitale nieuwsbrieven en een digitaal verkort jaarverslag zijn verschenen. Ons fonds stimuleert het gebruik van de website, de pensioenplanner en van de beveiligde omgeving Mijn Pensioencijfers op de website. In die beveiligde omgeving is de persoonlijke pensioeninformatie beschikbaar en kan de deelnemer rekenen met de pensioenplanner.

Persoonlijk

Ons fonds streeft ernaar om pensioen persoonlijk te maken. Want pensioen is abstract. Persoonlijke, relevante communicatie zorgt voor meer verbinding en landt beter. Ons fonds is persoonlijk in de communicatie, bijvoorbeeld door interviews met mensen op de werkvloer en met bestuursleden. In 2019 is ons fonds gestart met de organisatie van enkele pilot deelnemersbijeenkomsten op locatie

bij werkgevers. Deze zijn positief ontvangen. BPFL gaat door op de ingeslagen weg met een pilot regionale bijeenkomst voor alle werkgevers in die regio.

Communicatiestijl

Mede naar aanleiding van onderzoek is de communicatiestijl van het fonds verder vernieuwd. Ons fonds wil transparant zijn en gemak bieden. Door de juiste informatie op het juiste moment op de juiste manier aan te bieden. Ons fonds vertelt het verhaal in klare taal en we versterken het met visuele content. Een communicatiestijl die nog beter aansluit bij de doelgroepen van ons fonds.

Communicatie financiële situatie

Ons fonds communiceert structureel over de financiële situatie. Via alle middelen van het fonds en gericht aan alle belanghebbenden. Gedurende het jaar is gecommuniceerd over een mogelijke verlaging. Eind 2019 was de boodschap, na de maatregel van Koolmees, dat ons fonds in 2020 de pensioenen toch niet hoeft te verlagen. Maar ons fonds heeft een herstelplan, de buffers moeten worden aangevuld. Als de financiële positie niet herstelt, is een verlaging op een later tijdstip niet uit te sluiten.

Communicatie wijziging regeling

Per 1 januari 2019 is de regeling van het fonds gewijzigd: de premie is verhoogd, de opbouw is verlaagd en de franchise is gelijk gebleven. In december 2018 is deze wijziging aangekondigd via diverse algemene middelen. Begin 2019 hebben de deelnemers persoonlijk bericht ontvangen en zijn de werkgevers geïnformeerd.

Werkgeverscommunicatie

De werkgever is voor ons fonds een belangrijke doelgroep. Ons fonds heeft regelmatig gecommuniceerd over de nazorg naar aanleiding van de transitie van de pensioenadministratie naar de pensioenuitvoerder AZL. Ook de financiële situatie van ons fonds, de kans op verlagen, de wijziging regeling, de nota's en de aanlevering van gegevens via Pensioenaangifte waren belangrijke onderwerpen in de communicatie. Werkgevers zijn over deze en andere onderwerpen geïnformeerd via bijvoorbeeld de website, de werkgeversportal en digitale nieuwsbrieven.

Externe ontwikkelingen

Algemene Verordening Gegevensbescherming

Onder de AVG geldt dat het fonds is aangemerkt als 'verwerkingsverantwoordelijke' van persoonsgegevens. Door de invoering van AVG worden de gegevens van deelnemers nog beter beschermd. Het fonds heeft veel energie gestoken in de implementatie. Onder meer zijn overeenkomsten aangepast, is een privacybeleid opgesteld, een privacy verklaring op de website gepubliceerd en is een verwerkingsregister opgesteld. Het fonds heeft tijdig de Algemene Verordening Gegevensbescherming geïmplementeerd. In juli 2019 heeft de Pensioenfederatie de Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen gepubliceerd. De Gedragslijn beoogt een sector breed kader te bieden voor de naleving van de Algemene Verordening Gegevensbescherming. De Gedragslijn is per 1 januari 2020 in werking getreden. Over de naleving van de Gedragslijn zal vanaf verslagjaar 2020 worden gerapporteerd.

IORP II implementatie

Op 13 januari 2019 zijn de wijzigingen in de Pensioenwet uit hoofde van de Europese Richtlijn IORP II in werking getreden. Het doel van IORP II is het bevorderen van de verdere standaardisatie van pensioenen in de Europese Unie. De Richtlijn bevat nadere regels rondom grensoverschrijdende collectieve waardeoverdrachten, governance, risicobeheer, beloningsbeleid en informatieverstrekking aan (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Ook bevat de Richtlijn regels ten aanzien van het toezicht op pensioenuitvoeringsorganisaties. Een nieuwe verplichting is dat er elke drie jaar een eigen-risicobeoordeling (ERB) dient te worden uitgevoerd en ingediend bij DNB.

Voor het fonds heeft IORP II aanzienlijke impact op de governance. Een belangrijk onderdeel hiervan betreft de inrichting van de zogenoemde sleutelfuncties. Dit betreft de risicobeheerfunctie, de actuariële functie en de interne auditfunctie.

In 2019 zijn de profielen voor de drie sleutelfuncties vastgesteld met instemming van de raad van toezicht. Tevens is, in het kader van de nieuwe governance, een Overleg Interne Audit ingesteld.

De risicobeheerfunctie beoordeelt, monitort en rapporteert over het risicobeheersysteem. Ook heeft de risicobeheerfunctie een initiërende en adviserende rol bij het vormgeven van het risicobeheer.

De interne auditfunctie is belast met het uitvoeren van (interne) audits binnen de bedrijfsvoering van het pensioenfonds. De belangrijkste taak van de interne auditfunctie is het periodiek evalueren van de adequaatheid en doeltreffendheid van de interne controlemechanismen en andere procedures en maatregelen ter waarborging van de beheerste en integere bedrijfsvoering van het pensioenfonds.

De actuariële functie heeft een controlerende rol. In het kader van de actuariële functie wordt onder meer toezicht gehouden op het berekenen van de technische voorzieningen, wordt beoordeeld of de daarbij gehanteerde methodieken en onderliggende modellen, gebruikte gegevens en aannamen passend zijn en worden, waar nodig, corrigerende maatregelen voorgesteld.

Pensioenakkoord

Op 5 juni 2019 is door alle partijen (werkgevers, vakbonden en kabinet) een landelijk pensioenakkoord gesloten. Het betreft een akkoord op hoofdlijnen, verdere uitwerking moet nog plaatsvinden. Daarna moet het kabinet een wetsvoorstel gaan maken om de pensioenwet aan te passen. Als de Tweede Kamer en de Eerste Kamer hiermee instemmen, gaat de nieuwe pensioenwet in. De verwachting is dat de nieuwe regels voor pensioen gaan gelden vanaf 1 januari 2022. Daadwerkelijke implementatie van de nieuwe wetgeving gaat zeker nog enkele jaren langer duren.

De ontwikkelingen rondom het nieuwe pensioenstelsel blijven een belangrijk onderwerp van onderzoek en discussie binnen het fonds. Het bestuur volgt deze ontwikkelingen actief en is onder andere via de Pensioenfederatie bij het onderwerp betrokken. In 2019 heeft het bestuur extra studies uitgevoerd naar het nieuwe pensioencontract.

Het, afschaffen van de doorsneepremie vormt een belangrijk aandachtspunt voor het fonds. Dit in verband met het relatief jonge deelnemersbestand van het fonds en de grote in- en uitstroom van jonge deelnemers.

Automatische waardeoverdracht en afkoop kleine pensioenen (minder dan € 484,09 bruto per jaar (2019))

Op 17 december 2017 heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel Wet waardeoverdracht kleine pensioenen aangenomen.

Pensioenfondsden kunnen er vanaf januari 2019 voor kiezen om kleine pensioenen onder de afkoopgrens bij einde deelneming automatisch over te dragen naar de nieuwe pensioenuitvoerder. Het recht van het pensioenfonds op afkoop van kleine pensioenen vóór de pensioendatum vervalt als de deelneming is beëindigd op of na 1 januari 2018.

Voordeel van overdragen in plaats van afkopen is dat de pensioenbestemming behouden blijft. Afkoop blijft mogelijk als het na 5 jaar niet gelukt is om over te dragen, omdat er geen nieuwe pensioenuitvoerder is. Pensioenen van € 2 bruto per jaar of lager per jaar vervallen vanaf 1 januari 2019 van rechtswege.

Het fonds heeft in 2019 besloten om:

- gebruik te maken van het recht op automatische waardeoverdracht van kleine pensioenen die op of na 1 januari 2018 premievrij zijn geworden;
- gebruik te maken van het recht op automatische waardeoverdracht van kleine pensioenen die voor 1 januari 2018 premievrij zijn geworden
- de zeer kleine pensioenen die zijn ontstaan voor 1 januari 2019 eveneens te laten vervallen.

Vervallen zeer kleine pensioenen (€2,00 bruto per jaar of minder)

De totale waarde van de in dit boekjaar vervallen zeer kleine pensioenaanspraken bedraagt € 107.000,-. De vrijval in de voorziening die het gevolg is van het vervallen van de zeer kleine pensioenaanspraken wordt toegevoegd aan de algemene middelen van het pensioenfonds en komt daarmee ten goede aan het collectief.

Governance

Bestuur

Het bestuur heeft in 2019 twaalf maal vergaderd. Het bestuur heeft zes keer met de raad van toezicht en twee keer met het verantwoordingsorgaan overlegd. Op 4 maart 2019 en 10 mei 2019 heeft het bestuur extra vergaderingen over de toekomst van het fonds gehouden.

Samenstelling bestuur

Het bestuur was op 31 december 2019 als volgt samengesteld:

Werkgevers	Leeftijd	Benoemd per	Benoemd tot	Organisatie
De heer H.A. Breekveldt	58	1-8-2019	1-8-2023	VGL
Mevrouw L.T.M. de Leede	57	1-3-2019	1-3-2023	Vakcentrum
Mevrouw F. Sloot-Mulder	52	1-9-2014	1-1-2022	Vakcentrum
De heer G.W. Wegh	61	21-6-2017	1-9-2023	Vakcentrum
De heer P.J. Verhoog	54	1-8-2007	1-1-2020	VGL

Werknemers	Leeftijd	Benoemd per	Benoemd tot	Organisatie
De heer H.B.M. Grutters	39	1-6-2013	1-1-2022	FNV
De heer D.H.M. Muusers	62	1-10-2014	1-1-2021	FNV
De heer W.J. van Houwelingen	59	1-7-2015	1-1-2021	FNV
De heer J.G. Seffinga	50	1-9-2012	1-1-2020	CNV

Pensioengerechtigden	Leeftijd	Benoemd per	Benoemd tot
De heer C.H.L.M. Filippini	66	1-9-2014	1-7-2022

Ieder bestuurslid wordt benoemd voor een periode van maximaal vier jaar en treedt af volgens een door het bestuur opgesteld rooster van aftreden. Vanaf 2014 kunnen afgetreden bestuursleden in beginsel maximaal twee keer voor een periode van vier jaar worden herbenoemd. Indien daar gegronde redenen voor zijn, kan een bestuurslid meer dan twee keer worden herbenoemd.

De heren Seffinga en Verhoog zijn per 1 januari 2020 herbenoemd voor een periode van vier jaar. Per 1 januari 2019 zijn de heer Kat en mevrouw Hoogstraaten afgetreden. Mevrouw Hoogstraaten is opgevolgd door mevrouw De Leede. De heer Kat is opgevolgd door de heer Breekveldt. In 2019 was de heer Grutters werknemersvoorzitter ¹⁾ en mevrouw Sloot-Mulder werkgeversvoorzitter.

1) Vanwege uitval van de heer Grutters heeft de heer Seffinga in de loop van 2019 de taken van de heer Grutters in het dagelijks bestuur tijdelijk overgenomen. Per 1 januari 2020 is de heer Muusers werknemersvoorzitter ad interim.

De belangrijkste onderwerpen die in 2019 in de bestuursvergaderingen aan de orde kwamen, zijn:

- De financiële positie van het fonds en de toegenomen kans op verlagingen;
- Actuele ontwikkelingen in de pensioensector: Pensioenakkoord, Wet temporisering verhoging AOW-leeftijd, Algemene Verordening Gegevensbescherming, Waardeoverdracht kleine ouderdomspensioenen, implementatie van IORP II, Verzamelwet Pensioenen 2019, Verzamelwet SZW 2020, Brexit;
- Het pensioenbeleid (waaronder premie- en toeslagbeleid);
- Het beleggingsbeleid, waaronder maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB);
- De transitie van Syntrus Achmea naar AZL (nazorg);
- Het communicatiebeleid;
- Het aansluitingsbeleid;
- Het uitbestedingsbeleid;
- Het integraal risicomanagementbeleid;
- De wijziging van fondsdocumenten zoals de ABTN, het huishoudelijk reglement en het pensioenreglement.

Bestuurlijke commissies en interne organisatie

Het bestuur heeft een aantal bestuurlijke commissies ingesteld. Deze commissies doen vooral voorbereidend werk inzake kwesties waarover het bestuur een besluit neemt. In beperkte mate kunnen de commissies zelf besluiten nemen binnen kaders die zijn vastgesteld door het bestuur. De commissies gaan dieper in op de achtergronden en consequenties van te nemen beleidsbeslissingen en zij adviseren vervolgens het bestuur hierover.

In 2019 waren de volgende bestuurlijke commissies werkzaam:

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie adviseert het bestuur over het beleggingsplan en de beleggingsrichtlijnen. Tevens adviseert en ondersteunt de commissie het bestuur in de breedste zin van het woord over zaken op het gebied van het beleggingsbeleid. De beleggingsadviescommissie adviseert het bestuur over zaken samenhangend met het beleggingsbeleid. Hieronder wordt in ieder geval verstaan:

- Het gevraagd en ongevraagd uitbrengen van advies aan het bestuur ten aanzien van het strategische beleggingsbeleid;
- Het gevraagd en ongevraagd uitbrengen van advies over mandaten in illiquide beleggingen;
- Het volgen van actuele ontwikkelingen en uitbrengen van advies over de eventuele consequenties hiervan voor het beleggingsbeleid;
- Wijzigingen in de overeenkomst met de fiduciair manager en de custodian;
- Het monitoren en evalueren van het proces bij de fiduciair manager gericht op de selectie, monitoring en evaluatie van beleggingsinstellingen en externe vermogensbeheerders;
- Het monitoren en evalueren van de handelingen van de fiduciair manager in het kader van de overeenkomst met de manager. Dit betreft onder meer de activiteiten gericht op de implementatie van het beleggingsbeleid, cashmanagement, overlaymanagement en het riskmanagement;
- Het monitoren en evalueren van de handelingen van de custodian in het kader van de overeenkomst tussen het fonds en de custodian. Dit betreft onder meer de bewaarneming in engere zin, de beleggingsadministratie, de resultaatmeting en de compliance monitoring (controle op naleving van beleggingsrichtlijnen door de fiduciair beheerder);
- Het monitoren en evalueren van de behaalde beleggingsresultaten;
- Het vaststellen van de risicobereidheid, relevant bij het aandachtsgebied van de commissie;
- Het monitoren en evalueren van de risico's, relevant bij het aandachtsgebied van de commissie;
- Het beoordelen van de effectiviteit van de risico-mitigerende maatregelen en het zo nodig implementeren van aanvullende maatregelen;

- De beoordeling van ISAE3402-verklaringen van de fiduciair manager en de custodian.
- De bewaking van “in control” aspecten van de fiduciair manager en de custodian, waaronder mede begrepen IT-systemen en projecten;
- Het monitoren en evalueren van de kosten van het vermogensbeheer (inclusief de custodian);
- Het adviseren over de grondslagen van waardering en resultaatbepaling van de beleggingen en over de actuariële bedrijfstechische nota (“ABTN”), voor zover het onderwerpen betreffen die betrekking hebben op de werkzaamheden van de commissie.
- Het evalueren van vermogensbeheer-processen en het initiëren van verbetervoorstellen

De commissie is gemandateerd binnen het kader van het door het bestuur goedgekeurde beleggingsplan en beleggingsrichtlijnen te besluiten over de uitvoering van het beleggingsplan en de uitvoering van bestuursbesluiten.

De commissie is tevens gemandateerd tot het goedkeuren van aan- en verkoop en het goedkeuren van materiële wijzigingen in (de overeenkomsten met) beleggingsinstellingen en/of discretionaire mandaten in bestaande liquide beleggingscategorieën.

De beleggingsadviescommissie vergaderde in totaal 12 keer gedurende 2019. De beleggingsadviescommissie wordt ondersteund door een externe deskundige, die structureel onderdeel uitmaakt van de commissie. De externe deskundige heeft geen stemrecht. In 2019 is de heer Filippini met instemming van DNB benoemd als voorzitter van de Beleggingsadviescommissie.

De samenstelling was op 31 december 2019 als volgt:

Leden

De heer C.H.L.M. Filippini (voorzitter)

De heer F. Jansen (lid van de commissie met stemrecht, geen bestuurslid)

De heer D.H.M. Muusers

Mevrouw L.T.M. de Leede

De heer T. Jeurissen (externe deskundige)

De heer F. Jansen is door VGL voorgedragen als deskundige in de beleggingsadviescommissie. Hij functioneert als regulier lid van de commissie met stemrecht en is als zodanig ook getoetst door DNB.

Pensioencommissie

De pensioencommissie adviseert het bestuur over zaken samenhangend met het pensioenbeleid.

Hieronder wordt in ieder geval verstaan:

- (Wijzigingen in) de statuten, reglementen en de pensioenuitvoeringsovereenkomsten van het fonds;
- (Wijzigingen in) de overeenkomst met de pensioenuitvoeringsorganisatie;
- Het monitoren en evalueren van de uitvoering door de pensioenuitvoeringsorganisatie in het kader van de overeenkomst door middel van de controle van de SLA-rapportage;
- Het voldoen aan wet- en regelgeving;
- Wijzigingen in de verplichtstelling en handhaving van de verplichtstelling;
- De uitvoeringstechnische aandachtspunten binnen de pensioenregeling van het fonds;
- Actuariële en juridische aangelegenheden relevant voor het pensioenbeleid van het fonds;
- Het periodiek overleg met de sleutelfunctiehouder actuariael;
- De (jaarlijkse) vaststelling van de premie;
- De toeslagverlening;
- Het adviseren over de actuariële grondslagen en het adviseren over de algemene bedrijfstechische nota van het fonds (“ABTN”), voor zover het onderwerpen betreffen die betrekking hebben op de werkzaamheden van de commissie.

- De selectie en de evaluatie van de adviserend actuaaris;
- De beoordeling van ISAE3402-verklaringen van de pensioenuitvoeringsorganisatie;
- De beoordeling van de AVG-rapportage(s) van de pensioenuitvoeringsorganisaties;
- De bewaking van “in control” aspecten van de pensioenuitvoerings-organisatie, waaronder mede begrepen IT-systemen en projecten.
- De administratiekosten van de pensioenuitvoeringsorganisatie;
- Het vaststellen van de risicobereidheid, relevant bij het aandachtsgebied van de commissie;
- Het monitoren en evalueren van de risico’s, relevant bij het aandachtsgebied van de commissie;
- Het beoordelen van de effectiviteit van risico-mitigerende maatregelen en het zo nodig implementeren van aanvullende maatregelen;
- Het evalueren van pensioenbeheer-processen en het initiëren van verbetervoorstellen.

De commissie is gemandateerd te besluiten over de uitvoering van het bestuursbeleid ten aanzien van de individuele gevalsbehandelingen. Hieronder wordt mede begrepen de behandeling van een klacht of geschil ingevolge het Pensioenreglement en het Uitvoeringsreglement.

De pensioencommissie vergaderde in totaal 8 keer gedurende 2019.

De samenstelling was op 31 december 2019 als volgt:

Leden

De heer J.G. Seffinga (voorzitter)

De heer W. J. van Houwelingen

De heer P.J. Verhoog

De heer G. W. Wegh

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie adviseert het bestuur over het meerjaren communicatiebeleid en het communicatiejaarplan. Tevens adviseert en ondersteunt deze commissie het bestuur in de breedste zin van het woord over zaken op het gebied van het communicatiebeleid. Hieronder wordt in ieder geval verstaan:

- De communicatie-uitingen van het fonds, mede hieronder begrepen de communicatie-uitingen rondom de uitvoering van de pensioenregeling;
- Het gevraagd en ongevraagd adviseren van het bestuur ten aanzien van het vast te stellen communicatiebeleid en het formuleren van voorstellen om dit, waar nodig en/of gewenst, aan te passen;
- Het toetsen van de adequate uitvoering van het communicatiemeerjarenbeleid (en plan);
- Zich voortdurend op de hoogte te houden van de wettelijke voorschriften en aanbevelingen van de overheid ter zake van communicatie door pensioenfondsen;
- Het toetsen van de uitvoering aan het vastgestelde beleid en het periodiek verslag daarvan uitbrengen aan het bestuur;
- Het opmaken van een jaarlijkse begroting voor de afzonderlijk te maken kosten voor de uitvoering van het communicatiebeleid in het jaar voorafgaande aan het jaar van de begroting;
- De kostenontwikkeling van de communicatie van het fonds evenals de beheersing hiervan;
- Het vaststellen van de risicobereidheid, relevant bij het aandachtsgebied van de commissie;
- Het monitoren en evalueren van de risico’s, relevant bij het aandachtsgebied van de commissie;
- Het beoordelen van de effectiviteit van risico-mitigerende maatregelen en het zo nodig implementeren van aanvullende maatregelen;
- Het evalueren van communicatie-processen en het initiëren van verbetervoorstellen.

De commissie is binnen het genoemde kader door het bestuur van de Stichting gemandateerd te besluiten over de communicatie-uitingen en tot de uitvoering hiervan. De commissie kan de uitvoering toedelen aan het bestuursbureau.

De communicatiecommissie vergaderde in totaal 5 keer gedurende 2019.

De samenstelling was op 31 december 2019 als volgt:

Leden

De heer G.W. Wegh (voorzitter)

Mevrouw F. Sloot-Mulder

De heer D.H.M. Muusers

De heer J.G. Seffinga

De heer P.J. Verhoog

Commissie Finance & Risk

De commissie Finance & Risk adviseert het bestuur over de financiën van het fonds en het integrale risicomanagement. Hieronder wordt in ieder geval verstaan:

Finance

- Het opmaken van een jaarlijkse begroting voor het fonds in het jaar voorafgaande aan het jaar van de begroting;
- De integrale kostenontwikkeling van het fonds evenals de beheersing hiervan;
- Het adviseren over de algemene bedrijfstechnische nota van het fonds ("ABTN"), voor zover het onderwerpen betreffen die betrekking hebben op de werkzaamheden van de commissie;
- Het adviseren over de keuze van de compliance officer, de controlerend accountant en de certifierend actuaire;
- Het evalueren van de compliance officer, de controlerend accountant en de certifierend actuaire;
- De integrale toetsing van de jaarstukken (de staten en het jaarverslag) aan de wettelijke eisen en normen;
- De controle en bewaking van het jaarwerkproces, en
- De bespreking van accountants- en actuariële rapportages, rapportages van de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan en het bewaken van de opvolging van de aanbevelingen.

Risk

- Het beoordelen van de opzet, bestaan, organisatie en werking van het integrale risicomanagement, waaronder dat van de uitbestedingspartijen waar dit relevant is voor het fonds;
- Het monitoren en evalueren van de financiële en niet- financiële risico's;
- Het monitoren en evalueren van de bij de beleidsvoorstellen opgenomen risicoparaagraaf en de daarin opgenomen beheersmaatregelen;
- Het monitoren en evalueren van het uitbestedingsbeleid van het fonds;
- De integrale bewaking van "in control" aspecten van de uitvoeringsorganisaties, waaronder mede begrepen IT-systemen en projecten;
- De integrale beoordeling van ISAE3402-verklaringen van de uitvoeringsorganisaties;
- De integrale controle van de SLA-rapportages van de uitvoeringsorganisaties;
- Het evalueren van de risicomanagement-, beheersings- en financiële processen en het initiëren van verbetervoorstellen;
- Het beoordelen van compliance aangelegenheden in de ruimste zin van het woord;
- Het opstellen van de gedragscode en het jaarlijks laten opstellen van een compliance rapportage;
- De integrale beoordeling van de AVG-rapportage;
- Het ondersteunen van de risicomanager;

- Het periodiek overleg met sleutelfunctiehouder risicobeheer;
- Het evalueren van de risicomanagement-, beheersings- en financiële processen en het initiëren van verbetervoorstellen.

De Commissie Finance & Risk vergaderde in totaal vier keer gedurende 2019.

De samenstelling was op 31 december 2019 als volgt:

De heer W.J. van Houwelingen (voorzitter)
De heer H.B.M. Grutters
De heer H.A. Breekveldt
Mevrouw L.T.M. de Leede

Crisisteam

Het bestuur heeft op 4 juni 2019 het financiële crisisplan 2019 vastgesteld. De aan dit crisisplan gekoppelde noodprocedure bepaalt dat het fonds een crisisteam instelt. De bemensing van het (paritair samengesteld) crisisteam was op 31 december 2019 als volgt:

Leden
Mevrouw F. Sloot-Mulder (werkgeversvoorzitter)
De heer D.H.M. Muusers (werknemersvoorzitter ad interim)
De heer C.H.L.M. Filippini (voorzitter beleggingsadviescommissie)
Mevrouw L.T.M. de Leede (lid beleggingsadviescommissie)

Het crisisteam is in 2019 eenmaal bijeen geweest op 25 juni 2019 voor het bespreken van de financiële situatie van het fonds. Het crisisteam heeft het bestuur geadviseerd om te onderzoeken in hoeverre ingrijpen in het strategische beleggingsbeleid nodig was. Dit advies is vervolgens door het bestuur in behandeling gegeven aan de Beleggingsadviescommissie. Na advies van de Beleggingsadviescommissie heeft het bestuur besloten om vast te blijven houden aan het gevoerde strategische beleggingsbeleid.

Sleutelfunctionehouders IORP II

Het fonds heeft de volgende personen aangesteld als sleutelfunctionehouders:

- de heer H. Zaghdoudi als sleutelfunctionehouder Actuariel
- de heer D.A.J. Kamp als sleutelfunctionehouder Risicobeheer
- de heer J.G. Sieraad als sleutelfunctionehouder Interne Audit

De benoemingen hebben plaatsgevonden onder voorbehoud van melding bij DNB. Deze melding heeft begin 2020 plaatsgevonden. DNB heeft ingestemd met de benoemingen.

Raad van Toezicht

Het intern toezicht wordt uitgeoefend door de raad van toezicht. De raad bestaat uit drie onafhankelijke deskundigen en heeft tot taak om toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds. De raad ziet toe op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De raad heeft tevens een goedkeuringsrecht op onder andere de vaststelling van het jaarverslag, de benoeming van de bestuurders en het beloningsbeleid. De taken en bevoegdheden van de raad van toezicht zijn vastgelegd in het reglement van de raad van toezicht. Ieder lid van de raad van toezicht wordt benoemd voor maximaal vier jaar en treedt af volgens een door de raad van toezicht opgesteld rooster van aftreden. Een lid van de raad van toezicht kan maximaal één keer worden herbenoemd.

De samenstelling was op 31 december 2019 als volgt:

Leden	Leeftijd	Benoemd per	Benoemd tot
De heer H.J.P. Strang	54	1-7-2014	1-7-2022
De heer W.G. van den Brink	75	1-7-2014	1-7-2021
De heer D. Wenting	75	1-7-2014	1-7-2020 ¹⁾

De heer Strang was gedurende het verslagjaar voorzitter.

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan was op 31 december 2019 als volgt samengesteld:

Leden (deelnemers)	Leeftijd	Benoemd per	Benoemd tot	Organisatie
Mevrouw M. Schults	62	1-7-2014	01-01-2020	FNV
De heer P.A. Heikoop	42	1-7-2014	01-01-2023	CNV
De heer R. van der Beek	63	1-7-2014	01-01-2021	CNV
De heer O.M. Einsbohr	57	1-1-2018	01-01-2021	FNV
Vacature				FNV

Leden (pensioengerechtigden)	Leeftijd	Benoemd per	Benoemd tot	Organisatie
De heer J.J.H. Visch	70	1-1-2018	1-1-2022	
De heer N.G. Janssen	71	1-7-2014	1-1-2022	

Leden (werkgevers)	Leeftijd	Benoemd per	Benoemd tot	Organisatie
De heer S. Butter	50	1-7-2014	01-01-2021	VGL
De heer H. Ploegmakers	75	1-7-2014	01-01-2023	Vakcentrum

De heer Heikoop was gedurende het verslagjaar voorzitter. De leden worden benoemd voor een periode van vier jaar en kunnen twee keer voor een periode van vier jaar worden herbenoemd. De heren Heikoop en Ploegmakers zijn per 1 januari 2019 herbenoemd voor een periode van vier jaar. Het lidmaatschap van het verantwoordingsorgaan van mevrouw Schults is per 01-01-2020 (einde zittingstermijn) beëindigd.

¹⁾ In het voorjaar van 2020 is de procedure voor vervanging gestart met een bindende voordracht vanuit het Verantwoordingsorgaan.

Klachten- en geschillenregeling

Als een belanghebbende bezwaar heeft tegen een besluit van het bestuur kan hij een klacht indienen bij het fonds. Het fonds heeft per 1 januari 2019 een gewijzigde regeling voor klachten en geschillen opgesteld. Hierin is opgenomen op welke wijze een belanghebbende een klacht kan indienen bij het fonds. Gelijktijdig met de invoering van de gewijzigde regeling voor klachten en geschillen is de Klachten- en geschillencommissie van het fonds per 1 januari 2019 opgeheven. Het bestuur heeft hiermee gevolg gegeven aan de oproep van de Pensioenfederatie om de toegang tot de Ombudsman Pensioenen in de klachten- en geschillenprocedures zo min mogelijk te belemmeren en laagdrempelig te maken.

Bestuursbureau

Het bestuursbureau ondersteunt het dagelijks bestuur, het bestuur, de commissies en andere gremia van het fonds bij hun werkzaamheden. Het bestuursbureau heeft de volgende taken:

- Adviseur van het bestuur;
- Organiseren en inhoudelijk voorbereiden van vergaderingen van alle gremia;
- Bewaken kwaliteit beleidsvoorstellen ten behoeve van het bestuur en commissies;
- Schrijven van voorleggers bij beleidsvoorstellen van externe partijen;
- Organisatie van de uitbestede taken;
- Draagt zorg voor de uitvoering van genomen besluiten;
- Bewaken dat contracten met de uitvoerders up-to-date zijn met een goede prijs-kwaliteit verhouding;
- Monitoring uitvoering;
- Bewaken en/of bevorderen kwaliteit van de management informatie over de uitbestede taken ten behoeve van bestuur;
- Voorbereiden van selectie en benoeming van externe partijen / adviseurs;
- Aansturing van externe partijen / adviseurs;
- Bewaken functioneren van externe partijen / adviseurs;
- Risk management (o.a. regie over het proces);
- Regie / ondersteuning met betrekking tot opleiding bestuur;
- Zorgen voor goede communicatie tussen de organen van het fonds (inclusief raad van toezicht en verantwoordingsorgaan);
- Onderhouden van externe contacten (bijvoorbeeld richting DNB, AFM, Pensioenfederatie);
- Toetsen van de bijdrage van de pensioenuitvoerder en de fiduciair manager ten aanzien van inhoudelijke, beleidsmatige vraagstukken.

De medewerkers van het bestuursbureau zijn in dienst van het fonds. Het bestuursbureau bestaat in 2019 uit directeur, de heer B. Onkenhout, een risk manager, een investment manager, een fondssecretaris en een management assistent.

Het functioneren van het bestuursbureau wordt jaarlijks geëvalueerd. Deze taak ligt primair bij het dagelijks bestuur. De uitkomsten worden door het bestuur besproken tijdens de (jaarlijkse) evaluatie van het functioneren van bestuur en fonds in het algemeen.

Sociale partners

In de Pensioenwet is vastgelegd dat het beleidskader van het fonds tot stand dient te komen in nauwe samenspraak met sociale partners. De opdracht tot uitvoering van de door sociale partners overeengekomen pensioenregeling is vastgelegd in een overeenkomst tussen sociale partners en het bestuur. Ieder kwartaal komen zij bijeen voor nadere afstemming van actuele kwesties.

Samenwerkende organisaties

De volgende organisaties kunnen leden voordragen voor het bestuur en het verantwoordingsorgaan:

Vakcentrum
Blekerijlaan 1
3447 GR Woerden
(0348) 41 97 71

Vereniging van Grootwinkelbedrijven in Levensmiddelen (VGL)
Postbus 182
2260 AD Leidschendam
(070) 444 25 87

FNV
Postbus 9208
3584 BW Utrecht
0900-9690

CNV Vakmensen
Postbus 2525
3500 GM Utrecht
(030) 7511007

Externe partijen

Het fonds werkt samen met de volgende externe partijen:

Uitvoeringsorganisatie (pensioenbeheer)

AZL N.V., te Heerlen.

Fiduciair vermogensbeheer

Kempen Capital Management N.V., te Amsterdam

Custodian en beleggingsadministrateur

Vanaf 1 januari 2019 is Northern Trust aangesteld als custodian.

Adviserend actuaris

De heer B. Cordewiner AAG, FRM AZL N.V., te Heerlen.

Certificerend actuaris

De heer drs. H. Zaghdoudi AAG, Towers Watson Netherlands B.V., te Amstelveen.

Controlerend accountant

De heer F.M. van den Wildenberg RA, KPMG Accountants N.V., te Amstelveen.

Compliance officer

De heer P. de Koning , TriVu , te Zevenbergen.

Fondsdocumenten

In het verslagjaar zijn onder andere de volgende fondsdocumenten gewijzigd:

ABTN

De ABTN wordt jaarlijks door het bestuur geactualiseerd. In de bestuursvergadering van 20 mei 2019 is de ABTN vastgesteld, waarin de besluitvorming uit het verslagjaar 2018 is verwerkt. Een belangrijke wijziging naast de reguliere actualisering betrof de nieuwe governancestructuur. In de bestuursvergadering van 23 september 2019 is naar aanleiding van het overleg met DNB de ABTN herijkt inzake de IORP II implementatie.

Pensioenreglement

In januari 2019 is het nieuwe pensioenreglement 2019 vastgesteld. De belangrijkste wijzigingen betreffen de aanpassingen als gevolg van de Implementatiewet IORP II en de bijbehorende lagere regelgeving. Daarnaast zijn de wijzigingen opgenomen naar aanleiding van de besluitvorming in het kader van de Wet waardeoverdracht kleine pensioenen. Het meest actuele reglement is beschikbaar op de website van het fonds www.bpfl.nl

Uitvoeringsreglement

Het uitvoeringsreglement is in 2019 gewijzigd. Het uitvoeringsreglement is geactualiseerd en in lijn gebracht met de overige fondsdocumenten. Daarnaast is de premienota systematiek zoals van toepassing vanaf 1 januari 2019, opgenomen in het geactualiseerde uitvoeringsreglement. Tenslotte zijn de aanpassingen als gevolg van de Implementatiewet IORP II verwerkt.

Statuten

Als gevolg van de wijzigingen van een aantal fondsdocumenten in het verslagjaar zijn de statuten in lijn gebracht met deze gewijzigde fondsdocumenten en aangepast aan actuele wet- en regelgeving.

Geschiktheid en evaluatie

Het geschiktheidsbeleid en het opleidingsplan zijn vastgelegd in een geschiktheidsplan.

Het geschiktheidsplan is in 2019 getoetst door SPO. Het bestuur heeft hierbij gekozen voor een insteek waarbij het opleidingsinstituut SPO vanuit zijn expertise en ervaring het geschiktheidsplan beoordeelt. Gezamenlijk met SPO heeft het bestuur een aantal verbeterpunten vastgesteld. Vastlegging in een nieuw plan moet in 2020 gaan plaatsvinden.

Het bestuur werkt continu aan eigen deskundigheid door het lezen van vakliteratuur en bijwonen van seminars en themabijeenkomsten en het uitwisselen van ervaringen met andere bestuursleden. Het bestuur heeft in 2019 diverse studiedagen gevolgd o.a. op het gebied van de invulling van de IORP II-wetgeving, het nieuwe pensioenakkoord, de toekomst van het fonds en het pensioenstelsel. Het bestuur evalueert in elk geval jaarlijks het eigen functioneren. Hierbij betreft het bestuur één keer in de twee jaar een onafhankelijke derde partij. Bij de evaluatie komt ook aan de orde of het bestuur voldoende geschikt en divers is en wordt bovendien gekeken naar gedrag en cultuur. In het verslagjaar heeft het bestuur de zelfevaluatie uitgevoerd middels meerdere sessies onder begeleiding van de externe adviesorganisatie Mens & Kennis. In 2019 heeft het bestuur daarbij ook expliciet gekeken naar de samenwerking tussen bestuur en bestuursbureau. De commissies evalueren ook elk jaar hun eigen functioneren.

Diversiteit

Voor diversiteit naar geslacht en leeftijd volgt het bestuur de Code Pensioenfonds en heeft het bestuur de overtuiging dat de kwaliteit van de besluitvorming is gebaat is bij diversiteit. In de huidige samenstelling wordt niet voldaan aan die in de code genoemde eis. Het bestuur geeft bij de samenstelling van het bestuur als team prioriteit aan complementariteit in deskundigheid en competenties.

Voor wat betreft de profielschets van toezichthouders wordt niet gewerkt met een specifiek profiel voor elk afzonderlijk lid van de raad van toezicht. Wel worden binnen het profiel drie specifieke accenten gelegd. Hiermee heeft het fonds op eigen manier invulling gegeven aan de eis van voldoende diversiteit binnen het toezicht.

Beloningsbeleid

Het fonds voert een beheerst beloningsbeleid wat is vastgelegd in een beleidsdocument. Het fonds houdt hierbij rekening met de verantwoordelijkheid, de aan de functie gestelde eisen en het tijdsbeslag en de passendheid binnen de bedrijfstak voor het levensmiddelenbedrijf. Het beleid is van toepassing op bestuursleden, leden van het verantwoordingsorgaan en leden van de raad van toezicht. Er is geen sprake van beloningen gerelateerd aan de resultaten van het fonds.

De hoogte van de vergoedingen en afspraken over de vergoeding van kosten voor opleidingen zijn vastgelegd in een reglement. Met ingang van 2019 is het fonds overgegaan op een vaste bedragen systematiek. Hiermee sluit het fonds aan bij een trend die binnen de hele pensioensector steeds meer als passend wordt beschouwd. Bestuurders opereren vanuit een bepaalde verantwoordelijkheid en betrokkenheid bij het fonds en zijn deelnemers.

Tót 2019 werkte het fonds met een combinatie van een vaste vergoeding en een vergoeding per vergadering.

De hoogte van de vergoedingen waren sinds 2015 niet meer aangepast. Voor bestuurders wordt uitgegaan van een full time vervangingswaarde van € 150.000. De tijdsbesteding voor een voorzitter van het bestuur wordt ingeschat op 0,4 FTE. Voor reguliere bestuursleden is dit 0,2 FTE.

Door de overgang naar de nieuwe systematiek is met name de vergoeding voor de voorzitters verhoogd. Voor de overige bestuursleden is de gemiddelde vergoeding gelijk gebleven. Het fonds acht de toename van de vergoedingen passend bij de toegenomen schaal en complexiteit van het fonds. Ook vanuit DNB toezichtoptiek geldt het fonds inmiddels als een grote financiële instelling (T3-fonds).

De vaste jaarvergoeding is voor de voorzitters € 60.000 en voor de andere bestuursleden € 30.000 per jaar.

De vaste toeslagen per jaar bedragen:

Toeslag Voorzitter commissie	€ 5.000
Toeslag derde commissie	€ 5.000

De leden van de raad van toezicht ontvangen een vaste jaarvergoeding. De voorzitter ontvangt € 17.500 per jaar en de leden € 15.000 per jaar. De vaste toeslagen per jaar bedraagt: Commissie € 5.000.

De vaste jaarvergoeding voor de leden van het verantwoordingsorgaan bedraagt:

Voorzitter verantwoordingsorgaan	€ 4.612
Lid verantwoordingsorgaan	€ 3.690.
Variabele vergoeding: Per externe bijeenkomst	€ 205.

Tevens hanteert het fonds een (reis)kostenvergoeding.

Gedragscode / Compliance Officer

De jaarlijkse toetsing op de naleving van de gedragscode wordt uitgevoerd door de Compliance Officer. Het fonds heeft deze taak uitbesteed aan de maatschap TriVu.

Aan de hand van een aantal vragen aan de verbonden personen wordt vastgesteld of aan de gedragsnormen zoals vastgelegd in de gedragscode wordt voldaan. Over 2019 heeft de Compliance Officer geen bijzonderheden geconstateerd.

De Compliance Officer stelt een jaarrapportage op, toetst of aanbevelingen van het vorige boekjaar zijn opgevolgd en geeft daarbij ook aanbevelingen voor het komende jaar. Uit de notulen van de bestuursvergadering kan vastgesteld worden, dat de vorig boekjaar gedane aanbevelingen met betrekking tot de toetsing van de VTE-score van ieder bestuurder en het bespreken van koersgevoelige of vertrouwelijke (markt)informatie zijn opgevolgd en daarmee afgerond kan worden beschouwd. Voor 2020 zal met name gekeken worden naar het eventueel actualiseren van de gedragscode met de daarbij behorende gedragsnormen.

Wet- en regelgeving

In 2019 zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door de toezichthouders De Nederlandsche Bank N.V. en/of de Stichting Autoriteit Financiële Markten geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Code Pensioenfonds 2019

De in 2018 herziene Code Pensioenfonds is wettelijk verankerd. De normen in de Code zijn een aanvulling op wet- en regelgeving. De normen in de Code zijn weliswaar leidend, maar de Code laat ruimte voor eigen verantwoordelijkheid van het bestuur. Het fonds mag de Code daarom naleven volgens het 'pas-toe-of-leg-uit'-beginsel. Afwijken van de norm is dus mogelijk, als daar een goede reden voor is en hierover verantwoording wordt afgelegd in het jaarverslag. In het navolgende overzicht zijn de normen van de Code opgenomen waaraan het fonds in het verslagjaar niet (volledig) heeft voldaan en de motivatie daarvan.

Normen uit de Code Pensioenfonds waarvan door het fonds is afgeweken in 2019:

Norm nummer	Inhoud norm	Toelichting op afwijking
Norm 33	In zowel het bestuur als in het VO is er ten minste één man en één vrouw. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	De samenstelling van het bestuur voldoet aan deze norm. Die van het VO niet. Bij benoeming van nieuwe bestuursleden of leden VO worden voordragende partijen opgeroepen om vrouwen en/of jongeren voor te dragen. Een stappenplan, dat vanuit de code voor 2019 wordt voorgeschreven, was in 2019 (nog) niet aanwezig.

De Code Pensioenfonds 2018 verplicht tot het opnemen van een rapportage in het jaarverslag over de naleving van acht omschreven normen (rapportagenormen). Hierna wordt een overzicht gegeven van deze rapportagenormen met de bijbehorende toelichting.

Naleving rapportagenormen uit de Code Pensioenfondsen

Norm nummer	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 5 Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	Ja	Het bestuur rapporteert in het hoofdstuk 'Het pensioenfonds' over het beleid dat het in 2019 voerde, de gerealiseerde uitkomsten van dat beleid en de beleidskeuzes die het bestuur maakte. De diverse beleidsdocumenten zijn beschikbaar via de website van het fonds. Het bestuur rapporteert in het hoofdstuk; Integraal risicomanagement' over het inzicht in de risico's op korte en lange termijn.
Norm 31 De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	Ja	Het bestuur rapporteert in het hoofdstuk 'Governance' onder 'diversiteit' over de samenstelling van fondsorganen en de geschiktheid van de leden.
Norm 33 In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	Ten dele, de afwijking is hiervoor toegelicht.	In het hoofdstuk 'Governance' onder 'Diversiteit' rapporteert het bestuur over de diverse samenstelling van fondsorganen, de doelen ten aanzien van diversiteit en de stappen voor het bevorderen van diversiteit.
Norm 47 Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	Ja	De raad van toezicht betreft de Code bij de uitoefening van zijn taak en rapporteert hierover in zijn rapportage intern toezicht.
Norm 58 Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie	Ja	In het hoofdstuk 'Het pensioenfonds' beschrijft het bestuur de missie, visie en strategie van het fonds.

Norm nummer	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 62 Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	Ja	Het bestuur licht in het hoofdstuk 'Beleggingen' de overwegingen toe om maatschappelijk verantwoord te beleggen.
Norm 64 Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	Ja	De afspraken binnen het fonds over integriteit zijn vastgelegd in de Gedragscode van het fonds. De naleving van deze gedragscode wordt jaarlijks getoetst door de compliance officer. In het hoofdstuk 'Governance' onder 'Gedragscode / Compliance Officer' rapporteert het bestuur hierover. De Gedragscode van het fonds is beschikbaar op de website van het fonds.
Norm 65 Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	Ja	In het hoofdstuk 'Governance' wordt in de uitvoering van beleid gerapporteerd over de behandeling van klachten en geschillen. De klachten- en geschillenprocedure is beschikbaar op de website van het fonds.

De Monitoringscommissie ziet toe op de naleving van de Code Pensioenfondsen. De Stichting Zelfregulering Pensioenfondsen draagt zorg voor de financiering van de Monitoringcommissie en de Ombudsman Pensioenen namens de pensioensector. Ten behoeve van deze financiering vraagt de Stichting verplichte bijdragen aan de pensioenfondsen, die actief zijn in Nederland. De Monitoringscommissie heeft in zijn rapport enkele aanbevelingen aan de sector gedaan.

Uitbesteding

Uitbestedingsbeleid

Het bestuur heeft een beheerste en integere bedrijfsvoering hoog in het vaandel staan en heeft daarom een uitbestedingsbeleid geformuleerd. In het uitbestedingsbeleid is beschreven op welke wijze de risico's worden beheerst die samenhangen met de uitbesteding van werkzaamheden. Er zijn generieke uitbestedingscriteria opgesteld en de uitbestede werkzaamheden en dienstverleners worden periodiek geëvalueerd. Ook is het selectieproces beschreven voor nieuwe dienstverleners.

Start nieuwe custodian

Per 1 januari 2019 heeft het fonds Northern Trust als custodian aangesteld. In het geheel van checks and balances van het fonds heeft de custodian een belangrijke rol. Los van de core custody activiteiten functioneert de custodian als de onafhankelijke partij die de beleggingsadministratie van het fonds verzorgt. Op basis van deze administratie ontvangt het fonds rapportages over posities en resultaten. Ook toetst de custodian of vermogensbeheerders –waaronder de fiduciair beheerder– binnen de beleggingsrichtlijnen van het fonds handelt. De administratie van Northern Trust is de basis voor alle formele rapportages (zoals jaarwerk en rapportages aan DNB). De transitie per 1 januari 2019 is geruisloos verlopen.

Pensioenadministratie in nieuwe fase

Het boekjaar 2018 stond voor een belangrijk deel in het teken van de transitie van de administratie naar de nieuwe pensioenuitvoerder AZL. In 2019 heeft het fonds veel aandacht besteed aan de dienstverlening richting de deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers.

Tijdens het transitiejaar 2018 heeft het fonds vele controles uitgevoerd op de gegevens in de administratie. Het fonds heeft geconstateerd dat bepaalde data anders moeten worden vastgelegd en dat nieuw beschikbare technieken tot betere, actuelere data leidden. Het fonds en AZL hebben een tot medio 2020 doorlopend project 'Nazorg transitie' ingericht. De transitie en het project 'Nazorg' leveren een impuls aan de kwaliteit van de administratie van het fonds en hebben geleid tot nieuwe indicatoren voor hoe het fonds naar de toekomst toe de datakwaliteit op een goed niveau kan houden.

Wijziging premienotasystematiek

Met ingang van 1 januari 2019 is overgegaan op een andere systematiek van het incasseren van premies bij de aangesloten werkgevers. In plaats van voorschotnota's wordt maandelijks respectievelijk vierwekelijks aan de hand van de door werkgevers aangeleverde salaris- en dienstverbandgegevens een afrekennota van de verschuldigde premie over de betreffende maand opgemaakt. Het doel is dat er uiteindelijk geen fysieke premienota's meer worden verzonden en dat alles digitaal verloopt.

Evaluatie- en selectietraject accountant

Het bestuur heeft de samenwerking met de externe accountant en certificerend actuaris, zoals gebruikelijk, ook dit jaar geëvalueerd en besloten tot een nieuwe opdracht aan beide partijen voor het jaarwerk 2019.

Integraal risicomanagement

De aanwezige risico's

De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen en het nastreven van de ambitie van de pensioenregeling. Bij het beheer en de financiering van de pensioenverplichtingen loopt het fonds risico's. De risico's kunnen ingedeeld worden in financiële en niet-financiële risico's. Onderstaande tabel geeft meer detaillering en uitleg rondom de risico's die het fonds loopt. Verdere kwalitatieve en kwantitatieve uitleg rondom de financiële risico's wordt gegeven in de risicoparagraaf bij de toelichting op de jaarrekening.

Financiële risico's	Beleid
Renterisico (S1)	Het fonds is gevoelig voor wijzigingen in de rente omdat de rentegevoeligheid van de beleggingen en de rentegevoeligheid van de verplichtingen niet gelijk zijn (de zogenaamde duration mismatch).
Marktrisico (S2, S4)	Het fonds loopt het risico dat door de ontwikkeling van marktprijzen (veroorzaakt door factoren die samenhangen met een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren) waardewijzigingen plaatsvinden.
Valutarisico (S3)	Het fonds belegt in buitenlandse waardepapieren, waardoor het fonds gevoelig is voor koersschommelingen van de betreffende valuta ten opzichte van de euro.
Kredietrisico (S5)	Het fonds loopt het risico van financiële verliezen als gevolg van faillissementen, betalingsonmacht of kredietverslechtering van tegenpartijen.
Beleggingsrisico (S10)	De risico's die het fonds loopt binnen haar vastgoed- en aandelenportefeuille.
Verzekeringstechnisch risico (S6)	Het risico dat het fonds loopt met haar deelnemers op het gebied van sterfte en arbeidsongeschiktheid.
Liquiditeitsrisico	Het risico voor het fonds dat er onvoldoende liquide middelen beschikbaar zijn om op korte termijn aan de verplichtingen te kunnen voldoen en/ of het verlies dat beleggingen niet snel verkocht kunnen worden.

Niet-financiële risico's	Beleid
Uitbestedingsrisico	Het risico voor het fonds dat de continuïteit/kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden, dan wel voor deze derden beschikbaar gestelde apparatuur en het ter beschikking gesteld personeel wordt geschaad.
Operationele risico's	Het risico dat optreedt voor het fonds bij de uitvoering van de pensioen- en beleggingsactiviteiten, als gevolg van niet-afdoende of falende interne processen, menselijk gedrag en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen.
Compliance risico	Het risico voor het fonds dat niet of niet tijdig de consequenties van (veranderende) wet- en regelgeving worden onderkend, waardoor wet- en regelgeving op onderdelen worden overtreden.
Reputatierisico	Het risico dat het fonds door het handelen reputatieschade lijdt bij belanghebbenden.

Environmental, Social and Governance (E.S.G.) risico's

Het pensioenfonds heeft bij het beleggingsbeleid aandacht voor Maatschappelijk Verantwoord Beleggen, waarvan E.S.G. een onderdeel is. Bij het beleggingsrisico zal het pensioenfonds ook het E.S.G. risico meenemen. Het pensioenfonds zal E.S.G. ook meenemen bij het reputatierisico.

Beleidsinstrumenten

Als maatstaf voor de draagkracht van het fonds wordt de beleidsdekkingsgraad genomen. De ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad kan nadelig beïnvloed worden door bovenstaande risico's. Om de risico's te beheersen en de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad te beïnvloeden heeft het fonds een aantal beleidsinstrumenten tot zijn beschikking ¹⁾:

- Beleggingsbeleid
- Premiebeleid
- Toeslagbeleid

¹⁾ Een verdere analyse van de impact die de mogelijke risico's met zich meebrengen en hoe deze de beleidsdoelstellingen van het fonds kunnen beïnvloeden staan beschreven in het crisisplan dat door het fonds in 2019 is geactualiseerd. Van belang op de verscheidene beleidsinstrumenten is ook de in het crisisplan genoemde kritische dekkingsgraad.

De uitgangspunten rondom deze beleidsinstrumenten volgen uit de kwalitatieve risicohouding die het fonds in 2018 is herijkt en is vastgelegd in de ABTN van het fonds.

De belangrijkste bevindingen hiervan zijn:

Gezien de lage risicobereidheid en -draagvlak van de deelnemers van het fonds beschouwt het bestuur het als haar primaire taak om de nominale pensioenaanspraken te waarborgen. Alleen nadat de nominale aanspraken in voldoende mate zijn gewaarborgd, is het streven van het bestuur om vanuit het beleggingsrendement een indexatie toe te kennen.

De gekozen pensioenregeling dient betaalbaar te zijn en te passen binnen de hoogte van de gedempte kostendekkende premie zoals vastgesteld door het bestuur.

Een verdere concretisering van de beleidsuitgangspunten is gebaseerd op de in 2018 uitgevoerde ALM studie. In deze ALM studie is de samenhang tussen de beleidsuitgangspunten rondom de premie, toeslag en de te voeren beleggingsstrategie getoetst. Dit heeft op hoofdlijnen geleid tot onderstaand beleid.

Beleidsdekkingsgraad (BDG)	Niveau (2019)	Voorwaardelijke Toeslagverlening actieven, pensioen-gerechtigden en slapers (prijsindex)
Boven de indexatie DG/ Strategisch vereiste dekkingsgraad (hoogste is leidend)	$BDG \geq 126,8\%$	Volledige toeslagverlening inclusief inhaaltoeslag. Inhaaltoeslag gelijk aan 1/5e deel van het surplus
Boven de toeslagdrempel, maar onder de indexatie DG	$BDG \geq 110\%$ $BDG < 126,8\%$	Gedeeltelijke toeslag (lineair oplopend)
Boven de ondergrens, maar onder de toeslagdrempel	$BDG \geq 104,3\%$ $BDG < 110\%$	Geen toeslag. Lange termijn herstelplan tot Vereist Vermogen van maximaal 10 jaar (kortingen minimaal tijdsevenredig)
Onder de ondergrens	$BDG < 104,3\%$	

Hierbij dient opgemerkt te worden dat onder het huidige FTK het toeslagbeleid evenals het verlenen van mogelijke inhaaltoeslagen met name ingekaderd wordt door de hoogte van de beleidsdekkingsgraad en de strategisch vereiste dekkingsgraad. Bovenstaand overzicht biedt duidelijke richtlijnen; hierdoor loopt het fonds geen onvoorziene risico's voor wat betreft het te voeren premie- en toeslagbeleid. De totaal gemiste toeslag per 1 januari 2020 bedraagt 5,07%.

Beleidsmatige toelichting op de aanwezige risico's

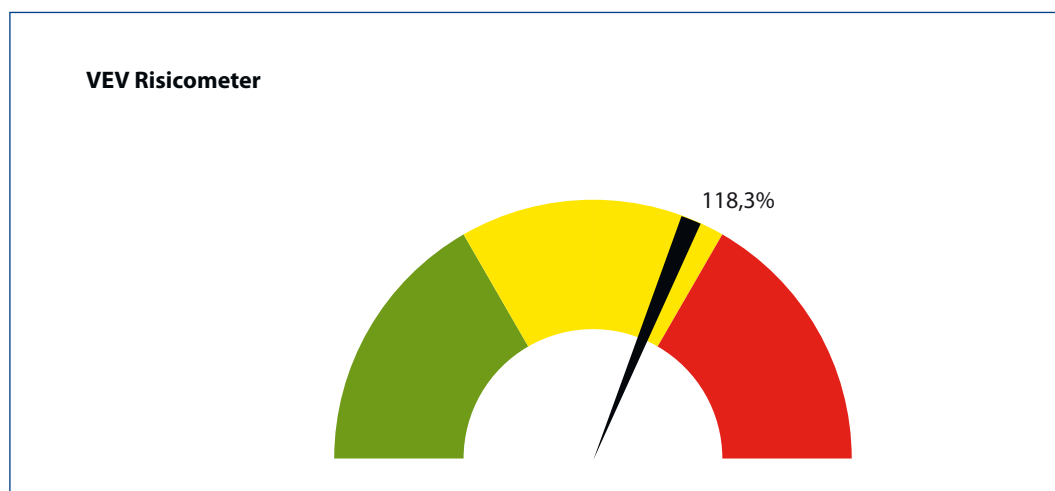
Het resulterende beleggingsbeleid kent, in overeenstemming met de uitgevoerde kwalitatieve risicobereidheidsonderzoek en het premiebeleid en toeslagbeleid, een relatief hoog risicoprofiel. Met behulp van het beleggingsbeleid kan een verdere beleidsmatige toelichting gegeven worden over hoe het fonds met de belangrijkste financiële risico's omgaat. Volledigheidshalve wordt ook vermeld welk beleid het fonds voert rondom de niet-financiële risico's.

Volledigheidshalve wordt eveneens vermeld welk beleid het fonds voert rondom de niet-financiële risico's.

Renterisico	BPFL hanteert een renteafdeckingsbeleid. Afhankelijk van de hoogte van de rente wordt een percentage van het renterisico van de verplichtingen afgedekt. Over 2019 is 30% van het renterisico van de verplichtingen afgedekt.
Marktrisico	BPFL beheert het marktrisico door spreiding aan te brengen in de beleggingscategorieën waarin wordt belegd.
Valutarisico	BPFL hedget 75% van de valuta exposure van het Engelse pond en 60% van de US dollar en de Japanse Yen. De exposure naar andere valuta's waaronder deze van emerging markets worden niet gehedged.
Kredietrisico	BPFL beheert het kredietrisico door minimum eisen te stellen aan staatspapier, minimaal AA rating. Voor andere vastrentende waarden wordt een minimum investment grade van BBB+ aangehouden.
Beleggingsrisico	BPFL beheert het aandelenrisico door een op ALM gebaseerde allocatie toe te passen. Er wordt binnen afgesproken bandbreedtes voornamelijk passief belegd. Jaarlijks wordt geherbalanceerd. Het vastgoedrisico wordt beheerst door te werken met een in de ALM bepaalde allocatie. De allocatie is gediversifieerd naar Nederlandse woningen en zakelijk vastgoed. De vastgoedmanagers worden gemonitord en geëvalueerd.
Verzekeringstechnisch risico	BPFL beheert het langlevensrisico door de voorziening pensioenverplichtingen op de meest recente AG-prognosetafel met correcties voor ervaringssterfte te baseren. Hierdoor wordt rekening gehouden met toekomstige verbetering van de levensverwachting. Het risico op arbeidsongeschiktheid wordt beheerst door de in rekening te brengen en te reserveren risicopremie regelmatig te evalueren op basis van te daadwerkelijke meldingen van arbeidsongeschiktheid.
Liquiditeitsrisico	BPFL beheert het liquiditeitsrisico doordat de ontvangen premies en directe beleggingsopbrengsten ruimschoots de pensioenuitkeringen en kosten overtreffen. Daarnaast bestaat het grootste deel van de beleggingsportefeuille uit liquide vermogenstitels.
Uitbestedingsrisico	BPFL besteedt de pensioenuitvoering uit aan AZL en het vermogensbeheer aan Kempen Capital Management. Met deze uitbestedingspartijen zijn duidelijke voorwaarden contractueel vastgelegd en uitgewerkt in een Service Level Agreement (SLA). Beide partijen leggen periodiek verantwoording af over de beheersing van de processen en overleggen hierbij ook ISAE 3402 rapportages voor de gehele dienstverlening. Hierin zijn beheers doelstellingen en beheersmaatregelen beschreven voor alle processen die de uitvoeringsorganisatie voor het fonds uitvoert. BPFL voert periodiek risico-inventarisaties uit over de uitbestede werkzaamheden. De Pensioencommissie respectievelijk de Beleggingsadviescommissie (BAC) monitoren de uitbesteding. Waarbij de BAC het bestuur adviseert met betrekking tot het beleggingsbeleid.

Operationele risico's	BPFL beheerst dit risico door o.a. het beoordelen en bespreken van de periodieke niet-financiële risico en de jaarlijkse ISAE rapportages en de toetsing van het IT-beleid aan dat van BPFL zelf.
Compliance risico	BPFL beheerst het compliance risico door het maken van de afspraken in de SLA met de uitbestedingspartijen over de inrichting en naleving van compliance aldaar. Daarnaast heeft BPFL een eigen compliance officer aangesteld, die toeziet op de naleving van de gedragscode door het bestuur van het fonds.
Reputatierisico	BPFL beheerst het reputatierisico door het continu bewaken en eventueel bijstellen van het beleid en transparantie bij het doen van uitingen naar belanghebbenden. Daarnaast heeft BPFL integriteitbeleid vastgesteld. Hierin geeft BPFL zijn visie op integriteit, onderscheidt het diverse situaties waarin integriteit een rol speelt en welke standpunten BPFL hierbij inneemt. Tenslotte legt het beleid de maatregelen vast om te voorkomen dat de reputatie van BPFL wordt geschaad.

De financiële risico's die het fonds loopt in combinatie met het door het fonds gekozen beleid om deze risico's tegen te gaan zijn objectief meetbaar aan de hand van de hoogte van de vereiste dekkinggraad. Onderstaande VEV risicometer toont aan dat het beleggingsbeleid van het pensioenfonds een relatief hoog risico kent ¹⁾ met een strategisch vereiste dekkinggraad van 118,3%.

Risicohouding

Zoals bepaald in artikel 102a van de Pensioenwet draagt het bestuur in overleg met de overige organen van het fonds zorg voor de vastlegging en beleidsuitgangspunten waaronder de risicohouding van het fonds. In het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfondsen is opgenomen wat met de risicohouding van een fonds bedoeld wordt: het is de mate waarin een fonds –in en na overleg met de vertegenwoordigers van werkgeversverenigingen en werknemersverenigingen en in en na overleg met de organen van het fonds- bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren én de mate waarin het fonds beleggingsrisico's kan lopen, gegeven de kenmerken van het fonds.

¹⁾ Het groene gebied wordt gekenmerkt door vereiste dekkinggraden tot 110%. Het gele gebied loopt tot 120% en het rode gebied loopt tot 130%. De grenzen zijn subjectief vastgesteld, fondsen met een vereiste dekkinggraad groter dan 120% hebben veelal een risicovolle beleggingsmix in combinatie met een relatief lage renteafdekking.

De afspraken, die hierover tussen sociale partners en het bestuur zijn gemaakt, zijn vastgelegd in een bedrijfstakuitvoeringsovereenkomst. De basis hiervoor is dat sociale partners verantwoordelijk zijn voor de inhoud van de pensioenregeling en het ambitieniveau van de toeslagverlening. Sociale partners geven aan het bestuur de opdracht tot uitvoering.

In paragraaf 2 zijn de missie en doelstelling verwoord. De basis voor de door het bestuur geformuleerde risicohouding bevat de volgende elementen:

- Het bestuur streeft naar een zo goed mogelijk nominaal pensioen dat past binnen de fiscale kaders en het beschikbare premiebudget.
- Om nominale pensioenen zo veel als mogelijk waardevast te houden, belegt het bestuur de ingelegde pensioengelden verantwoord.
- Aangezien het deelnemersbestand van het fonds relatief jong is, is het acceptabel om een verantwoord risico te nemen in de beleggingen. In een ALM context en met behulp van de haalbaarheidstoets maakt het bestuur concreet wat zij beschouwd als een verantwoord risico. Het bestuur houdt hierbij rekening met de uitkomsten van periodiek onderzoek naar de risicobereidheid onder deelnemers. Risicohouding en uitkomsten van de ALM-studie worden besproken met de sociale partners.
- Het bestuur wil zo veel als mogelijk –conform de afgesproken maatstaf– kunnen indexeren om de deelnemers en de pensioengerechtigden te kunnen compenseren voor de inflatie en is bereid hiervoor een verantwoord risico te nemen in de beleggingen.
- Het bestuur accepteert dat het nemen van een verantwoord risico in de beleggingen kan leiden tot een toename van de kans op korten.
- Indien er gekort moet worden, worden de onvoorwaardelijke kortingen gespreid over vijf jaar en de voorwaardelijke kortingen over tien jaar. Het bestuur houdt hierbij rekening met een balans tussen enerzijds de noodzaak tot financieel herstel en anderzijds de voordelen van spreiding van de korting voor alle deelnemers.

Het bestuur kan voor het realiseren van de missie binnen de afgesproken risicohouding sturen op de inzet van het beleggings-, premie- en toeslagbeleid. Zij maakt voor de afweging van de beslissingen onder andere gebruik van inzichten uit ALM en adviezen van actuarieel adviseur, fiduciair manager en beleggingsadviseur.

Controle op het gevoerde beleid

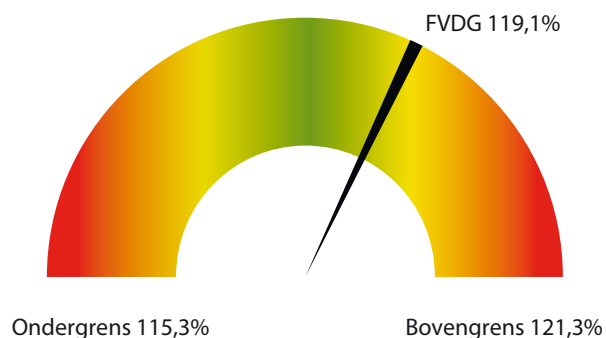
Binnen het FTK dient continu gemonitord en gecommuniceerd te worden aan de deelnemers of het gevoerde beleid resulteert in de verwachte doelstellingen. Deze wettelijke verplichting komt tot uitdrukking in de zogeheten ‘risicohouding’. De risicohouding van het fonds is de mate waarin het fonds, na overleg met sociale partners, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht, bereid is beleggingsrisico’s te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren en de mate waarin het fonds beleggingsrisico’s kan lopen gegeven de kenmerken van het fonds. De risicohouding wordt verder onderverdeeld in een korte termijn risicohouding en een lange termijn risicohouding.

Korte termijn risicohouding

De korte termijn risicohouding wordt gemeten aan de hand van de vereiste dekkingsgraad met bijbehorende bandbreedtes. Indien op enig moment de daadwerkelijke vereiste dekkingsgraad zich buiten deze bandbreedtes bevindt, is dit een eerste indicatie dat het gevoerde beleid niet in lijn is met de doelstellingen van het fonds. Het fonds heeft de risicohouding voor de korte termijn vastgesteld op een vereiste dekkingsgraad tussen de 115% en 121%. Gedurende 2019 is de daadwerkelijke vereiste dekkingsgraad binnen deze bandbreedtes ¹⁾ gebleven en heeft het fonds haar beleid hieromtrent niet hoeven aan te passen. Eind 2019 bedraagt de feitelijk vereiste dekkingsgraad 119,1%.

¹⁾ De onder- en bovengrens geven de bandbreedte aan van de korte termijn risicohouding.

Korte termijn risicohouding

Lange termijn risicohouding

De lange termijn risicohouding komt tot uitdrukking in de jaarlijks terugkerende haalbaarheidstoets. De belangrijkste uitkomst waarnaar gekeken wordt in de haalbaarheidstoets is het pensioenresultaat. Het pensioenresultaat is een maatstaf voor koopkrachtbehoud. Conform de risicobereidheid van het fonds heeft het bestuur een pensioenresultaat en ondergrenzen vanuit verschillende situaties gedefinieerd die aansluiten op de lange termijn risicohouding van het fonds. Het bestuur heeft de volgende grenzen gedefinieerd.

1. De ondergrens voor het pensioenresultaat in de mediaan, startend vanuit de positie waarin het fonds beschikt over het vereist eigen vermogen.
2. De ondergrens voor het pensioenresultaat in de mediaan, startend vanuit de positie waarin het fonds beschikt over het eigen vermogen.
3. De maximale afwijking van het pensioenresultaat in slecht weer ten opzichte van het pensioenresultaat in de mediaan, startend vanuit de positie waarin het fonds beschikt over het eigen vermogen.

In de jaarlijkse haalbaarheidstoets wordt getoetst of het fonds voldoet aan de bij (2) en (3) genoemde grenzen. De in 2019 resulterende pensioenresultaten voldoen aan de in de risicohouding vastgestelde ondergrens en maximale afwijking.

Het pensioenresultaat en ondergrenzen zijn door het bestuur vastgesteld en vastgelegd in de ABTN vanuit de volgende drie situaties:

- de situatie dat het fonds precies beschikt over de vereiste dekkingsgraad
- de situatie dat het fonds precies beschikt over de feitelijke dekkingsgraad
- de situatie van een slechtweerscenario van de feitelijke dekkingsgraad

Beleggingen uit hoofde van de excedentregeling (premieregeling)

Het fonds heeft naast beleggingen voor risico van fonds eveneens beleggingen voor risico van de deelnemer op de balans. De deelnemer krijgt de mogelijkheid om deel te nemen aan de vrijwillige excedentregeling. Hierbij geldt dat de beschikbare premies vermeerderd met het behaalde beleggingsrendement op de pensioendatum aangewend worden voor de aankoop van ouderdomspensioen en/ of partnerpensioen en/ of wezenpensioen. Conform de Wet Verbeterde Premieregeling krijgt de (gewezen) deelnemer voorafgaande aan de pensioendatum de keuze voor beleggen ten behoeve van de aankoop van een stabiele, dan wel een variabele pensioenuitkering.

Het fonds heeft de individuele beleggingsadministratie van de premieregeling ondergebracht bij AZL. In het kader van de invoering van de Pensioenwet en de hieruit voortvloeiende zorgplicht worden de premies belegd in leeftijdsgerelateerde life cycle mixen. Het bestuur heeft hierbij de default life cycle mixen vastgesteld, gericht op de aankoop van een stabiele uitkering. De life cycles zijn zodanig opgesteld dat naarmate de leeftijd van de deelnemers hoger wordt, de beleggings- en renterisico's telkens verder worden beperkt. Hoewel de beleggingen niet voor risico van het fonds zijn, monitort het bestuur continue de samenstelling van de life cycle mixen aan de hand van ontwikkelingen in de markt, wet- en regelgeving en performance. Het bestuur is van mening dat de gevoerde beleggingsmixen in de diverse life cycles de risicohouding van de populatie in de premieregelingen goed weerspiegelen.

Vooruitblik 2020

De in maart losgebarsten Covid-19 crisis heeft in de periode van het opstellen van het jaarverslag een stevige impact gehad op het fonds. De reactie van de financiële markten op de Covid-19 crisis heeft de financiële positie van het fonds fors geraakt, de dekkingsgraad is met meer dan 10% gedaald. Het fonds is eind april 2020 binnen de bandbreedtes van het strategisch beleggingsbeleid gebleven. Een pensioenverlaging lijkt echter onvermijdelijk. Deelnemers en werkgevers worden actief geïnformeerd omtrent de gevolgen van de Covid-19 crisis, onder andere via een daartoe ingerichte pagina op de website. De gevolgen van de Covid-19 crisis benadrukt het belang van het lopende overleg met sociale partners over de pensioenregeling en de financiering daarvan. Het bestuur constateert dat de druk op de levensmiddelensector erg groot is maar voor het grootste deel van de sector geldt dat de omvang van de bedrijvigheid niet zwaar geraakt wordt door de crisis.

De dienstverlening aan deelnemers en werkgevers en ook het vermogensbeheer is in de periode van het opstellen van het jaarverslag ongestoord verlopen. De uitbestedingsrelaties weten goed om te gaan met de bijzondere omstandigheden. Ook de besturing en besluitvorming van het fonds is onverminderd voortgegaan.

Los van een adequate reactie op de coronacrisis heeft het bestuur voor het jaar 2020 een aantal speerpunten benoemd, dat moet bijdragen aan het succesvol opereren van het fonds dit jaar en de komende jaren.

Overleg met Sociale Partners inzake de premie en regeling 2021

De financiering van de regeling is al een aantal jaren een aandachtspunt. Dit is zichtbaar in de premiedekkingsgraad die primo 2020 circa 60% bedraagt. Dit percentage ligt beduidend lager dan de (balans) dekkingsgraad van het fonds en zorgt daarmee voor een verhoogde kans op een verlaging van de pensioenen. Het bestuur overlegt in 2020 met de Sociale Partners over de situatie en de pensioenregeling 2021.

Communicatiebeleid

Het fonds heeft een digitale ambitie. In 2020 zal wederom de nadruk liggen op een verdere digitalisering van de communicatie. Daarbij blijft het van wezenlijk belang dat deelnemers wel worden bereikt. Of dit lukt gaat het bestuur in de tweede helft van 2020 via deelnemersonderzoek in kaart brengen.

Daarnaast is het communicatiebeleid gericht op het informeren van de deelnemers en werkgevers over de door COVID-19 ontstane situatie. De boodschap is tweeledig. Aan de ene kant geeft het fonds aan dat de primaire processen van het fonds doorlopen en dat uitkeringen op het vertrouwde moment worden overgemaakt. Aan de andere kant zal het fonds duidelijk maken dat de crisis de financiële positie raakt en daarmee impact heeft op mogelijke pensioenverlagingen.

Handhavingsbeleid

De omzet binnen het Levensmiddelenbedrijf wordt steeds meer via internet gerealiseerd. Het fonds is van mening dat het verkoopkanaal er eigenlijk niet toe doet. Alle deelnemers zijn er bij gebaat wanneer de onderlinge solidariteit zoals binnen het fonds

vorm gegeven– wordt gedragen door een zo groot mogelijke groep werkgevers en deelnemers. Om die reden besteed het fonds veel aandacht aan handhaving, waarbij alle soorten ondernemingen die binnen het Levensmiddelenbedrijf actief zijn worden aangesloten.

Vermogensbeheer

In 2019 is een aanvang gemaakt met de uitwerking versterking governance rondom de beleggingen. Het fonds is de afgelopen tien jaar sterk gegroeid. Daarnaast is de wereld van de pensioenen en het vermogensbeheer een stuk complexer geworden. Om die reden blijft het fonds kritisch kijken naar het eigen functioneren en de wijze waarop het vermogensbeheer thans is georganiseerd. We zoeken steeds naar mogelijkheden om ons te verbeteren. De uitwerking is voorzien voor 2020, effectuering van verbetermogelijkheden zal in de loop van 2021 plaatsvinden.

Ook op het gebied van MVB wenst het bestuur stappen te zetten. De uitdaging is hierbij een goede balans te vinden tussen enerzijds het financieel belang van de deelnemers dienen en anderzijds de maatschappelijke verantwoordelijkheid kunnen nemen, die wij mede namens diezelfde deelnemers hebben.

Nieuw pensioenstelsel

Een voor de sector passende uitwerking van het Pensioenakkoord is van cruciaal belang. Veel uitdagingen van dit moment gelden voor vrijwel de hele pensioensector, maar zeker ook voor ons fonds. Een nieuw pensioencontract zal de uitdagingen niet op heel korte termijn oplossen, maar zal wel het vertrouwen moeten geven dat we als financiële instelling de pensioenen voor de lange termijn kunnen verzorgen. Om die reden houden wij als fonds de uitwerking van het pensioenakkoord nauwlettend in de gaten en proberen zoveel mogelijk de specifieke belangen, wensen en aandachtspunten van de sector Levensmiddelenbedrijf onder de aandacht te brengen van de beslissers.

Datakwaliteit

De afgelopen jaren is keihard gewerkt aan een goede inrichting van de pensioenadministratie bij onze nieuwe uitvoerder AZL. Ook met het oog op een succesvolle overgang op een nieuwe regeling, is het van groot belang dat de kwaliteit van de deelnemersdata hoog is en blijft. In overleg met AZL wordt onderzocht hoe we de kwaliteit maximaal kunnen monitoren en waar nodig tijdig kunnen signaleren dat (extra) acties nodig zijn. De kwaliteit en de wendbaarheid van de IT-omgeving zijn hierbij doorslaggevend.

Het verslag van het bestuur is vastgesteld te Utrecht d.d. 16 juni 2020

Het bestuur

Mevrouw F. Sloot-Mulder
Werkgeversvoorzitter

De heer D.H.M. Muusers
Werknemersvoorzitter (ad interim)

De heer H.B.M. Grutters
Bestuurslid

De heer H.A. Breekveldt
Bestuurslid

De heer P.J. Verhoog
Bestuurslid

Mevrouw L.T.M. de Leede
Bestuurslid

De heer G.W. Wegh
Bestuurslid

De heer W.J. van Houwelingen
Bestuurslid

De heer C.H.L.M. Filippini
Bestuurslid

De heer J.G. Seffinga
Bestuurslid

Rapport Raad van Toezicht

0. Inleiding

Op het moment van het schrijven van dit rapport heeft de wereld te maken met een ongekend groot probleem. Het Corona virus heeft een grote impact, persoonlijk en zakelijk. Wij constateren dat het pensioenfonds een gedegen inventarisatie van de financiële- en uitvoeringstechnische gevolgen heeft gemaakt en relevante maatregelen en acties heeft onderkend. Wij wensen het fonds en alle betrokkenen veel sterkte in deze moeilijke tijden.

1. Algemeen

De raad van toezicht bestaat uit drie personen. De leden zijn benoemd op basis van een vastgesteld functieprofiel. In dit profiel zijn eisen over geschiktheid opgenomen, waarbij (vanaf 2020) de drie volgende verantwoordelijkheidsgebieden zijn onderkend: balansmanagement, risicomanagement en bestuurlijk.

Per 31 december 2019 wordt de raad van toezicht gevormd door:

- Henk-Jan Strang, voorzitter, aandachtsgebieden algemeen, governance en risicomanagement, tweede benoemingstermijn loopt tot 1 juli 2022.
- Wiet van den Brink, aandachtsgebieden uitvoering, uitbesteding en kennis sector en achterban, tweede benoemingstermijn loopt tot 1 juli 2021
- Dick Wenting, aandachtsgebieden vermogensbeheer en balansmanagement, tweede benoemingstermijn loopt tot 1 juli 2020.

De leden hebben bevestigd dat zij voldoende tijd beschikbaar hebben en onafhankelijk zijn. De beloning en de nevenfuncties/activiteiten zijn vermeld in het jaarverslag.

2. Verantwoording

De raad legt verantwoording af over de uitvoering van zijn taken en de uitvoering van zijn bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan. In overleg met de werkgever is de wettelijke verantwoordingsplicht aan de werkgever belegd in de verantwoording aan de werkgeversdelegatie in het verantwoordingsorgaan.

Werkwijze

De raad kan beschikken over alle bestuursstukken van het fonds en heeft toegang tot alle gremia, het bestuursbureau en uitbestedingsrelaties van het fonds. Als daar aanleiding toe is voert de raad dialoog met hiervoor genoemde partijen. De raad heeft in 2019 aldus overleg gehad met de externe adviseur van de beleggingsadviescommissie. Voorts zijn bevindingen en beelden uitgewisseld in jaarwerkoverleggen.

De raad heeft in 2019 negen maal intern overleg gehad, waarbij speerpunten en bestuursbesluiten die de goedkeuring van de raad behoeven zijn besproken. Daarnaast heeft de raad drie maal vergaderd met het bestuur c.q. het dagelijks bestuur, drie maal met het bestuursbureau en vier maal met het verantwoordingsorgaan. Er is drie maal gesproken met de risicomanager. Er is deelgenomen aan jaarwerkoverleg. Er is een maal gesproken met DNB in het kader van regulier overleg. Leden van de raad wonen incidenteel

bestuursvergaderingen en commissievergaderingen bij. De raad wordt proactief geïnformeerd over belangrijke beleidsbeslissingen van het fonds.

De raad heeft voor het toezicht van 2019 als speerpunten gehanteerd:

- Strategie
- Governance van beleggingen en implementatie van IORP II
- Doorontwikkeling risicomanagement
- Voorbereidingen op een nieuw pensioenstelsel en verandervermogen
- Communicatiebeleid
- Nazorg transitie naar AZL

Voor 2020 ziet de raad de volgende belangrijke thema's:

- Strategie en toekomstbestendigheid ((profilering/samenwerking/doelen)
- Financiële opzet (financiële positie; dreiging van kortingen; lage premiedekkingsgraad) in relatie tot regeling 2021 en het mogelijke nieuwe pensioencontract
- Beheerste bedrijfsvoering (waaronder beleggingsgovernance, pensioenuitvoering)
- Risicomanagement en IORP II (opzet, bestaan, werking, ERB)
- Maatschappelijk verantwoord beleggen

Toezichtkader

De raad heeft tot wettelijke taak toezicht houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De raad ziet toe op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en staat het bestuur met raad ter zijde. De Code Pensioenfondsen vraagt dat het intern toezicht bijdraagt aan effectief en slagvaardig functioneren van het fonds en aan beheerste en integere bedrijfsvoering. Tevens heeft de raad van toezicht een aantal goedkeuringsrechten ten aanzien van besluiten van het bestuur alsmede een aantal wettelijke bevoegdheden.

VITP-Toezichtcode

De raad past de VITP-Toezichtcode toe, zie ook www.vitp.nl. De leidende principes uit deze code zijn:

1. De zorg voor het pensioen van de deelnemer is leidend voor het toezicht houden
2. De toezichthouder is zich bewust van zijn verantwoordelijkheid als toezichthouder en gedraagt zich daarnaar
3. Toezichthouders dragen zorg voor hun geschiktheid en de effectiviteit van hun werkzaamheden
4. De toezichthouders leggen verantwoording af over en zijn aanspreekbaar op het gehouden toezicht

– VITP Toezichtnormen

Principe 1 met bijbehorende toezichtnormen vormen een referentiekader voor hoofdstuk 3, 'bevindingen en aandachtspunten'.

– VITP Gedragsnormen en zelfevaluatie

Principes 2, 3 en 4 zijn te beschouwen als gedragsnormen voor de toezichthouder. De raad heeft in een uitgevoerde zelfevaluatie (januari 2020) geconcludeerd dat deze principes en normen onverkort zijn toe te passen en dat de raad daarbij geen belemmeringen ervaart.

– Uitgebreid normenkader

Voor het toezicht hanteert de raad een uitgebreid normenkader, gebaseerd op hierboven aangehaalde VITP-Toezichtcode, aangevuld met het wettelijk kader, normen uit de Code Pensioenfondsen en eigen aanvullingen.

Goedkeuring en instemming

De raad heeft goedkeuring gegeven en instemming verleend bij de volgende bestuursbesluiten:

Goedkeuring

- Vaststelling van de jaarverslagen van 2018 resp. 2019 ((11 juni 2019 resp. 8 juni 2020)
- Functieprofielen bestuur naar aanleiding van bestuursmutaties en functieprofielen sleutelfunctiehouders naar aanleiding van implementatie van de IORP II wet- en regelgeving
- Aanpassing vergoedingenbeleid

Instemming

- Instemmingen met (her)benoemde bestuursleden
- Instemmingen met benoemde sleutelfunctiehouders actuarieel, risicomanagement en interne audit (formalisering begin 2020)

Raadgeving

De raad heeft in 2019 het bestuur met raad terzijde gestaan inzake onder meer:

- Strategische doelen, waaronder positionering en groei
- Risicomanagement: visie en implementatie
- Governance vermogensbeheer
- Governance IORP II, invulling en implementatie
- Kwaliteit databestanden

Opvolging uit rapport 2018 raad van toezicht en verantwoordingsorgaan

Het bestuur geeft in het jaarverslag een gedegen en goed onderbouwde inhoudelijke reactie op bevindingen en oordeel van raad van toezicht en verantwoordingsorgaan. Het bestuur behandelt uitkomsten van de dialoog met de raad, verantwoordingsorgaan en controleurs correct en vertaalt deze waar relevant naar acties, vastgelegd in een document opvolging. De meest recente versie geeft de status per 19 februari 2020.

3. Bevindingen en aandachtspunten

Norm 1.1 VITP-Code: geen enkel onderwerp valt buiten de reikwijdte van het toezicht

De raad ondervindt geen belemmeringen bij het benoemen van onderzoeksgebieden en krijgt voldoende toegang tot voor het toezicht benodigde informatie. Ook kan de raad de diepgang en de reikwijdte van het toezicht vrij bepalen.

Norm 1.2 VITP-Code: de toezichthouders vormen zich een oordeel over de wijze waarop het bestuur de missie, visie en strategie van het fonds vaststelt

Het bestuur is zich ervan bewust dat de fondsambities en de resultaten door stakeholders kritisch worden gevolgd. De conclusie van het bestuur van de evaluatie van de fondstoekomst in 2016 dat op middellange termijn er geen aanleiding is voor twijfels over het bestaansrecht van het fonds is nog actueel. Missie, doel en strategie zijn vastgelegd in het nog steeds actuele missiedocument van 17 april 2018. Het bestuur hanteert triggers voor positionering van het fonds. Evaluatie vindt min of meer continu plaats. Daarbij kunnen gebeurtenissen een rol te spelen. In 2019 is de positionering van het fonds en daarmee samenhangend de fondsmissie besproken in het kader van enkele aansluitingsverzoeken van fondsen. Het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht zijn in besprekingen hierover meegenomen. Samenhangend met de kritische blik op de fondsambities en resultaten besteedt het bestuur aandacht aan de ontwikkeling van de strategische risico's. Uiteindelijk zijn geen wijzigingen in de fondsmissie doorgevoerd. Het bestuur heeft in 2019 wel meer oog gekregen voor samen optrekken met aanpalende fondsen. Fondsmissie, doel en strategie worden in het bestuursverslag verantwoord.

De raad stelt vast dat de visie op de toekomst en positionering van het fonds de volle aandacht van het bestuur heeft. Gestelde doelen zijn haalbaar en niet realistische doelen worden op basis van afwegingen losgelaten. Het bestuur monitort of een ingeslagen weg houdbaar is.

In het kader van monitoring van de opdrachtaanvaarding is de financiële positie in relatie tot financiering en premiestelling een belangrijk aandachtspunt. Het bestuur overlegt intensief hierover met sociale partners, waarbij vooral naar 2020 en 2021 wordt gekeken. Het bestuur onderkent dat ten aanzien van de premie aangelopen wordt tegen de grenzen van evenwichtige behandeling van de verschillende groepen belanghebbenden. Het bestuur heeft sociale partners duidelijk gemaakt dat voor 2021 keuzes moeten worden gemaakt over het premieniveau, met aandacht voor evenwicht tussen premiehoogte en pensioenopbouw. De raad van toezicht vindt dat het bestuur goed oog heeft voor deze aspecten en duidelijk communiceert, goed inleeft in belangen en het samenspel met sociale partners. De raad neemt waar dat het bestuur zich onafhankelijk en actief opstelt ten opzichte van sociale partners.

De raad vraagt het bestuur te bezien in hoeverre een mechanisme dat verzekert dat de premiedekkingsgraad over de loop van het contract toereikend is behulpzaam kan zijn bij de opdrachtaanvaarding en de dialoog met sociale partners. De triggerniveaus worden daarbij zichtbaar en herkenbaar. Zo lang een vastgesteld mechanisme ontbreekt zal het bestuur steeds opnieuw ad hoc moeten bezien of alle belangen evenwichtig worden gediend.

Het fonds heeft de ambitie dat werkgevers en werknemers ook zonder verplichte deelname bij het fonds aangesloten willen blijven. Het spreekt vanzelf dat discussie over de financiering en kwaliteit van de regeling hierbij een rol speelt. Daarbij heeft het bestuur in dit kader ook een goede cliëntgerichte dienstverlening op het netvlies.

Norm 1.3 VITP-Code: de toezichthouders vormen zich een oordeel over de besturing van het fonds

Het bestuur is deskundig. Het fonds kenmerkt zich door een open cultuur. Besluitvorming is consistent hetgeen bijdraagt aan evenwichtige afweging van belangen. Bestuurlijke aandacht voor continuïteit van een collectief geschikt bestuur blijft relevant. Dit betreft vooral het beschikbaar zijn van paritaire bestuurskandidaten. De samenwerking binnen het bestuur is collegiaal en er is een goede balans tussen het bestuur en zijn commissies.

Mede in verband met aanpassing van de organisatiestructuur vanwege invoering van IORP II heeft het bestuur in 2019 een visie ontwikkeld op gelaagdheid in de governance en het benoemen van eigenaarschap en het geven van verantwoordelijkheden en het toekennen van rollen. Daarbij onderkent het bestuur als niveaus: strategie en beleid, adviseren en uitvoeren. Implementatie is onderhanden en in 2020 zal evaluatie van de praktijk tot doorontwikkeling leiden.

De raad beoordeelt de bestuurlijke governance en het vergaderen van het bestuur als voldoende efficiënt. Er zijn gedegen voorleggers waarin aandachtspunten zijn uitgewerkt. Er is goede input van commissies in het bestuur. Nieuwsflitsen en voortgangsrapportages van het bestuursbureau nemen belanghebbenden, bestuur en andere fondsorganen goed mee in planning, voortgang en resultaten. Het bestuur heeft begin 2020 verbetervoorstellen geagendeerd.

Aansturing van bespreking van reguliere onderwerpen is geborgd via een jaarkalender. Het bestuur heeft daarnaast geborgd dat er een focus blijft op prioriteitsdossiers en op ontwikkelingen daarin.

De raad neemt waar dat het bestuur op relevante onderwerpen ter toetsing van het beleid gedegen analyses maakt en onderzoeken uitvoert. De raad vraagt hierbij aandacht voor het vooraf definiëren van doelen en kaders om te voorkomen dat onderzoeken te breed worden. Dit geldt vooral voor beleggingen in het algemeen en ESG-beleid in het bijzonder. De raad vraagt het bestuur spoedige en duidelijke keuzes te maken en afweging te maken tussen financieel technische invalshoek van het beleggingsbeleid en ideële argumenten. De raad vraagt het bestuur prioriteiten te stellen en fasegewijs concrete doelen te realiseren.

Het bestuur heeft in 2019 veel aandacht gegeven aan de beleggingsgovernance. Dit zal ook in 2020 het geval zijn. Hierbij zijn bestuur, bestuursbureau, de beleggingsadviescommissie en de fiduciair vermogensbeheerder betrokken. Uitgangspunt is tevens om bij het inmiddels sterk opgelopen belegd vermogen de optimale organisatorische opzet voor de toekomst te schetsen, zonder te kijken naar de huidige invulling. Het bestuur heeft onder externe begeleiding een herijking opgezet op basis van twee sporen (beleid respectievelijk uitvoering). De raad ondersteunt deze herijking. Relevant is dat het fonds nauw betrokken is bij discussies en onderzoeken binnen de Pensioenfederatie over het nieuwe pensioencontract en derhalve en goed is aangesloten op dit dossier. De raad van toezicht geeft voor onderzoek en besluitvorming over toekomstige invulling mee dat zorgvuldige afweging dient plaats te vinden tussen interne ambities en externe druk met inbegrip van mogelijke implicaties van het pensioenakkoord.

Het verantwoordingsorgaan wordt goed door het bestuur meegenomen en geïnformeerd in ontwikkelingen. Het verantwoordingsorgaan heeft een eigen agenda en heeft zich gestaag doorontwikkeld, ook wat betreft deskundigheid. Het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht en de voorzitters van beide organen hebben gezamenlijk overleg. De bestuursbureau is kwalitatief en kwantitatief op orde en in staat de operationele taken naar behoren te vervullen en het fondsbeleid voor te bereiden. Kwetsbaarheid en werkdruk is bij het bestuur bekend. Daarbij is belangrijk dat het (dagelijks) bestuur stuurt op prioriteitstelling en diepgang.

Norm 1.4 VITP-Code: de toezichthouders vormen zich een oordeel over de bedrijfsvoering van het fonds

Bij de inrichting en doorontwikkeling van het risicomanagement ziet de raad gestage voortgang. In notulen worden discussies zichtbaar, ondersteund door de risicoparagrafen. Het bestuur overweegt op welke wijze efficiënt risico-opinies van de sleutelfunctiehouder risicobeheer kunnen worden toegevoegd.

Het sleutelfunctiehouderschap risicobeheer is –gegeven de paritaire bestuursamenstelling– belegd bij de risicomanager van het fonds en niet bij een bestuurslid. In feite is sprake van twee rollen met een eigen specifieke verantwoordelijkheid. De raad beoordeelt het beleggen van de functie van risicomanager en sleutelfunctiehouder in één persoon, als niet optimaal. Tenminste is vereist dat voor risicobeheerfunctie en de risicomanagementfunctie de rollen en verantwoordelijkheden goed worden onderscheiden en dat hieraan zichtbaar invulling wordt gegeven. De raad zal dit aandachtspunt nauwlettend volgen in 2020.

Het bestuur heeft voor de sleutelfunctie internal audit via insourcing op het bestuursbureau een externe professional aangesteld als sleutelfunctiehouder. De sleutelfunctiehouder levert audit plan en rapportage van bevindingen in een ingesteld 'overleg interne audit'. Dit is een informeel overleg waaraan bestuursbureau, sleutelfunctiehouder, voorzitter raad van toezicht en bestuursvoorzitter deelnemen. Na behandeling van stukken van de sleutelfunctiehouder in dit overleg worden deze stukken voor bespreking bij het bestuur ingebracht. Met deze constructie wordt op dit moment ervaring opgedaan. Over 2019 heeft de sleutelfunctiehouder een rapportage uitgebracht waarin de status van het integraal risicomanagement wordt weergegeven en enkele door het bestuur te behandelen aanbevelingen.

De sleutelfunctiehouders hebben periodiek gezamenlijk overleg over invulling van rollen en taken en wisselen daarbij ook bevindingen uit. De sleutelfunctie actuariael wordt ingevuld door de certificerend actuaire. De raad merkt op dat in eerder overleg gesteld is dat de functie actuariael ook toe dient te zien op de premiestelling van het fonds. Of dit inderdaad het geval is heeft de aandacht van het bestuur.

In 2019 heeft de afwikkeling van de overgang van de administratie naar de nieuwe pensioenuitvoerder veel aandacht van het bestuur gehad. Daarbij bleken signalen ten aanzien van de kwaliteit van de basisgegevens en achterstallig onderhoud op de vastgelegde data. Het bestuur heeft een verbetertraject onderhanden met als doel opschoning van de administratie. Uit de werkzaamheden tot nu blijkt overigens dat de impact van deze onvolkomenheden in de data op aanspraken en voorziening pensioenverplichtingen gering is, maar dat hiermee wel een substantiële verbetering van de kwaliteit van de basisgegevens wordt gerealiseerd. Het bestuur verwacht dat de opzet van organisatie en processen bij de pensioenuitvoerder ervoor zorgt dat deze kwaliteit eveneens voor de toekomst geborgd is.

De kwaliteit van de uitbesteding wordt gemonitord op basis van vastgelegde prestatie-indicatoren. De kwaliteit van de rapportages voor beleggingen en pensioenuitvoering is op niveau. Het bestuursbureau levert rapportages waaronder een kwartaalvoortgangsrapportage, waarin actuele thema's en prioriteitsdossiers aan de orde komen. Deze rapportages dragen bij aan verbetering van de bestuurlijke grip en helpen raad van toezicht en verantwoordingsorgaan mee te nemen in actuele thema's en prioriteitsdossiers. De reguliere evaluatie van de fiduciair vermogensbeheerder is eind 2019 uitgevoerd. Het bestuur is overeengekomen dat de fiduciaire vermogensbeheerder extra aandacht gaat besteden aan strategische beleidsadvisering. Ondertussen heeft het bestuur herijking van de inrichting van het vermogensbeheer, zoals elders in dit rapport besproken, onderhanden.

De raad heeft periodiek een gesprek met de fiduciair vermogensbeheerder. Begin 2019 heeft de raad met de beheerder gesproken over het beleggingsproces, rollen, mandatering, taken en verantwoordelijkheden en over de belangrijkste wijzigingen daarin. De raad ziet een zoektocht naar de goede balans tussen hoofdlijnen en details en het agenderen van punten die doorschuiven naar een volgende vergadering. Zie voor de evaluatie van de governance rondom beleggingen onder de paragraaf 'besturing' in dit rapport. Het bestuur heeft een kostenambitie vastgelegd in samenhang met de overgang naar de nieuwe pensioenuitvoerder. Het realiseren van deze kostenambitie zal in komende jaren zichtbaar moeten worden.

Er is onder externe begeleiding een fit-gap IT analyse uitgevoerd op de beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoerder versus bij het pensioenfonds. Het bestuur heeft in maart 2020 conclusies vastgelegd.

In 2019 is een project voor afwikkeling van signaleringen op consistentiecontroles door AZL op datakwaliteit onderhanden. Dit project maakt goede voortgang en zal in 2020 worden afgerond. De afwikkeling loopt tot dusverre volgens planning. Hieruit voortvloeiende correcties hebben een beperkte invloed op de voorziening pensioenverplichtingen.

Norm 1.5 VITP-Code: de toezichthouders vormen zich een oordeel over het beleid van het fonds

Het bereiken van deelnemers is een prioriteit van het bestuur. Een ander speerpunt in de communicatie is het mobiliseren van de werkgevers als ambassadeur voor de pensioenregeling. Beide speerpunten hadden een prominente plek in het communicatiejaarplan 2019. Uitvoering van deze punten is vertraagd mede door het project afwikkeling van hierboven genoemde signaleringen op consistentiecontroles.

Het bestuur werkt met een communicatiebeleidsplan 2018-2020. Er wordt meetbaar gestuurd op missie, visie en strategie, waaronder het binden van werkgevers en deelnemers. In de praktijk blijkt het verbinding leggen met werkgevers en deelnemers lastig. Het fonds voert periodiek een onderzoek uit naar de effectiviteit van de communicatiemiddelen. In 2016 heeft het fonds dit voor het laatst gedaan). In 2020 is een nieuw onderzoek gepland.

Het fonds richt zich sterk op digitale communicatie. Bij de transitie naar de nieuwe pensioenuitvoerder is de website vernieuwd en doorontwikkeld. Er zijn veel initiatieven onderhanden, zoals pilots en het verzamelen van emailadressen. De raad vindt dat het bestuur een helder communicatiebeleid voert, waarbij krachtig wordt gestuurd op digitale communicatie. Het verantwoordingsorgaan wordt goed meegenomen.

Het fonds voert periodiek een lange termijn financiële projectie uit (ALM-studie) en bijbehorende korte termijn analyses. In 2018 is een onderzoek risicobereidheid gehouden en een ALM-studie uitgevoerd. De raad stelt vast dat rekening is gehouden met de bij het fonds behorend risicoprofiel en de daaruit afgeleide risicohouding. In 2019 is het ALM-proces geëvalueerd. De raad heeft deze evaluatie beoordeeld op zorgvuldigheid van het proces, gemotiveerde onderbouwing van keuzes en het meenemen van betrokken partijen. De raad constateert dat deze evaluatie op gedegen wijze is uitgevoerd en heeft geen bijzondere bevindingen hieromtrent.

Het bestuur monitort de ontwikkeling van de financiële positie van het fonds en is daarbij kritisch op de eerder geformuleerde uitgangspunten voor het financieel beleid. De raad ondersteunt de aandacht die het bestuur geeft aan evaluatie van de geldigheid van ALM-scenario's en de effecten van momentopnamen voor ALM uitgangspunten. De raad ziet dat het bestuur goed omgaat met de dilemma's die verbonden zijn aan zo'n evaluatie.

Het bestuur heeft een beleid maatschappelijk verantwoord beleggen, waarbij definitieve standpunten nog moeten uitgewerkt. Het bestuur heeft in november 2019 een studiedag gehouden, waarbij het bestuur een voorlopige bestuursvisie op maatschappelijk verantwoord beleggen heeft geformuleerd. De raad benadrukt het belang om een zorgvuldig evenwicht te zoeken tussen ambities en uitvoerbaarheid ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen. De visie van de sociale partners en de deelnemers wordt zo goed mogelijk in het beleid meegenomen. Het fonds heeft in voorjaar 2019 het Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfonds (IMVB) ondertekend. In het najaar van 2019 is een aanvullende IMVB-gap analyse uitgevoerd alsmede een ESG-analyse. De raad ziet dat het een uitdaging voor het bestuur is om de ambities helder te krijgen en te vertalen naar coherente speerpunten.

Code Pensioenfonds

In het jaarverslag wordt verantwoording afgelegd over de toepassing van de Code Pensioenfonds. Het oordeel van raad van toezicht over deze toepassing door het bestuur is als volgt (norm 47).

Thema uit Code Pensioenfonds	Bevindingen raad van toezicht
Vertrouwen waarmaken	Adequaate bestuur, verantwoord beleggingsbeleid en risicomanagement zijn op orde. Toekomst en positionering fonds heeft de volle aandacht van het bestuur. Er wordt gestuurd op ambities. Het bereiken van de deelnemers is prioriteit voor het bestuur. Communicatie is goed doorontwikkeld. De matige financiële positie en de lage premiedekkingsgraad maken het lastig om op vertrouwen te sturen. Verwachtingenmanagement blijft belangrijk.
Verantwoordelijkheid nemen	Het bestuur neemt zijn verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de pensioenregeling en houdt de belangen van deelnemers in het oog en weegt belangen af. Dit blijkt onder meer uit overleg met sociale partners over de premiestelling. Het blijft echter lastig om harde criteria te stellen voor het gewenste niveau van de premiedekkingsgraad.
Integer handelen	Het bestuur bevordert integriteit. Er is een open cultuur. Compliance is een standaard agendapunt in de bestuursvergadering. De integriteit van de bedrijfsvoering is onder meer geborgd door het werken met een klachten- en geschillenregeling en toetsing op naleving van de Gedragscode. Er is een integriteitsbeleid opgesteld en vastgelegd.
Kwaliteit nastreven	Bestuursleden kunnen onafhankelijk en kritisch opereren. Het bestuur stelt hoge eisen aan de uitvoering, stuurt op kostenbeheersing. Kritische blik op de pensioenuitvoering en vermogensbeheer. Er loopt een onderzoek naar de inrichting van het vermogensbeheer.
Zorgvuldig benoemen	De benoemingsprocedures zijn op orde. (Complementariteit van) deskundigheid is op orde. Vanuit de Code Pensioenfonds bezien is diversiteit een aandachtspunt.
Gepast belonen	Bestuurders krijgen een vacatievergoeding die voldoet aan principes beheerst belonen. Het beloningsbeleid van 11 juni 2019 voldoet aan de 'Regeling Beheerst Beloningsbeleid' van DNB.

Thema uit Code Pensioenfondsen	Bevindingen raad van toezicht
Toezicht houden en inspraak waarborgen	Door de inrichting is toezicht en inspraak conform de wetgeving geborgd. De RvT kan ongehinderd en voorzien van alle informatie zijn werk doen en wordt door het bestuur serieus genomen.
Transparantie bevorderen	Missie, visie en strategie zijn vastgelegd. Onder andere via het bestuursverslag wordt verantwoording afgelegd over gevoerde beleid. Ook via het verantwoordingsorgaan wordt verantwoording afgelegd via een actieve dialoog.

Woerden, 8 juni 2020

Wiet van den Brink
Henk-Jan Strang (voorzitter)
Dick Wenting

Reactie van het bestuur

Het contact met de raad van toezicht is in 2019, net als in voorgaande jaren, intensief. In een open en constructieve houding zijn er veel zaken besproken. Het bestuur heeft ook gezamenlijke vergaderingen met zowel het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht. Op deze wijze worden deze gremia al in een vroeg stadium betrokken bij beleidsvorming en besluitvorming van het bestuur. Het bestuur ziet een meerwaarde hierin en wil dit in 2020 vervolgen. Uiteraard blijft de beleidsvorming en de besluitvorming een verantwoordelijkheid van het bestuur.

Toekomst en positionering van het fonds

De raad van toezicht constateert dat de toekomst van het fonds en de positionering de volle aandacht krijgt van het fonds. Dit onderwerp heeft inderdaad een prominente plek op de agenda gehad. Enerzijds kwam dit door aansluitingsverzoeken van andere fondsen. Dit maakt dat het bestuur een duidelijke toekomstvisie moet hebben om te beoordelen in welke gevallen het fonds ingaat op een verzoek. Anderzijds ziet het bestuur ook een ontwikkeling in de pensioenwereld. Steeds vaker consolideren pensioenfondsen en door 'blurring' wordt het minder duidelijk onder welke verplichtstelling bedrijven vallen. Het bestuur zal verder werken aan een visie in 2020. Een speciaal ingestelde werkgroep zal deze visie verder ontwikkelen. Uiteindelijk moet dit uitmonden in een nieuwe positionering van het fonds. Het doel hiervan is voldoende draagvlak te behouden om de pensioenregeling voor de deelnemers, gepensioneerden en werkgevers zo goed mogelijk uit te kunnen blijven voeren. Het bestuur zal de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan hierbij blijven betrekken.

Financiële opzet van het fonds

De financiële opzet van het fonds loopt tegen de grenzen aan. In 2019 heeft het bestuur hier intensief over gesproken met de sociale partners. Ook in 2020 zijn deze gesprekken al gaande. Kern van deze gesprekken zijn de evenwichtige belangenafweging van de verschillende groepen belanghebbenden. De raad van toezicht constateert dat het bestuur goed oog heeft voor deze aspecten en duidelijk communiceert, goed inleeft in belangen en het samenspel met sociale partners. Voor het bestuur is dit een belangrijke constatering.

De premiedekkingsgraad, de pensioenopbouw en de hoogte van de pensioenpremie zijn belangrijke parameters bij deze gesprekken. Deze parameters moeten in evenwicht zijn voor een evenwichtige belangenafweging. Het fonds stelt in het kader van het overleg met sociale partners een zogenaamde pijnpuntenmatrix op. Hierin wordt o.a. aandacht gegeven aan de minimaal verantwoord geachte premiedekkingsgraad.

Beleggingsgovernance

In een aantal jaar tijd is het vermogen van het fonds flink gestegen. Van ongeveer € 2 miljard in 2010 tot een vermogen van ongeveer € 7 miljard euro eind 2019. Dit stelt ook andere eisen aan de beleggingsgovernance. In 2019 is daarom gestart met een drietal onderzoeken om hier vorm aan te geven. Externe deskundigen begeleiden deze onderzoeken. In de zomer van 2020 moeten deze onderzoeken zijn afgerond en zal de nieuwe governance worden geïmplementeerd.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Het bestuur is het maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) beleid aan het herijken. De raad van toezicht heeft hierbij aandacht gevraagd voor het vooraf definiëren van doelen en kaders om te voorkomen dat onderzoeken te breed worden. Het bestuur heeft op 27 november 2019 duidelijke invulling gegeven aan de MVB ambitie van het fonds en prioriteiten gesteld. Op dit moment wordt de MVB ambitie verder uitgewerkt.

Risicobeheer

In 2019 heeft het risicobeheer zich verder ontwikkelt. Sinds 2019 is er ook een risicomanager werkzaam op het bestuursbureau die tevens sleutelhouder Risicobeheer is. De raad van toezicht ziet ook voortgang in de doorontwikkeling van het risicobeheer, maar constateert ook dat het beleggen van de rol van risicomanager en de rol van sleutelhouder in één persoon niet optimaal is. Het bestuur is zich bewust dat deze rollen goed gescheiden dienen te worden. In 2020 zullen de taken, rollen en verantwoordelijkheden van de sleutelfunctiehouder enerzijds en de risicomanager anderzijds daarom expliciet worden beschreven. De beschrijving en de uitoefening in 2020 zal moeten leiden tot een inzicht omtrent het functioneren binnen één persoon.

Communicatie

Het communicatiebeleid van het fonds is sterk gericht op digitale communicatie. Hiervoor is het hebben van emailadressen essentieel. Het fonds heeft hiervoor verschillende campagnes gevoerd om zoveel mogelijk emailadressen te krijgen. Ook de werkgever wordt gevraagd om emailadressen door te geven bij de pensioenaangifte. De inspanningen werpen zijn vruchten af. Op dit moment heeft het fonds bijna 60.000 emailadressen. Voor het bestuur is het belangrijk om de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan hier goed in mee te nemen.

Belangrijke thema's voor 2020

Ook voor 2020 heeft de raad van toezicht een aantal belangrijke thema's bepaald. Deze thema's komen voor een groot deel overeen met de thema's die op de agenda staan van het bestuur.

2020 zal een belangrijk en intensief jaar worden. De ontwikkeling van een nieuw pensioenstelsel, de financiële opzet van het fonds en de visie voor de toekomst zullen veel tijd en aandacht vergen. Het bestuur gaat er vanuit dat dit wederom in goede samenwerking met de raad van toezicht gaat.

Utrecht, 8 juni 2020

Het bestuur van het bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf.

Verslag verantwoordingsorgaan

Oordeel verantwoordingsorgaan

Voorwoord

2019 was qua beleggingsopbrengsten een goed jaar, helaas stegen de verplichtingen nog harder door de aanhoudend lage rente waarmee deze berekend worden. Mede hierdoor staat het fonds er niet goed voor. Het crisisteam van het fonds is bijeen geweest en de beleggingsadviescommissie heeft advies gegeven. Het bestuur heeft geen reden gezien om af te wijken van het strategische beleid. De kostendekkende premie blijft een aandachtspunt. Het bestuur heeft hier regelmatig contact hierover met de sociale partners.

Er vond nazorg van de transitie van Syntrus Achmea naar AZL plaats. Ook de wet IORP II trad in werking. Dit betekende dat er sleutelhouders moesten worden benoemd. Hiervoor zijn profielen vastgesteld en inmiddels zijn de sleutelhouders benoemd.

In het verantwoordingsorgaan is een vacature in de werknemersgeleding. Hierover hebben wij regelmatig contact met de benoemende organisaties. Tot op heden zijn er nog geen kandidaten. Per januari 2020 is er een tweede vacature ontstaan. Ook al functioneert het verantwoordingsorgaan goed, is dit wel een zorg naar de toekomst.

Onderstaand blikken wij terug op ons eerdere oordeel en geven wij aanbevelingen en een oordeel over 2019. In de eerste alinea geven wij aanbevelingen. In de volgende alinea's geven wij een oordeel over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur gevoerde beleid en de beleidskeuzes voor de toekomst.

Corona zorgt ervoor dat de toekomst onzeker is. Op dit moment heeft het een negatief effect gehad op de dekkingsgraad. Het heeft geen invloed gehad op de serviceverlening aan onze deelnemers, gepensioneerden en werkgevers. Het is nog niet te zeggen hoe de ontwikkelingen in de (nabije) toekomst zullen zijn.

Opvolging aanbevelingen Oordeel verantwoordingsorgaan 2018:

Het verantwoordingsorgaan heeft voor 2019 aanbevelingen gedaan op het gebied van het communicatie onderzoek onder de deelnemers, de financiële uitvoerbaarheid van de regeling en communicatie hierover met de sociale partners, het periodiek toetsen of de belangen evenwichtig behartigd zijn en de diversiteit binnen het pensioenfonds.

Het deelnemersonderzoek heeft nog niet plaatsgevonden omdat het niet mogelijk was om het digitaal te doen. Er waren te weinig emailadressen van deelnemers en gepensioneerden om de vragenlijsten aan te versturen en zo een representatief beeld te krijgen van onze populatie. Het bestuur ons heeft laten weten het onderzoek uit te stellen naar 2020.

De financiële uitvoerbaarheid van de regeling wordt goed door het bestuur gemonitord en het bestuur communiceert hier goed over naar de sociale partners. Het verantwoordingsorgaan wordt hier ook goed van op de hoogte gehouden. De afgelopen jaren is onderzoek geweest naar de evenwichtige belangenbehartiging in het verleden. Dit onderzoek zal periodiek gaan plaatsvinden.

Voldoende diversiteit in het fonds is een belangrijk aandachtspunt. Er is echter geen concreet stappenplan gemaakt, wel zijn er volgens het verantwoordingsorgaan voldoende stappen gezet. Zo wordt in de communicatie naar de voordragende organisaties dit onderwerp onder de aandacht gebracht. Hierdoor zijn wij dan ook van mening dat het stappenplan niet nodig zal zijn.

Aanbevelingen

In het communicatieplan stond de wens om werkgevers als ambassadeurs van het fonds in te zetten, dit is uitgesteld omdat de nazorg nog speelde en service van de uitvoerder nog niet optimaal was:

- Wij zien dat de komende tijd veel verwacht zal gaan worden van onze werkgevers. De ontwikkeling van een nieuw stelsel, wellicht wijzigingen in de huidige pensioenregelingen en een achterblijvende financiële positie van het fonds zijn zaken die ook van werkgevers veel aandacht zullen vragen. Daarom lijkt het de komende tijd niet verstandig om dit op te pakken. Het verantwoordingsorgaan gaat graag met het bestuur in gesprek in welke vorm hier wel invulling aan kan worden gegeven. De werkgevers zijn namelijk erg belangrijk voor het draagvlak van het fonds.

Voor 2020 is de regeling niet aangepast en de evenwichtige belangenafweging loopt tegen haar grenzen aan:

- Wij bevelen het bestuur aan om de financiële uitvoerbaarheid van de regeling en de evenwichtige belangen nauwlettend te blijven monitoren, de sociale partners hierin te blijven betrekken en hen te bewegen tot het nemen van maatregelen voor het jaar 2021. Het verantwoordingsorgaan wil graag op de hoogte gehouden worden van deze ontwikkelingen.

Evenals in 2018 was er in 2019 nazorg van de transitie welke zelfs in kosten opgelopen is:

- Wij bevelen het bestuur aan om inzichtelijk te maken hoe en waarom de kosten zo gestegen zijn, en met een duidelijke streefdatum te komen wanneer de nazorg afgerond zal zijn en er geen kosten meer voor gemaakt hoeven te worden.

Goed Bestuur

Door de ontvangen notulen van vergaderingen, besluiten en actiepunten van het bestuur, een tweetal vergaderingen met het bestuur en een viertal vergaderingen met de raad van toezicht wordt het verantwoordingsorgaan goed geïnformeerd over de ontwikkelingen bij het fonds. Het verantwoordingsorgaan wordt daardoor in staat gesteld om een goede invulling te geven aan zijn taken, namelijk:

- Eraan bijdragen dat het bestuur goed beleid maakt;
- Eraan bijdragen dat het beleid conform afspraken wordt uitgevoerd;
- Eraan bijdragen dat op adviesonderwerpen vooraf invloed op het beleid kan worden uitgeoefend.

Samen met het bestuur wordt nagegaan in hoeverre het verantwoordingsorgaan nog beter aangesloten kan worden op de besluitvorming van het bestuur.

Het verantwoordingsorgaan heeft adviesrechten over een aantal onderwerpen. Deze worden genoemd in de Pensioenwet. In 2019 heeft het verantwoordingsorgaan positief geadviseerd over:

- Het beleid betreffende de beloning van bestuursleden, leden raad van toezicht en leden van het verantwoordingsorgaan;
- Premie en toeslagverlening
- Aanpassing van het reglement van de raad van toezicht
- Vaststelling van het beloningsbeleid in het kader van IORP II
- Automatisch overdragen van kleine pensioenen

Mede ondersteund door waarnemingen van de raad van toezicht en de van het bestuursbureau ontvangen deskundige toelichting en informatie, concludeert het verantwoordingsorgaan dat het bestuur op deskundige wijze heeft gefunctioneerd.

Evenwichtige afweging van belangen

Het verantwoordingsorgaan stelt vast dat het bestuur in zijn besluitvorming steeds een afweging heeft gemaakt welke betekenis het besluit heeft voor de deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, pensioengerechtigden en werkgevers. In de notulen wordt hieraan voldoende aandacht gegeven. In 2020 zullen deze afwegingen nog belangrijker worden. Het verantwoordingsorgaan beveelt het bestuur aan om hier ook in 2020 nauwlettend aandacht aan te blijven geven.

Het verantwoordingsorgaan onderschrijft de bevindingen van de raad van toezicht over de premiehoogte en pensioenopbouw en de opstelling van het bestuur in het overleg met de sociale partners.

Risicobeheersing

Het verantwoordingsorgaan onderschrijft de bevindingen van de raad van toezicht over de inrichting en doorontwikkeling in 2019 van de in 2018 ontwikkelde nieuwe opzet van het risicomanagement. Het verantwoordingsorgaan heeft geconstateerd dat er een goede dialoog heeft plaatsgevonden tussen het bestuur en de raad van toezicht en dat het bestuur de aanbevelingen van de raad van toezicht ter harte neemt.

Opdrachtaanvaarding en uitvoering pensioenregeling

Het verantwoordingsorgaan heeft in 2019 en de jaren daarvoor meermalen zijn zorgen uitgesproken over de kostendekkende premie. Het bestuur zegt deze zorg te onderschrijven.

Mede naar aanleiding van deze zorg heeft het bestuur richting sociale partners aangegeven dat de financiële uitvoerbaarheid van de regeling zijn grenzen lijkt te bereiken.

De sociale partners zijn voor 2020 overeengekomen, dat de pensioenregeling (in afwachting van o.a. de uitwerkingen van het nieuwe Pensioenakkoord) ongewijzigd werd voortgezet. Dit houdt in:

- De premie blijft 20,6% van de pensioengrondslag.
- Het opbouwpercentage ouderdomspensioen blijft 1,768%.
- Het opbouwpercentage partnerpensioen blijft 1,238%.

Wel stijgt de franchise (indexering conform de reglementaire bepalingen) naar € 15.261,00.

Het bestuur heeft aangegeven op deze basis de regeling in 2020 uit te kunnen voeren en daarmee de opdracht aanvaard. Het bestuur beseft, dat hiermee wel de grenzen van de evenwichtige behandeling van de verschillende groepen belanghebbenden (met name de consequenties voor de inactieve deelnemers) worden bereikt.

De raad van toezicht geeft in zijn beoordeling aan dat het bestuur goed oog heeft voor de sociale partners en hier duidelijk mee communiceert. Het verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur wel te bezien in hoeverre een mechanisme dat verzekert dat de premiedekkingsgraad in de loop van het contract toereikend is behulpzaam kan zijn in de gesprekken met de sociale partners. Het verantwoordingsorgaan deelt deze observatie van de raad van toezicht en vraagt hier ook aandacht voor.

Het verantwoordingsorgaan is tijdens het proces van opdrachtaanvaarding voldoende geïnformeerd door het bestuur en heeft een positief advies uitgebracht.

Premiebeleid

De laatste jaren is er veel aandacht voor de financiële positie van het fonds. Het verantwoordingsorgaan wordt actief geïnformeerd over de actuele positie en betrokken bij de besluiten die het bestuur zal moeten maken. Omdat de grens van “evenwichtigheid” wordt bereikt zullen er keuzes gemaakt moeten worden. Voor wat betreft de premievaststelling voor 2019 is die, met veel inspanningen van het bestuur, met de sociale partners overeengekomen. Het verantwoordingsorgaan waardeert de inspanningen van het bestuur om sociale partners te betrekken in de keuzes die gemaakt moeten worden. Alleen samen kunnen wij een solide pensioenregeling voor onze sector in stand houden.

Beleggingsbeleid

De kosten van het vermogensbeheer blijven relatief in lijn van de voorgaande jaren. Het verantwoordingsorgaan blijft aandacht vragen voor een beheersing van deze kosten. Absoluut gezien is er een stijging van € 24,8 naar € 26,6 miljoen. Door de forse stijging van het gemiddeld belegd vermogen blijven de kosten relatief in lijn met voorgaande jaren. Op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen zien wij voldoende aandacht bij het bestuur. Het uitvoeren van de afspraken uit het ESG convenant zorgt ook voor meer aandacht voor deze vorm van beleggen.

Toeslagbeleid

Op basis van de feitelijke (beleids)dekkingsgraad is de verwachting dat de eerstvolgende jaren geen toeslagen kunnen worden verleend. Dit staat omschreven in het pensioenreglement. Het verantwoordingsorgaan betreurt dit maar beseft ook dat het in de huidige marktomstandigheden niet anders is. Een transparante communicatie hierover aan alle deelnemers is een vereiste.

Communicatiebeleid

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het door het bestuur goed wordt geïnformeerd over de ontwikkelingen bij het fonds.

In het communicatiebeleidsplan 2018-2020 is vastgelegd op welke wijze het fonds wenst te communiceren naar deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden, en werkgevers. Voor de uitvoering van het beleidsplan wordt jaarlijks een communicatiejaarplan opgesteld. Voor 2019 golden de volgende speerpunten:

- Digitale ambitie; digitale bereikbaarheid en verzamelen van e-mail adressen.
- Persoonlijk; persoonlijke, relevante communicatie.
- Communicatiestijl; transparant en gemak.
- Communicatie financiële situatie; over financiële situatie.
- Communicatie wijziging regeling.
- Werkgeverscommunicatie; als doelgroep en inzet als “ambassadeur” voor pensioenregeling.

Het verantwoordingsorgaan let bij de uitvoering van de communicatie op de begrijpelijkheid, duidelijkheid en doelgerichtheid. Tevens let het verantwoordingsorgaan op het vertrouwen en de tevredenheid van de deelnemers.

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat de speerpunten goed zijn opgepakt en uitgevoerd door het bestuur. De uitvoering van de digitale ambitie, en dan met name het verkrijgen van e-mail adressen van deelnemers blijft echter een punt van aandacht. De grote stijging van het aantal emailadressen in het eerste kwartaal van 2020 geeft echter aan dat het fonds op de goede weg is.

Het inzetten van werkgevers als “ambassadeur” voor de pensioenregeling blijft ook een punt van aandacht. In 2020 zal er veel op de werkgevers afkomen en is het ‘ambassadeurschap’ wellicht een te grote ambitie. Het verantwoordingsorgaan gaat graag met het bestuur in gesprek in welke vorm hier wel invulling aan kan worden gegeven.

Kosten uitvoering

Het verantwoordingsorgaan ziet een kostenbewust bestuur en ook het verantwoordingsorgaan blijft kritisch op de kosten van de uitvoering van onze pensioenregeling. Dit is o.a. zichtbaar geworden door kritisch op de nieuwe vacatievergoeding van het verantwoordingsorgaan te zijn. De kosten per deelnemer zijn, conform de toezegging, gedaald na de transitie naar AZL. Ook in een benchmark met andere fondsen wordt het beeld van een kostenbewust bestuur bevestigd. Het verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur wel aandacht voor het component “nazorg”. De kwaliteit van de dienstverlening dient ten alle tijden wel geborgd blijven. Het verantwoordingsorgaan wordt geïnformeerd met betrekking tot de dienstverlening van AZL.

Toekomst

Het doel van het fonds blijft om, rekening houdend met alle belangen en (wettelijke) wijzigingen, een gezond pensioen voor een ieder te realiseren. De keuzes die hierin gemaakt moeten worden zijn niet gemakkelijk.

Het verantwoordingsorgaan stelt vast dat de visie op de toekomst en positionering van het fonds de volle aandacht van het bestuur heeft. De ontwikkelingen in de pensioenwereld worden goed gevolgd. Het uitblijven van definitieve keuzes door de politiek en de onzekere economische ontwikkelingen maken het ontwikkelen van een strategie lastig. Het verantwoordingsorgaan vindt het wel belangrijk dat er nagedacht blijft worden over de strategie.

Het bestuur heeft naar het oordeel van het verantwoordingsorgaan goed inzichtelijk wat de mogelijke consequenties van politieke keuzes kunnen zijn. De belangen van het fonds worden goed in de gaten gehouden

Het verantwoordingsorgaan wordt goed en tijdig door het bestuur meegenomen in en geïnformeerd over toekomstige ontwikkelingen en plannen middels o.a. de jaaragenda van het bestuur en de diverse overleggen.

De belangrijkste thema's van het verantwoordingsorgaan voor 2020 zijn:

1. Korten/financiële situatie: besluiten, evenwichtigheid en communicatie hierover.
2. Nieuw pensioencontract en draagvlak onder deelnemers en werkgevers.
3. Toekomstvisie t.a.v. consolidatie met andere fondsen.
4. Communicatie naar alle belanghebbenden.

Dankwoord

Wij willen iedereen die zich heeft ingezet voor het fonds waaronder de leden van het bestuur, de leden van de raad van toezicht, de sociale partners die betrokken zijn bij het fonds en alle bij het fonds betrokken adviseurs, uitvoerders en medewerkers van het bestuursbureau bedanken voor hun grote inzet, betrokkenheid en samenwerking in het afgelopen jaar.

In het bijzonder bedanken wij Margreet Schults. Margreet heeft zich sinds de oprichting van de deelnemersraad ingezet voor het fonds. Daarna heeft zij zitting gehad in het verantwoordingsorgaan. Eind 2019 is haar zittingstermijn geëindigd en heeft zij afscheid genomen.

Digitaal vastgesteld, 28 mei 2020

Ronald van der Beek, Simon Butter, Ole Einsbohr, Paul Heikoop, Berrie Janssen, Henk Ploegmakers, Jan Visch.

Reactie van het bestuur

Het afgelopen jaar is wederom een belangrijk jaar geweest voor het pensioenfonds. De financiële positie werd in de loop van het jaar steeds minder. Verlaging van de pensioenen kon niet worden uitgesloten. Aan het einde van het jaar bleek een verlaging echter niet nodig. Ook met de sociale partners is intensief gesproken over de pensioenregeling en de premie voor 2020. De contouren van een nieuw pensioenstelsel werden ook steeds duidelijker. Al deze zaken maakte het niet alleen voor het bestuur een druk jaar, ook voor het verantwoordingsorgaan betekende dit dat er veel werk verzet moest worden. Uit het oordeel van het verantwoordingsorgaan blijkt dat al deze zaken ook aan de orde zijn geweest in het verantwoordingsorgaan.

Opvolging aanbevelingen 2018

Een van de aanbevelingen in het oordeel over 2018 ging over een communicatieonderzoek. Het verantwoordingsorgaan beval aan om er zorg voor te dragen dat een representatieve groep werd uitgenodigd om deel te nemen aan dit onderzoek. De vertegenwoordiging van deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden moest zo breed mogelijk zijn. Het bestuur was het helemaal eens met deze aanbeveling. Onderzoek onder deelnemers en gepensioneerden is alleen van nut als alle groepen hun mening kunnen laten horen. Toch heeft er, zoals het verantwoordingsorgaan ook in hun oordeel schrijft, geen communicatieonderzoek in 2019 plaatsgevonden. Het pensioenfonds is sinds een aantal jaar een digitaal fonds. Bij voorkeur communiceren wij digitaal met onze deelnemers en gepensioneerden. Emailadressen van deelnemers en gepensioneerden zijn hierbij cruciaal. Daarom voert het fonds een voortdurende campagne om voldoende emailadressen te krijgen. In 2019 waren er nog niet voldoende emailadressen om via email een representatief onderzoek te kunnen doen. Inmiddels krijgen we steeds meer emailadressen. Daarom is besloten om het onderzoek te verschuiven naar 2020.

In het oordeel over 2018 was de financiële uitvoerbaarheid van de pensioenregeling ook een belangrijk onderwerp voor het verantwoordingsorgaan. Ook in 2019 wordt hier aandacht voor gevraagd. Bij de aanbevelingen 2019 gaan wij hier verder op in.

Aandacht werd gevraagd voor de diversiteit binnen ons pensioenfonds. De bezetting van bestuur, verantwoordingsorgaan en raad van toezicht moet een afspiegeling zijn van de deelnemers en gepensioneerden binnen ons fonds. Het verantwoordingsorgaan constateert dat er geen stappenplan is opgesteld, maar constateert ook dat het bestuur hier aandacht aan besteedt. Het bestuur vindt diversiteit erg belangrijk en vraagt hier aandacht voor bij de benoemende organisatie. Met het verantwoordingsorgaan is het bestuur eens dat een stappenplan weinig toegevoegde waarde heeft. Dit neemt niet weg dat diversiteit een onderwerp blijft dat hoog op de bestuursagenda blijft staan. Het blijft het een uitdaging om vooral jongere te bewegen zich in te zetten voor het fonds. Bij de bezetting van het verantwoordingsorgaan speelt deze uitdaging ook.

Aanbevelingen 2019

Goede communicatie over pensioen is erg belangrijk. Het fonds communiceert hier rechtstreeks over met de deelnemer door digitale nieuwsbrieven, website en gerichte communicatie. Werkgevers zijn ook belangrijk in de communicatie over de arbeidsvoorwaarde pensioen. De werkgevers staan namelijk dicht bij de werknemer en is vaak eerste aanspreekpunt. Het bestuur wil de werkgever daarom nog meer betrekken bij het pensioenfonds en een 'ambassadeursrol' geven. Dit zorgt ook voor draagvlak bij de werkgevers. We hebben hier eerder over gesproken met het verantwoordingsorgaan.

De afgelopen jaren hebben we echter al veel gevraagd van onze werkgevers. Zo heeft de transitie naar AZL gezorgd voor een aantal extra administratieve lasten. De komende periode zullen we ook meer vragen van onze werkgevers dan gebruikelijk. Een nieuwe pensioenstelsel, een dreigende verlaging en wellicht een gewijzigde regeling zijn zaken die komende periode zullen spelen. Het verantwoordingsorgaan constateert dat het daarom op dit wellicht niet verstandig is om op dit moment nog meer te vragen van onze werkgevers. Het bestuur deelt deze observatie. Het verantwoordingsorgaan geeft aan in gesprek te willen met het bestuur over hoe wij werkgevers toch kunnen betrekken bij het pensioenfonds. Het bestuur gaat dit gesprek graag aan. Wij zijn namelijk van mening dat wij buiten onze reguliere communicatiekanalen, de deelnemers ook via de werkgevers goed kunnen bereiken. Dit kan mede zorgen voor meer draagvlak onder onze werkgevers.

Afgelopen jaren heeft het bestuur veel gesproken over de financiële houdbaarheid van de pensioenregeling. Bij deze gesprekken zijn de sociale partners, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht ook betrokken. Deze gesprekken zijn de komende periode nog belangrijker. Zonder aanpassing van de premiehoogte is het niet mogelijk om de pensioenregeling ongewijzigd te blijven uitvoeren. Belangrijk hierbij is dat de belangen van alle groepen evenwichtig worden behartigd. Onderzoek laat zien dat tot op heden dit het geval is geweest. Het bestuur heeft wel dezelfde mening als het verantwoordingsorgaan; de grenzen van de evenwichtige belangenafweging worden bereikt. Op dit moment lopen hier al gesprekken over met de sociale partners. De inzet van het bestuur is om te komen tot een adequate pensioenregeling met een premie die recht doet aan alle groepen. Het bestuur heeft het verantwoordingsorgaan altijd op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen. Ook in 2020 zullen we dit blijven doen.

In 2017 zijn de eerste voorbereidingen getroffen voor de transitie van Syntrus Achmea naar AZL. De transitie is een majeure operatie; dit is een transitie van 50 jaar pensioenadministratie. In het begin lag de focus op het overbrengen van de administratie, later kwam de focus te liggen op de administratie op orde te brengen. De laatste puntjes worden nu op de i gezet. 1 juli 2020 moet de transitie en het op orde brengen van de administratie zijn afgerond. Hiervoor zijn kosten gemaakt. De afgelopen jaren zijn hier kosten voor gemaakt, de laatste kosten zijn in verslagjaar 2019 opgenomen. In 2020 zullen er geen kosten meer zijn.

Samenwerking met het verantwoordingsorgaan

Het bestuur ervaart een goede samenwerking met het verantwoordingsorgaan. In het oordeel van het verantwoordingsorgaan komt naar voren dat dit op dezelfde wijze wordt ervaren. Ook in 2020 willen wij het verantwoordingsorgaan in een vroegtijdig stadium bij belangrijke besluitvorming blijven betrekken.

Op verzoek van het verantwoordingsorgaan zijn er in 2019 meerdere gezamenlijke vergaderingen geweest dan voorheen. Ook zijn er meerdere gezamenlijke vergaderingen van het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht geweest. In 2020 zullen wij dit voortzetten. Immers, gezamenlijk zetten wij ons in voor het fonds

Wij danken het verantwoordingsorgaan voor de samenwerking.

8 juni 2020

Het bestuur van het Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2019	2018
Beleggingen [1]		
Vastgoedbeleggingen	655.634	666.010
Aandelen	2.040.431	1.661.055
Vastrentende waarden	4.006.330	3.334.480
Derivaten	11.338	2.479
Overige beleggingen	232.601	174.086
	6.946.334	5.838.110
Vorderingen en overlopende activa [2]	70.339	56.839
Liquide middelen [3]	18.003	7.289
Totaal activa	7.034.676	5.902.238

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2019	2018
Stichtingskapitaal en reserves [4]	-400.560	-72.339
Technische voorzieningen voor risico pensioenfonds [5]	7.407.566	5.954.481
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [6]	10.653	8.368
Kortlopende schulden en overlopende passiva [7]	17.017	11.728
Totaal passiva	7.034.676	5.902.238

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2019	2018
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds [8]		
Directe beleggingsopbrengsten	226.783	72.142
Indirecte beleggingsopbrengsten	765.711	-125.812
Directe kosten van vermogensbeheer	-3.363	-2.893
Af: beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers	-1.450	0
Af: rendementstoekenning VPL regeling	696	-730
	988.377	-57.293
Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers [9]	1.450	-35
Rendementstoekenning VPL regeling [10]	-696	730
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [11]	217.324	214.948
Premiebijdragen voor risico deelnemers [12]	1.029	1.190
Premiebijdragen VPL regeling [13]	25.224	22.996
Saldo van overdrachten van rechten [14]	-4.408	-4.995
Saldo van overdrachten van rechten voor risico deelnemers [15]	-86	-364
Omzetting VPL rechten in reguliere rechten [16]	-24.004	-24.221
Pensioenuitkeringen [17]	-65.560	-62.881

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2019	2018
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [18]		
Wijziging rentecurve	-1.311.478	-352.475
Benodigde intresttoevoeging	14.370	14.798
Inkoop nieuwe aanspraken	-222.354	-210.747 ¹⁾
Binnenkomende waardeoverdracht	-12.201	-1.088
Uitgaande waardeoverdracht	16.695	6.583
Toename voorziening toekomstige kosten	-5.559	-6.322
Vrijval excassokosten	1.637	1.883
Uitkeringen	65.486	62.737
Mutaties u.h.v. sterfte	-2.599	1.250 ¹⁾
Mutaties u.h.v. arbeidsongeschiktheid	-12.212	-8.730 ¹⁾
Reguliere mutaties	419	-501
Toeslagverlening	0	0
Wijziging actuariële grondslagen/methoden	35.621	107.572
Overige mutaties technische voorzieningen	3.094	2.838
Inkoop nieuwe aanspraken u.h.v. VPL	-24.004	-24.245
	-1.453.085	-406.447
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [19]	-2.285	-616
Mutatie VPL schuld [20]	0	969
Totaal Pensioenuitvoerings- en administratiekosten t.l.v. pensioenfonds [21]	-10.352	-9.381
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten voor risico deelnemers [22]	-47	-56

1) Vergelijkend cijfer aangepast i.v.m. andere presentatie van de risicokoopsommen vanuit de premies.

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2019	2018
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten VPL regeling [23]	-524	-474
Overige baten en lasten [24]	-578	366
Saldo van baten en lasten	-328.221	-325.564
Resultaatbestemming		
Gebonden reserve	188.930	-77.685
Bestemmingsreserve AOP	112	0
Beleidsreserve	-517.263	-247.879
	-328.221	-325.564

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2019	2018
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	203.269	190.959
Uitkeringen uit herverzekeringen	0	-5
Overgenomen pensioenverplichtingen	9.730	3.234
Overige ontvangsten	-501	366
	212.498	194.554
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen en afkopen	-65.482	-63.064
Overgedragen pensioenverplichtingen	-12.114	-9.761
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-9.600	-10.161
Overige uitgaven	-136	-585
	-87.332	-83.571
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	222.667	73.186
Verkopen en aflossingen beleggingen	3.452.969	1.447.079
	3.675.636	1.520.265
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-3.787.152	-1.633.729
Kosten van vermogensbeheer	-2.936	-2.440
	-3.790.088	-1.636.169
Mutatie liquide middelen	10.714	-4.921
Saldo liquide middelen 1 januari	7.289	12.210
Saldo liquide middelen 31 december	18.003	7.289

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Inleiding

Het doel van de Stichting bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf, ingeschreven in het handelsregister onder nummer 41178959, statutair gevestigd te Utrecht (hierna het 'fonds') is het verlenen van pensioenen aan de deelnemers, de gewezen deelnemers, alsmede aan hun nagelaten betrekkingen. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in de branche verplicht aangesloten werkgevers.

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaggeving

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar, tenzij anders vermeld. Voor een beter inzicht is voor vergelijkingsdoeleinden de presentatie van de vergelijkende cijfers op enkele plaatsen aangepast. Uit de toelichting bij de balans en de staat van baten en lasten blijkt bij welke posten dit van toepassing is. Dit heeft geen effect gehad op de waarde van het vermogen of op het resultaat van voorgaand boekjaar.

In de risicoparagraaf is, als gevolg van de overgang per 1 januari 2019 van de beleggingsadministratie naar Northern Trust, een wijziging opgenomen voor wat betreft het gebruik van look-through informatie van beleggingsfondsen. De vergelijkende cijfers over 2018 zijn, daar waar nodig, aangepast.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Waardering

Algemene grondslagen

Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2019, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2019. Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, wat tevens de functionele valuta is van de stichting. Alle financiële informatie in euro's is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal. Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op reële waarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd volgens het kostprijsmodel. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de (geamortiseerde) kostprijs. In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien,

indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Stelselwijzigingen

In 2019 hebben zich geen stelselwijzigingen voorgedaan.

Schattingwijzigingen

In 2019 zijn de technische voorzieningen voor risico pensioenfonds verlaagd met 35.621 als gevolg van de volgende schattingswijzigingen:

- Wijziging ervaringssterfte (verlaging van 33.272)
De ervaringssterfte is herijkt op basis van de meest recente inzichten rondom sterfte bij het fonds.
- Wijziging kostenvoorziening (verlaging van 7.177)
De kostenvoorziening is verlaagd van 2,5% naar 2,4% van de netto technische voorziening.
- Wijziging IBNR (verhoging van 4.828)
De opslag voor arbeidsongeschiktheidsrisico is aangepast, dit is direct verwerkt in de IBNR die het fonds aanhoudt.

Opname van een actief, verplichting, bate of last

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeden en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld en indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Buitenlandse valuta

Activa en passiva in buitenlandse valuta worden omgerekend naar Euro tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in buitenlandse valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in vastgoed beleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde.

De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Aandelen

De ter beurse genoteerde aandelen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet ter beurse genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden en aandelen in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in vastrentende waarden die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Hypothecaire leningen worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Voor participaties in hypotheekfondsen is dit de berekende intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Leningen op schuldbekentenis worden gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de contante waarde van de met vervroegde aflossing aangepaste kasstromen, verdisconteerd tegen de rente op staatsobligaties met vergelijkbare looptijden inclusief eventuele opslagen, behorende bij het risicoprofiel van de leningen.

Deposito's worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor deposito's is het verschil tussen marktwaarde en nominale waarde in het algemeen gering.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van waarderingsmodellen. In deze waarderingsmodellen wordt voor de contante waarde berekening gebruik gemaakt van waarneembare marktdata.

RJ 610 schrijft voor dat derivaten met een negatieve waarde op de passiva zijde van de balans moeten worden weergegeven. De derivaten met een negatieve waarde zijn opgenomen in de post "kortlopende schulden en overlopende passiva".

Overige beleggingen

Beursgenoteerde beleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Niet-beursgenoteerde (indirecte) beleggingen worden gewaardeerd op de per ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde opgaven van de desbetreffende fondsmanagers

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid. Vorderingen en overlopende activa worden onderscheiden van vorderingen in verband met beleggingstransacties.

Liquide middelen

Onder de liquide middelen zijn opgenomen de banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Indien liquide middelen niet ter vrije beschikking staan,

wordt hiermee rekening gehouden bij de waardering. In vreemde valuta luidende liquide middelen worden per balansdatum in de functionele valuta omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers. Verwezen wordt verder naar de prijsgrondslagen voor buitenlandse valuta. Liquide middelen die naar verwachting langer dan 12 maanden niet ter beschikking staan van de onderneming, worden gerubriceerd als financiële vaste activa.

Beleidsreserve

De beleidsreserve is een sluitpost, waaraan het resultaat wordt toegevoegd of onttrokken nadat de gebonden reserve en de bestemmingsreserve AOP op het juiste niveau zijn gebracht. De beleidsreserve kan eventueel onder andere worden gebruikt om toekomstige toeslagen te financieren en de pensioenregeling te verbeteren. Het bestuur heeft over de (toekomstige) aanwending van deze reserves nog geen beslissing genomen.

Gebonden reserve

De gebonden reserve wordt vastgesteld op de hoogte van de wettelijke reserves. De gebonden reserve dient om toekomstige beleggings- en actuariële tegenvallers op te kunnen vangen.

Bestemmingsreserve AOP

Aan de bestemmingsreserve AOP wordt jaarlijks het resultaat op de arbeidsongeschiktheidspensioenregeling toegevoegd of onttrokken. De bestemmingsreserve AOP is specifiek bedoeld om tegenvallers in de toekenning van arbeidsongeschiktheidspensioen op te kunnen vangen. De bestemmingsreserve AOP is onderdeel van het eigen vermogen van het fonds.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente. Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken.

De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde nominale rentetermijnstructuur (inclusief UFR) per 31 december 2019. Bij de berekening van de voorziening voor pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken.

Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de opgebouwde pensioenaanspraken worden geïndexeerd. Alle per balansdatum bestaande indexatiebesluiten (ook voor indexatiebesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de te bereiken pensioenaanspraken. Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers en ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioen is uitgegaan van een revalidatiekans van 0%.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen en een fondsspecifieke correctie voor ervaringssterfte.

Wijziging actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit

betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, lang leven, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

De voorziening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Intrest

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de Rentetermijnstructuur van De Nederlandsche Bank ultimo 2019. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging Rentecurve. De gewogen gemiddelde rente ultimo 2019 bedraagt 0,91% (2018: 1,54%).

Intresttoevoeging

Onder het FTK is de intresttoevoeging gelijk aan de 1-jaars rente primo boekjaar. Op basis van de DNB rentetermijnstructuur is deze rente gelijk aan -0,235% (2018: -0,260%).

Sterfte

Voor mannen en vrouwen zijn de overlevingskansen ontleend aan de door het Actuariel Genootschap gepubliceerde Prognosetafel AG2018 waarop een in 2019 vastgestelde fondsspecifieke ervaringssterfte wordt toegepast. De ervaringssterfte is gebaseerd op het "Weighted Least Squares"-model en op bedragensterfte. Voor de medeverzekerden is de ervaringssterfte afgeleid van de ervaringssterfte van de hoofdverzekerde en is gebruik gemaakt van gegevens van het CBS.

Gehuwdheid

Vóór de pensioendatum wordt gereserveerd op basis van het onbepaalde partnersysteem, rekening houdend met een fondsspecifieke gehuwdheidsfrequentie, met uitzondering van de leeftijden 61 tot en met 68. Voor deze leeftijden wordt een gehuwdheidsfrequentie van 100% gehanteerd. Na pensioendatum wordt gereserveerd op basis van het bepaalde partnersysteem.

Wezenpensioen

Ter financiering van het latent wezenpensioen geldt een opslag van 2,5% op de contante waarde van het latent partnerpensioen voor de niet-gepensioneerde deelnemers. Voor ingegaan wezenpensioen van wezen jonger dan 18 jaar wordt verondersteld dat uitgekeerd moet worden tot 18 jaar. Voor ingegaan wezenpensioen van wezen ouder dan 18 jaar wordt verondersteld dat uitgekeerd moet worden tot 27 jaar.

Uitkeringen

De uitkeringen worden continu betaalbaar verondersteld.

Leeftijden

Leeftijden worden in jaren en maanden nauwkeurig vastgesteld, waarbij verondersteld wordt dat iedereen op de eerste dag van de geboortemaand geboren is.

Leeftijdsverschil

Uitgangspunt is dat de vrouw drie jaar jonger is dan de man.

Kosten

In de voorziening pensioenverplichtingen is een kostenvoorziening begrepen van 2,4% (2018: 2,5%) van de netto voorziening.

IBNR:

De voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt berekend door de invaliditeitsopslag uit de premie van de afgelopen twee jaar te nemen. De invaliditeitsopslag is in 2019 gewijzigd. De IBNR is zodanig vastgesteld alsof deze wijziging ook in de voorgaande jaren reeds van toepassing was.

Niet opgevraagd pensioen:

Voor ouderdomspensioen dat nog niet is ingegaan omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert wordt de reservering tot de 70 jarige leeftijd volledig in stand gehouden en vervolgens in 10 jaar lineair afgeschreven tot nihil.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De waardering van de voorziening pensioenverplichting voor risico deelnemers wordt bepaalt door de waardering van de tegenover deze voorziening aangehouden beleggingen.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

De schulden uit hoofde van VPL betreft de gefactureerde premie VPL. Hieraan worden de beleggingsresultaten toegevoegd, de inkoopsum van de extra pensioenaanspraken wordt onttrokken aan deze schuld. De verwerking van de VPL regeling vindt op de hiervoor beschreven wijze plaats teneinde vermenging van pensioenvermogen met VPL- gelden tegen te gaan.

De jaarlijks aan de VPL-schuld toe te voegen premie (dotatie) bedraagt 1,4% van de salarissom. Het toe te kennen rendement betreft het behaalde rendement in de VPL-portefeuille. Vervolgens worden jaarlijks met het dan aanwezige VPL-vermogen onvoorwaardelijke aanspraken in de basisregeling ingekocht. De inkoop van aanspraken vindt plaats op basis van de actuariële grondslagen van het fonds op moment van inkoop, op basis van de dan geldende rentetermijnstructuur. De solvabiliteitsopslag is gelijk aan de dekkingsgraad van het fonds, verminderd met 100%. De solvabiliteitsopslag is echter nooit lager dan 0% en nooit hoger dan de vereiste dekkingsgraad verminderd met 100%.

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde. Na eerste opname worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Resultaatbepaling

Algemeen

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling. Directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Indirecte beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kosten vermogensbeheer

Dit betreffen de vermogenskosten waarvoor het pensioenfonds facturen ontvangt. Kosten die ten laste van beleggingsfondsen worden gebracht, zijn niet afzonderlijk gepresenteerd.

Voorzover de transactiekosten niet zijn gefactureerd wordt gebruik gemaakt van inschattingen conform de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Inkoop nieuwe pensioenaanspraken

Inkoop nieuwe pensioenaanspraken betreft aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Benodigde intresttoevoeging

De benodigde intresttoevoeging wordt berekend over de beginstand van de voorziening pensioenverplichtingen en de mutaties hierin gedurende het jaar.

Vrijval excassokosten en uitkeringen

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoerings- en administratiekosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze posten betreffen de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Bestemming van het saldo

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN. Het voorstel resultaatbestemming 2019 is opgenomen in de staat van baten en lasten.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen, tussen het pensioenfonds en de aangesloten ondernemingen en tussen het pensioenfonds en de bestuurders van het pensioenfonds.

Transacties met verbonden partijen

Betreffende de uitvoeringsovereenkomst tussen het pensioenfonds en de aangesloten ondernemingen met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling is het volgende relevant:

- De wijze waarop de premie wordt vastgesteld;
- De wijze waarop en de termijnen waarin de premie moet worden voldaan;
- De procedures die van toepassing zijn bij het niet-nakomen van de verplichting tot premiebetaling van de sponsor;
- Procedures die gelden bij het opstellen en wijzigen van het pensioenreglement;
- Voorwaarden waaronder toeslagverlening (indexatie) plaatsvindt;
- Uitgangspunten en procedures die van toepassing zijn ten aanzien van de besluitvorming over vermogensoverschotten en vermogenstekorten.

Naast bestuursbeloningen hebben geen transacties plaatsgevonden tussen het pensioenfonds en bestuurders van het pensioenfonds.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen

Categorie	Stand ultimo 2018	Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen aflossingen	Niet- Gerealiseerde		Stand ultimo 2019
				koers- verschillen	gerealiseerde koers- verschillen	
Vastgoedbeleggingen	666.010	87.048	-174.533	23.012	54.097	655.634
Aandelen	1.661.055	1.245.398	-1.254.001	-5.115	393.094	2.040.431
Vastrentende waarden	3.334.480	2.310.042	-1.976.847	6.002	332.653	4.006.330
Derivaten	-3.045	86.320	-18.049	-68.271	14.340	11.295
Overige beleggingen	174.086	69.172	-26.956	-364	16.663	232.601
Totaal beleggingen	5.832.586	3.797.980	-3.450.386	-44.736	810.847	6.946.291

Van het totaal van de beleggingen heeft een bedrag van 10.653 (2018: 8.368) betrekking op beleggingen voor risico deelnemers.

Verdeling beleggingen activa/passiva

	2019			2018		
	Activa	Passiva	Totaal	Activa	Passiva	Totaal
Vastgoedbeleggingen	655.634	0	655.634	666.010	0	666.010
Aandelen	2.040.431	0	2.040.431	1.661.055	0	1.661.055
Vastrentende waarden	4.006.330	0	4.006.330	3.334.480	0	3.334.480
Derivaten	11.338	-43	11.295	2.479	-5.524	-3.045
Overige beleggingen	232.601	0	232.601	174.086	0	174.086
Totaal beleggingen	6.946.334	-43	6.946.291	5.838.110	-5.524	5.832.586
Liquide middelen beschikbaar voor beleggingen	6.777	0	6.777	4.739	0	4.739
Totaal beleggingen inclusief liquide middelen	6.953.111	-43	6.953.068	5.842.849	-5.524	5.837.325

De beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2019		2018	
	€	%	€	%
Vastgoedbeleggingen				
Direct vastgoed	0	0,0	62.448	9,4
Indirect vastgoed	655.634	100,0	603.562	90,6
	655.634	100,0	666.010	100,0
Aandelen				
Aandelen	534.063	26,2	485.186	29,2
Aandelenbeleggingsfondsen	1.458.433	71,5	1.167.912	70,3
Private equity	47.935	2,3	7.957	0,5
	2.040.431	100,0	1.661.055	100,0
Vastrentende waarden				
Bonds	932.572	23,3	749.077	22,5
Fixed Income Fund	2.692.784	67,2	1.826.425	54,8
Money Market Fund	380.667	9,5	758.616	22,7
Onderhandse Lening	307	0,0	362	0,0
	4.006.330	100,0	3.334.480	100,0
Derivaten				
Valutaderivaten	11.295	100,0	-3.045	100,0
	11.295	100,0	-3.045	100,0
Overige beleggingen				
Hedge Fund	31.082	13,4	1.559	0,9
Distressed Debt Fund	55.626	23,9	38.716	22,2
Infrastructure Fund	135.203	58,1	125.871	72,3
Mix Fund	10.690	4,6	7.940	4,6
	232.601	100,0	174.086	100,0

Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de risicoparagraaf op pagina 108.

Onderpand met betrekking tot derivaten (collateral)

Het fonds belegt in derivaten. Afhankelijk van de waarde van de derivaten ontvangt of verstrekt het fonds onderpand. Bij een positieve waarde van de derivaten ontvangt het fonds onderpand, bij een negatieve waarde verstrekt het fonds onderpand. Het fonds heeft ultimo 2019 € 10.827 miljoen (2018: € 0) aan onderpand ontvangen in de vorm van cash. Het ontvangen onderpand stond niet ter vrije beschikking.

Het pensioenfonds heeft eind 2019 € 0 (2018: € 2,9 miljoen) aan onderpand verstrekt in de vorm van (staats)obligaties als gevolg van negatieve waardeontwikkeling van derivaten. De verstrekte (staats)obligaties zijn verantwoord onder de vastrentende waarden.

Securities lending binnen de beleggingsfondsen

Het pensioenfonds stelt zelf geen aandelen- of obligatiebeleggingen beschikbaar voor het in bruikleen geven van effecten. Wel belegt het pensioenfonds in beleggingsinstellingen, waarvan enkele hun beleggingen beschikbaar stellen voor belening.

Derivaten binnen de beleggingsfondsen

Binnen de beleggingsfondsen wordt gebruik gemaakt van derivaten, er is sprake van collateral management.

Methodiek bepaling marktwaarde

Niveau 1:

De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.

Niveau 2:

De actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.

Niveau 3:

De waarde wordt direct of indirect vastgesteld met de netto contante waard-berekening. Daarnaast vallen derivaten die volgens een waarderingsmethode worden vastgesteld, waarbij gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata, onder deze categorie.

Niveau 4:

Andere methode. Voor fondsbeleggingen wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages (intrinsieke waarde). Voor het merendeel van de fondsen zijn de gecertificeerde jaarverslagen ontvangen.

Categorie	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2019
Vastgoedbeleggingen	12.653	0	0	642.981	655.634
Aandelen	1.992.493	0	0	47.938	2.040.431
Vastrentende waarden	1.313.239	0	307	2.692.784	4.006.330
Derivaten	0	0	11.295	0	11.295
Overige beleggingen	17.468	0	0	221.910	239.378
Totaal beleggingen	3.335.853	0	11.602	3.605.613	6.953.068

Categorie	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2018
Vastgoedbeleggingen	10.477	62.448	0	593.085	666.010
Aandelen	1.653.026	0	0	8.029	1.661.055
Vastrentende waarden	1.507.692	0	363	1.826.425	3.334.480
Derivaten	0	0	-3.045	0	-3.045
Overige beleggingen	12.679	0	0	166.146	178.825
Totaal beleggingen	3.183.874	62.448	-2.682	2.593.685	5.837.325

Bovenstaande niveau-indelingen zijn niet op basis van look-through. De beleggingsfondsen zijn naar niveau ingedeeld door aan te sluiten bij de producten waarin de betreffende beleggingsfondsen overwegend beleggen.

Aansluiting beleggingen balans en risicoparagraaf

Om een beter inzicht te geven in de beleggingen zijn de cijfers met betrekking tot de beleggingen opgesteld volgens het lookthroughprincipe.

Onderstaande tabel geeft een inzicht in de aansluiting met de balans en de risicoparagraaf.

Categorie	Stand ultimo 2019	Vorderingen en schulden inzake beleggingen	ver-schuiving look-through	Stand risico-paragraaf 2019	Stand risico-paragraaf 2018
Vastgoedbeleggingen	655.634	2.499	41.610	699.743	698.938
Aandelen	2.040.431	549	-46.637	1.994.343	1.631.893
Vastrentende waarden	4.006.330	15.102	-1.228.393	2.793.039	2.448.687
Overige	232.601	-6.145	794.515	1.020.971	838.206
Liquide middelen	6.777	-2	-6.775	0	0
Totaal exclusief derivaten	6.941.773	12.003	-445.680	6.508.096	5.617.724
Derivaten	11.295	0	445.680	456.975	219.601
Totaal inclusief derivaten	6.953.068	12.003	0	6.965.071	5.837.325

	2019	2018
[2] Vorderingen en overlopende activa		
Premies		
Vorderingen op aangesloten ondernemingen	46.944 ¹⁾	29.831
Voorziening dubieuze debiteuren	80	-234
Rekening courant sociaal fonds	8	16
Subtotaal premies	47.032	29.613
Lopende intrest en nog te ontvangen dividend		
– Aandelen	3.048	2.832
– Vastrentende waarden	15.102	14.561
Subtotaal lopende intrest en nog te ontvangen dividend	18.150	17.393
Vorderingen uit hoofde van effectentransacties		
Vorderingen uit hoofde van effectentransacties	6	4
Terugvorderbare dividendbelasting	4.700	1.269
Overige vorderingen beleggingen	46	3.030
Nog te ontvangen aflossing hypotheek Coop	0	78
Nog te muteren UWO en afkoopsommen	352	5.421
Overige vorderingen	53	31
Totaal vorderingen en overlopende activa	70.339	56.839
Alle vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd van korter dan één jaar.		
[3] Liquide middelen		
Depotbanken, beschikbaar voor beleggingen	6.777	4.739
ING Bank N.V. ²⁾	11.226	2.550
	18.003	7.289
De liquide middelen staan volledig ter vrije beschikking van het pensioenfonds.		

1) De premies worden vanaf 2019 maandelijks achteraf (na 2 maanden) gefactureerd. De facturen met de premie-afrekeningen over november en december 2019 zijn in het eerste kwartaal van 2020 verzonden.

2) Met een kredietlimiet van 4.100.

	2019		2018	
[4] Stichtingskapitaal en reserves				
Stichtingskapitaal	0		0	
Gebonden reserve				
Stand per 1 januari	1.167.399		1.245.084	
Saldobestemming boekjaar	188.930		-77.685	
	1.356.329		1.167.399	
Bestemmingsreserve AOP				
Stand per 1 januari	23.318		23.318	
Saldobestemming boekjaar	112		0	
	23.430		23.318	
Beleidsreserve				
Stand per 1 januari	-1.263.056		-1.015.177	
Saldobestemming boekjaar	-517.263		-247.879	
	-1.780.319		-1.263.056	
Stand per 31 december	-400.560		-72.339	
Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt	320.759	104,3%	259.738	104,4%
Het vereist eigen vermogen bedraagt	1.356.329	118,3%	1.167.399	119,6%
De beleidsdekkingsgraad is		94,5%		103,4%
De dekkingsgraad is		94,6%		98,8%
De dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen.				
De berekening van de dekkingsgraad is als volgt: (-400.560 + 7.418.219) / 7.418.219 = 94,6%				
De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad.				

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als onvoldoende. De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds is per 31 december 2019 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekort verkeert. Het pensioenfonds heeft eind maart 2020 een geactualiseerd herstelplan ingediend bij DNB waarin wordt aangetoond dat de beleidsdekkingsgraad binnen de gekozen hersteltermijn van 12 jaar herstelt tot het niveau van de vereiste dekkingsgraad.

Technische voorzieningen

[5] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

	2019	2018
Stand per 1 januari	5.954.481	5.548.034
Wijziging rentecurve	1.311.478	352.475
Benodigde inresttoevoeging	-14.370	-14.798
Inkoop nieuwe aanspraken	222.354	210.747 ¹⁾
Binnenkomende waardeoverdracht	12.201	1.088
Uitgaande waardeoverdracht	-16.695	-6.583
Toename voorziening toekomstige kosten	5.559	6.322
Vrijval excassokosten	-1.637	-1.883
Uitkeringen	-65.486	-62.737
Mutaties u.h.v. sterfte	2.599	-1.250 ¹⁾
Mutaties u.h.v. arbeidsongeschiktheid	12.212	8.730 ¹⁾
Reguliere mutaties	-419	501
Toeslagverlening	0	0
Wijziging actuariële grondslagen/methoden	-35.621	-107.572
Overige mutaties technische voorzieningen	-3.094	-2.838
Inkoop nieuwe aanspraken u.h.v. VPL	24.004	24.245
Stand per 31 december	7.407.566	5.954.481
De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is als volgt opgebouwd		
– Deelnemers	3.584.000	2.997.379
– Gewezen deelnemers	2.745.255	1.982.479
– Pensioengerechtigden	1.078.311	974.623
	7.407.566	5.954.481

1) Vergelijkend cijfer aangepast i.v.m. andere presentatie van de risicokoopsommen vanuit de premies.

	2019	2018
[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Stand per 1 januari	8.368	7.752
Inleg premie	968	1.071
Overgenomen pensioenverplichtingen	34	38
Onttrekkingen t.b.v. inkoop rechten	-63	-10
Onttrekkingen i.v.m. overlijden	-44	0
Onttrekkingen i.v.m. UWV	-12	-47
Rendement	1.450	-35
Kosten	-47	-56
Correctie beginstand gepensioneerden	0	-345
Overige mutaties	-1	0
Stand per 31 december	10.653	8.368
[7] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Schulden u.h.v. VPL-verplichting		
Stand per 1 januari	0	969
Inleg premie	25.224	22.996
Onttrekkingen t.b.v. inkoop	-24.004	-24.221
Rendement	-696	730
Kosten	-524	-474
Stand VPL per 31 december	0	0
Derivaten ¹⁾	43	5.524
Schulden uit hoofde van collateral	10.827	0
Schulden uit hoofde van effectentransacties	72	2
Schulden aan aangesloten ondernemingen	950	0
Belastingen en sociale premies	1.429	1.358
Schulden inzake diverse pensioenuitvoerings- en administratiekosten	2.972	1.222
Nog te muteren inkomende waardeoverdrachten	419	2.336
Nog te betalen uitgaande waardeoverdrachten	122	1.272
Overige schulden	183	14
Totaal kortlopende schulden en overlopende passiva	17.017	11.728
Alle kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een looptijd van korter dan één jaar.		

1) Zie ook pagina 90.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Als verbonden partij worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij. Als verbonden partijen worden verder aangemerkt sleutelfunctionarissen van het pensioenfonds en aangesloten werkgevers (premiebijdragende ondernemingen). Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan.

De bestuurders, de leden van de raad van toezicht, de directeur en de investmentmanager van het bestuursbureau en de werkgevers worden als verbonden partijen aangemerkt.

Transacties met bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. Er is op dit moment geen bestuurder die een pensioenuitkering van het fonds ontvangt. Ultimo 2019 is een bestuurslid een actieve deelnemer en heeft een bestuurslid aanspraken als gewezen deelnemer aan het fonds. De bestuurders nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van de voorwaarden in het pensioenreglement.

Overige transacties met verbonden partijen

Het fonds heeft een uitvoeringsreglement afgesloten met de verplicht aangesloten werkgevers en een uitvoeringsovereenkomst met de vrijwillig aangesloten werkgevers. Er wordt niet belegd in premiebijdragende ondernemingen.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Ontvangen zekerheden en garanties

Er zijn geen zekerheden en garanties ontvangen.

(Langlopende) contractuele verplichtingen

Ingaande 2018 is met AZL een uitbestedingsovereenkomst gesloten voor een periode van vijf jaar.

Met Kempen Capital Management N.V. (KCM) is een vermogensbeheerovereenkomst gesloten. De overeenkomst heeft een afgesproken looptijd tot ultimo 2019. Het bestuur heeft met KCM afspraken gemaakt over de vergoedingssystematiek. De vergoedingssystematiek van deze overeenkomst bestaat zowel uit vaste als variabele componenten. Tenzij partijen anders overeenkomen zal de overeenkomst na 2019 gelden voor onbepaalde tijd en per direct opgezegd kunnen worden.

Voorwaardelijke verplichtingen

Per jaareinde lopen er geen juridische procedures tegen het pensioenfonds en heeft het pensioenfonds tevens geen juridische procedures aangespannen tegenover derden.

Verstrekte zekerheden en garanties

Het fonds heeft geen verstrekte zekerheden en garanties voorzover niet reeds in de jaarrekening toegelicht.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging personeelsleden

De kosten bestuursbureau bedroegen in 2019 € 1.083 (2018: € 1.059). Deze kosten bestaan voor € 514 (2018: € 403) aan lonen en salarissen, voor € 131 (2018: € 88) aan sociale lasten en pensioenpremie, voor € 70 (2018: € 38) aan overige personeelskosten, voor € 49 (2018: € 53) aan huisvestingskosten, voor € 134 (2018: € 115) aan kantoorkosten, voor € 185 (2018: € 362) aan controle- en advieskosten (excl. accountantskosten).

Van het totaal bedrag wordt € 450 (2018: € 542) onder vermogensbeheerkosten verantwoord. De toerekening van de interne kosten van het bestuursbureau heeft plaatsgevonden op basis van de tijdsbesteding van de werknemers aan respectievelijk pensioenbeheer en vermogensbeheer. De kosten vanwege de inzet van externe deskundigen is meestal direct te koppelen aan een van beide aandachtsgebieden.

Personeel

Bij het fonds waren in 2019 vijf werknemers (2018: vijf) in dienst (bestuursbureau). De pensioenuitvoering is in 2019 volledig uitbesteed aan AZL N.V. Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst die buiten Nederland werkzaam zijn.

Bezoldiging bestuursleden

De transacties met bestuurders hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met vergaderingen van bestuur, commissies, verantwoordingsorgaan en raad van toezicht. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfskosten en overige bestuurskosten 2019: € 547 (2018: € 444).

Baten en lasten	2019	2018
[8] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Vastgoedbeleggingen	15.977	19.491
Aandelen	28.825	24.171
Vastrentende waarden	179.310	27.536
Overige beleggingen	2.671	944
Totaal directe beleggingsopbrengsten	226.783	72.142

	2019	2018
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde resultaten</i>		
Vastgoedbeleggingen	23.012	-312
Aandelen	-5.115	3.767
Vastrentende waarden	6.002	-4.749
Derivaten	-68.271	-57.567
Overige beleggingen	-364	-396
Valutaresultaat liquide middelen	-400	0
	-45.136	-59.257
<i>Ongerealiseerde resultaten</i>		
Vastgoedbeleggingen	54.097	26.209
Aandelen	393.094	-171.582
Vastrentende waarden	332.653	79.278
Derivaten	14.340	-16.842
Overige beleggingen	16.663	20.884
Valutaresultaat liquide middelen	0	-4.502
	810.847	-66.555
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	765.711	-125.812
In de indirecte beleggingsopbrengsten zijn de indirecte kosten vermogensbeheer opgenomen die via de beleggingsfondsen rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn verdisconteerd in de koersen van de betreffende beleggingsfondsen. De indirecte beleggingskosten bedroegen in totaal € 20.187 (2018: € 19.176). Voor meer informatie wordt verwezen naar de kostenparagraaf in het bestuursverslag.		

	2019	2018
Directe kosten vermogensbeheer		
Beheerloon	-1.916	-1.198
Transactiekosten	0	-69
Bewaarloon	0	-414
Beleggingsadvies	0	-54
Beleggingsadministratie	-362	-278
Bankkosten e.d.	-20	-90
Vastgoed (onderhoud)	0	-22
Overige kosten vermogensbeheer	-60	-226
Doorbelaste uitvoeringskosten naar vermogensbeheer	-1.005 ¹⁾	-542
Totaal kosten vermogensbeheer	-3.363	-2.893
De directe kosten vermogensbeheer omvatten de zichtbare ('directe') kosten die het fonds op factuurbasis betaalt. De kosten zijn, indien mogelijk, toegerekend aan de verschillende beleggingscategorieën. De transactiekosten zijn grotendeels gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten. De gesaldeerde transactiekosten kunnen niet betrouwbaar worden vastgesteld, omdat deze verrekend zijn in de aan- en verkoopprijzen. De toelichting op de kosten vermogensbeheer inclusief de rechtstreeks ten laste van rendementen gebrachte kosten in overeenstemming met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie is opgenomen in de kostenparagraaf in het bestuursverslag.		
Af: beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers	-1.450	0
Af: rendementstoekenning VPL regeling	696	-730
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	988.377	-57.293
[9] Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers	1.450	-35
[10] Rendementstoekenning VPL regeling	-696	730

1) Dit betreft bestuurskosten (272), kosten bestuursbureau (450), advieskosten (78) en contributies en bijdragen (205).

	2019	2018
[11] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Pensioenpremie werkgevers en werknemers	192.799	190.689
Inkoopsommen	521	38
	193.320	190.727
Inkoopsommen toekenning VPL aanspraken	24.004	24.221
	217.324	214.948
Feitelijke premie	192.799	190.689
Kostendeekkende premie	298.095	286.910
Gedempte kostendeekkende premie	183.380	158.309
De feitelijke premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	90.836	82.378
– Opslag in stand houden vereist vermogen	17.804	18.453
– Opslag voor uitvoeringskosten	8.695	7.474
– Voorwaardelijke componenten	66.045	50.004
	183.380	158.309
Premiemarge	9.419	32.380
	192.799	190.689
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	241.973	228.297
– Opslag in stand houden vereist vermogen	47.427	51.139
– Opslag voor uitvoeringskosten	8.695	7.474
	298.095	286.910
De gedempte kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	90.836	82.378
– Opslag in stand houden vereist vermogen	17.804	18.453
– Opslag voor uitvoeringskosten	8.695	7.474
– Voorwaardelijke componenten	66.045	50.004
	183.380	158.309

Toelichting

De pensioenpremie werkgevers en werknemers bedraagt in totaal 20,6% van de pensioengrondslag (2018: 20,0%) plus 1,4% (2018: 1,4%) van de loonsom ten behoeve van de overgangsmaatregelen (VPL). De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. Er is geen sprake van premiekortingen dan wel premieopslagen.

In de Pensioenwet en het Besluit FTK is beschreven op welke wijze de zuivere kostendeekkende premie en de gedempte kostendeekkende premie moeten worden vastgesteld. Zoals beschreven in de ABTN, maakt het Pensioenfonds gebruik van de mogelijkheid de kostendeekkende premie te dempen. Bij het vaststellen van de gedempte kostendeekkende premie wordt gebruik gemaakt van een verwacht rendement. De zuivere kostendeekkende premie is gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2018. De feitelijke premie is in 2019 hoger dan de gedempte premie.

[12] Premiebijdragen voor risico deelnemers

Inleg excedentregeling	968	1.071
Opslag voor kosten en overlijdensrisicopremie	61	119
	1.029	1.190

[13] Premiebijdragen VPL

Premiebijdragen VPL regeling	25.224	22.996
------------------------------	---------------	---------------

[14] Saldo van overdrachten van rechten

Overgenomen pensioenverplichtingen regulier	4.893	976
– Waarvan ingelegd in DC-regeling	38	-38
Overgenomen pensioenverplichtingen klein pensioen	6.682	0
Overgedragen pensioenverplichtingen regulier	-12.725	-5.981
– Waarvan onttrokken uit DC-regeling	-4	48
Overgedragen pensioenverplichtingen klein pensioen	-3.292	0
	-4.408	-4.995

	2019	2018
[15] Saldo van overdrachten van rechten voor risico deelnemers		
Overgenomen pensioenverplichtingen	34	38
Onttrekkingen t.b.v. inkoop rechten	-63	-10
Onttrekkingen i.v.m. overlijden	-44	0
Onttrekking i.v.m. UWV	-12	-47
Onttrekking i.v.m. correctie beginstand	0	-345
Onttrekking overig	-1	0
	-86	-364
[16] Omzetting VPL rechten in reguliere rechten	-24.004	-24.221
[17] Pensioenuitkeringen		
<i>Pensioenen</i>		
Ouderdomspensioen	-48.773	-47.147
Invaliditeitspensioen	-1.151	-1.182
Partnerpensioen	-12.101	-11.608
Wezenpensioen	-266	-233
Subtotaal	-62.291	-60.170
<i>Andere uitkeringen</i>		
Afkoopsommen	-3.269	-2.709
Overige	0	-2
Subtotaal	-3.269	-2.711
Totaal pensioenuitkeringen	-65.560	-62.881
[18] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen	-1.453.085	-406.447

	2019	2018
[19] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Inleg premie	-968	-1.071
Overgenomen pensioenverplichtingen	-34	-38
Onttrekkingen t.b.v. inkoop rechten	63	10
Onttrekkingen i.v.m. overlijden	44	0
Onttrekkingen i.v.m. UWV	12	47
Rendement	-1.450	35
Kosten	47	56
Correctie beginstand gepensioneerden	0	345
Overige mutaties	1	0
	-2.285	-616
[20] Mutatie VPL schuld		
Inleg premie	-25.224	-22.996
Onttrekkingen t.b.v. inkoop	24.004	24.221
Rendement	696	-730
Kosten	524	474
	0	969
[21] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie		
– Regulier	-6.410	-6.291
– Eenmalig / implementatie / oplegging	-2.899	-1.835
Totaal administratie	-9.309	-8.126
Accountant		
– Controle van de jaarrekening	-104 ¹⁾	-66
– Andere controle opdrachten	3 ²⁾	-29 ²⁾
– Andere niet-controle diensten	0	0
Totaal accountant	-101	-95

1) De accountantskosten 2019 zijn inclusief 13 effect voorgaande jaren.

2) Dit betreft de controle van de transitie van de pensioenadministratie van Syntrus Achmea naar AZL N.V.

	2019	2018
Actuaris		
– Certificering	-65	-51
– Advies	0	-5
Totaal actuaris	-65	-56
Bestuurskosten	-547	-444
Kosten bestuursbureau	-898	-697
Contributies en bijdragen	-658	-649
Opleidingskosten	-12	-22
Overige advieskosten	-192	-305
Overige kosten	-146	-59
Totaal Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-11.928	-10.453
Af: kosten voor risico deelnemers	47	56
Af: doorbelasting naar kosten vermogensbeheer	1.005 ¹⁾	542
Af: kosten VPL regeling	524	474
Totaal Pensioenuitvoerings- en administratiekosten t.l.v. pensioenfonds	-10.352	-9.381
[22] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten voor risico deelnemers	-47	-56
[23] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten VPL regeling	-524	-474
[24] Overige baten en lasten	-578	366
Saldo van baten en lasten	-328.221	-325.564

1) Dit betreft bestuurskosten (272), kosten bestuursbureau (450), advieskosten (78) en contributies en bijdragen (205).

Actuariële analyse van het saldo

	2019	2018
Beleggingsopbrengsten ¹⁾	-308.731	-394.970
Premies	-57.807	-45.044
Waardeoverdrachten	86	500
Kosten	0	0
Uitkeringen	-74	-144
Sterfte	2.239	5.899
Arbeidsongeschiktheid	-2.905	-2.056
Reguliere mutaties	419	-501
Toeslagverlening	0	0
Overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen	39.174	110.410
Andere oorzaken	-622	342
	-328.221	-325.564

1) Dit betreft de beleggingsopbrengsten, de benodigde intresttoevoeging aan de technische voorziening en de wijziging van de technische voorziening die volgt uit de wijziging van de rentetermijnstructuur.

Risicoparagraaf

(bedragen in duizenden euro)

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna wordt een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt, is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is, bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekortsituatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2019 van 118,3% en 2018 van 119,6%.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat bij de procentuele buffers rekening gehouden wordt met de veronderstelde positieve samenhang (correlatie) tussen renterisico, aandelen- en vastgoedrisico en kredietrisico. Daarnaast wordt rekening gehouden met het gegeven dat niet alle risico's zich tegelijk zullen manifesteren (diversificatie).

	2019		2018	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	308.288	2,5	405.945	4,6
Aandelen- en vastgoedrisico (S2)	956.261	11,6	769.663	11,3
Valutarisico (S3)	298.521	0,9	243.351	0,9
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	290.679	2,6	194.655	2,1
Verzekeringstechnisch risico (S6)	266.541	0,7	213.426	0,7
Actief beheer risico (S10)	0	0,0	0	0,0
Diversificatie-effect ¹⁾	-763.961		-659.641	
Totaal Vereist eigen vermogen	1.356.329	18,3	1.167.399	19,6
Dekkingsgraad		94,6		98,8
Beleidsdekkingsgraad		94,5		103,4
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,3		104,4
Strategisch vereiste dekkingsgraad		118,3		119,6
Feitelijk vereiste dekkingsgraad		119,1		120,9

¹⁾ Het elimineren van risico's die niet gelijktijdig in de markt optreden.

De vereiste dekkingsgraad bedroeg per 31 december 2019 118,3%. Hiermee ligt de beleidsdekkingsgraad van het fonds onder de vereiste dekkingsgraad en is er sprake van een reservetekort. De beleidsdekkingsgraad ligt daarnaast ook onder de minimaal vereiste dekkingsgraad, waarmee er einde van het boekjaar ook sprake is van een dekkingstekort. In boekjaar 2019 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 94,5%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2018 van 103,4%, is de beleidsdekkingsgraad afgenomen met 8,9%-punt.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 18,2 (2018: 15,2)

Duratie van de pensioenverplichtingen 27,4 (2018: 26,4)

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

	Feitelijke verdeling		Strategische verdeling	
	in €	%	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico fonds (A)	459.007		459.007	
Impact op de rentegevoelige beleggingen (B)	134.476		150.719	
Renterisico	324.531	2,6	308.288	2,5
Afdekkingspercentage (B/A)		29,1		32,6

Derivaten

Het renterisico is afgedekt door middel van renteswaps: dit betreft contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom.

Er is onderpand (collateral) uitgewisseld om het tegenpartijrisico te reduceren. Het pensioenfonds heeft eind 2019 € 0 (2018: € 2.900) aan onderpand verstrekt in de vorm van (staats)obligaties als gevolg van negatieve waardeontwikkeling van derivaten en € 10.827 (2018: € 0) aan onderpand ontvangen in de vorm cash. De verstrekte (staats)obligaties zijn verantwoord onder de vastrentende waarden. Door deze swaps wordt de duratie van de portefeuille van vastrentende waarden verlengd van 6,6 naar 18,2 jaar.

Met behulp van deze derivaten wordt het strategisch afdekkingspercentage vormgegeven. Strategisch dekt het fonds volgens het beleggingsmandaat 30% van het renterisico af.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december:

Type contract	Onder- liggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva	Netto positie (waarde)
Rentederivaten per 31-12-2019	6.198.079	446.266	0	446.266
Rentederivaten per 31-12-2018	5.926.369	845.393	-622.847	222.546

Hoogte buffer

Op basis van de vereist eigen vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het feitelijk renterisico 324.531 (2,6%) en voor het strategisch renterisico 308.288 (2,5%).

Aandelen- en vastgoedrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed, hedgefonds, private equity en infrastructuur in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende aandelen en vastgoed categorieën getoond.

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Verdeling per categorie:</i>				
Beursgenoteerd vastgoed	336.705	11,5	288.578	11,5
Niet-beursgenoteerd vastgoed	363.038	12,4	410.360	16,4
Ontwikkelde markten	1.563.235	53,5	1.324.489	52,9
Opkomende markten	431.108	14,8	307.404	12,3
Private equity, hedge funds en infrastructuur	228.019	7,8	174.104	6,9
	2.922.105	100,0	2.504.935	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch aandelen- en vastgoedrisico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het feitelijk aandelen- en vastgoedrisico bedraagt € 1.049.451 (12,9%) en voor het strategisch aandelen- en vastgoedrisico € 956.261 (11,6%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Totaal beleggingen ¹⁾ naar valuta vóór afdekking met derivaten</i>				
Euro	4.248.834	61,1	3.881.450	66,6
Amerikaanse dollar	1.989.553	28,5	990.895	17,0
Australische dollar	37.806	0,5	11.504	0,2
Britse pound sterling	129.120	1,9	224.271	3,8
Deense kroon	6.358	0,1	14.359	0,2
Japanse yen	143.398	2,1	148.526	2,5
Noorse Kroon	7.299	0,1	12.815	0,2
Zweedse Kroon	25.603	0,4	42.865	0,7
Zwitserse frank	31.637	0,5	80.637	1,4
Overige valuta	333.470	4,8	432.976	7,4
Totaal beleggingen exclusief derivaten	6.953.078	100,0	5.840.298	100,0
Waarde derivaten	11.993		-2.973	
Totaal beleggingen inclusief derivaten	6.965.071		5.837.325	
<i>Totaal beleggingen ¹⁾ naar valuta ná afdekking met derivaten</i>				
Euro	4.258.887	61,1	5.108.854	87,6
Amerikaanse dollar	1.991.389	28,6	75.908	1,3
Australische dollar	37.806	0,5	11.504	0,2
Britse pound sterling	128.157	1,8	20.267	0,3
Deense kroon	6.358	0,1	14.359	0,2
Japanse yen	144.465	2,1	36.883	0,6
Noorse Kroon	7.299	0,1	12.815	0,2
Zweedse Kroon	25.603	0,4	42.865	0,7
Zwitserse frank	31.637	0,5	80.637	1,5
Overige valuta	333.470	4,8	433.233	7,4
Totaal beleggingen inclusief derivaten	6.965.071	100,0	5.837.325	100,0

1) Inclusief liquide middelen beschikbaar voor beleggingen.

Derivaten

Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille zijn er door de vermogensbeheerders valutatermijntransacties afgesloten. Dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december:

Type contract	Onder- liggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva	Netto positie (waarde)
Valutaderivaten per 31-12-2019	176.697	11.993	-1.272	10.721
Valutaderivaten per 31-12-2018	1.295.815	2.699	-5.672	-2.973

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valutarisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het feitelijk valutarisico bedraagt € 283.304 (0,8%) en voor het strategisch valutarisico € 298.521 (0,9%).

Grondstoffenrisico

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch grondstoffenrisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 35%. Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en hoeft daarom geen buffers hiervoor aan te houden.

Kredietrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA-rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' en 'geen rating' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd.

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Rating vastrentende waarden:</i>				
AAA	740.995	26,5	613.588	25,1
AA	575.507	20,6	448.748	18,3
A	356.176	12,8	423.346	17,3
BBB	383.540	13,7	309.877	12,7
Lager dan BBB	90.034	3,2	57.722	2,4
Not rated	646.787	23,2	595.406	24,2
	2.793.039	100,0	2.448.687	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd minder dan 1 jaar	853.437	30,5	421.609	17,2
Resterende looptijd tussen 1 en 5 jaar	368.989	13,2	441.533	18,0
Resterende looptijd tussen 5 en 10 jaar	387.363	13,9	398.546	16,3
Resterende looptijd tussen 10 en 20 jaar	774.052	27,7	760.784	31,1
Resterende langer dan 20 jaar	409.198	14,7	426.215	17,4
	2.793.039	100,0	2.448.687	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentendewaardenportefeuille. Naarmate de rating slechter wordt, neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van € 243.122 (2,1%) en voor het strategisch kredietrisico van € 290.679 (2,6%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevensrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

In verband met het langlevensrisico wordt aanvullend boven het hanteren van de prudente grondslagen, de Voorziening toekomstige sterfteontwikkeling gevormd.

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk verzekeringstechnisch risico bedraagt € 266.541 (0,7%) en voor het strategisch verzekeringstechnisch risico € 266.541 (0,7%).

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

	2019		2018	
	€	%	€	%
Onroerende zaken				
<i>Verdeling onroerende zaken per sector:</i>				
Kantoren	69.415	9,9	43.082	6,2
Winkels	129.827	18,6	138.389	19,8
Woningen	236.060	33,7	273.044	39,1
Overige	264.441	37,8	244.423	34,9
	699.743	100,0	698.938	100,0
<i>Verdeling onroerende zaken per regio:</i>				
Europa	469.429	67,1	460.727	65,9
Noord-Amerika	142.192	20,3	151.324	21,7
Midden- en Zuid-Amerika	383	0,1	114	0,0
Azië	13.964	2,0	3.344	0,5
Oceanië	72.296	10,3	77.854	11,1
Overige	1.479	0,2	5.575	0,8
	699.743	100,0	698.938	100,0
<i>Grote posten: onroerende zaken van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
Northern Trust UCITS Common ContractualFundRealEst	0	0,0	246.204	4,2
ACHMEA BANK NV	0	0,0	148.967	2,4

	2019		2018	
	€	%	€	%
Aandelen				
<i>Verdeling aandelen per regio:</i>				
Europa	717.062	36,0	666.388	40,9
Noord-Amerika	685.205	34,4	487.280	29,9
Midden- en Zuid-Amerika	36.831	1,8	19.636	1,2
Azië	353.842	17,7	281.379	17,2
Oceanië	175.917	8,8	161.403	9,9
Overige	25.486	1,3	15.807	0,9
	1.994.343	100,0	1.631.893	100,0
<i>Verdeling aandelen per sector:</i>				
Basismaterialen	90.140	4,5	92.926	5,7
Communicatiediensten	217.705	10,9	68.207	4,2
Consumptiegoederen	534.762	26,8	348.577	21,3
Gezondheidszorg	58.647	2,9	169.496	10,4
Energie	110.693	5,5	125.804	7,7
Financiële dienstverlening	395.285	19,8	322.430	19,8
Industrie	207.834	10,4	177.891	10,9
Nutsbedrijven	75.388	3,8	72.074	4,4
Technologie	233.297	11,7	231.902	14,2
Diversen	70.592	3,5	22.586	1,4
	1.994.343	100,0	1.631.893	100,0
<i>Grote posten: aandelen van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
The Vanguard Group, inc	380.827	5,3	909.126	15,3
Northern Trust Corporation	168.381	2,4	193.920	3,3

Vastrentende waarden

Verdeling vastrentende waarden per regio:

	2019		2018	
	€	%	€	%
Europa	2.245.056	80,4	1.673.104	68,4
Noord-Amerika	290.688	10,4	287.066	11,7
Midden- en Zuid-Amerika	70.805	2,5	32.341	1,3
Azië	58.453	2,1	43.502	1,8
Oceanië	22.419	0,8	52.168	2,1
Overige	105.618	3,8	360.506	14,7

2.793.039 100,0 2.448.687 100,0

Verdeling vastrentende waarden per soort:

Staatsobligaties	1.269.648	45,5	1.004.905	41,0
Bedrijfsobligaties (Credit funds)	766.187	27,4	1.125.864	46,0
Hypotheken	319	0,0	317.571	13,0
Beleggingsfondsen vastrentende waarden	708.330	25,4	0	0,0
Overige	48.555	1,7	347	0,0

2.793.039 100,0 2.448.687 100,0

Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van het balanstotaal:

Insight Liquidity Fund (ILF) EUR Cash Fund	0	0,0	341.155	5,8
JPMorgan Liquidity Funds - Euro Liquidity Fund	0	0,0	417.460	7,0
Aeam Dutch Mortgage Fund	0	0,0	317.555	5,4
Blackrock Euro Investm Grade Corp Bond Index Fund	0	0,0	229.685	3,9
Insight LDI Solutions Plus Euro 50 Swap Year Fund	0	0,0	186.098	3,2
Insight LDI Solutions Plus Euro 30 Year Fund B	0	0,0	378.752	6,3
AEAM Northern American Equity Fund	341.957	4,9	0	0,0
LDI Solutions Plus PLC	1.070.638	15,2	0	0,0
LDI Solutions Plus ICAV	163.942	2,3	0	0,0
Legal & General IM - Euro Corporate Bond Fund	0	0,0	171.979	2,9
SLI Global SICAV European Corp Bond Fund D	0	0,0	172.208	2,9
Duitse staatsobligaties	377.869	5,4	332.996	4,6
Nederlandse staatsobligaties	263.244	3,7	189.920	3,1

Overige beleggingen

Verdeling overige beleggingen per soort:

	2019		2018	
	€	%	€	%
Hedge Fund	86.708	8,5	40.275	4,8
Infrastructure Fund	135.203	13,2	125.871	15,0
Mix Fund	10.690	1,0	7.940	0,9
Overige (liquide middelen, cash fund e.d.)	788.370	77,3	664.120	79,3
	1.020.971	100,0	838.206	100,0

Beleggingen in fondsen, die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaken zijn tevens in bovenstaande overzichten opgenomen. Echter, in de beleggingsfondsen is sprake van voldoende diversificatie.

Derivaten

Verdeling derivaten waarden per soort:

	2019		2018	
	€	%	€	%
Aandelenderivaten	8	0,0	28	0,0
Kredietderivaten	-20	0,0	0	0,0
Rentederivaten	446.266	97,7	222.546	101,4
Valutaderivaten	10.721	2,3	-2.973	-1,4
	456.975	100,0	219.601	100,0

Hoogte buffer

Bij de bepaling van het vereist vermogen past het pensioenfonds het standaardmodel van DNB toe. In dat model wordt het concentratierisico vooralsnog op nihil gesteld.

Het bestuur heeft geconcludeerd dat er geen sprake is van concentratie.

Actief beheer risico

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico gecijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. Volgens de aanlevering van de vermogensbeheerder zijn de tracking errors voor het pensioenfonds in 2019 lager dan 1% en wordt er dus geen actief beheer risico gecijferd.

Gebeurtenissen na balansdatum

De in maart losgebarsten Covid-19 crisis heeft in de periode van het opstellen van het jaarverslag een stevige impact gehad op het fonds. De reactie van de financiële markten op de Covid-19 crisis heeft de financiële positie van het fonds fors geraakt, de dekkingsgraad is met meer dan 10% gedaald. Het fonds is eind april 2020 binnen de bandbreedtes van het strategisch beleggingsbeleid gebleven. Een pensioenverlaging lijkt echter onvermijdelijk. Deelnemers en werkgevers worden actief geïnformeerd omtrent de gevolgen van de Covid-19 crisis, onder andere via een daartoe ingerichte pagina op de website. De gevolgen van de Covid-19 crisis benadrukt het belang van het lopende overleg met sociale partners over de pensioenregeling en de financiering daarvan. Het bestuur constateert dat de druk op de levensmiddelensector erg groot is maar voor het grootste deel van de sector geldt dat de omvang van de bedrijvigheid niet zwaar geraakt wordt door de crisis.

De dienstverlening aan deelnemers en werkgevers en ook het vermogensbeheer is in de periode van het opstellen van het jaarverslag ongestoord verlopen. Ook de besturing en besluitvorming van het fonds is onverminderd voortgegaan.

Resultaatbestemming

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN.

Het voorstel resultaatbestemming 2019 is opgenomen in de paragraaf van de staat van baten en lasten in de jaarrekening.

Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van Stichting bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf heeft de jaarrekening 2019 vastgesteld in de vergadering van 16 juni 2020.

Mevrouw F. Slood-Mulder
Werkgeversvoorzitter

De heer D.H.M. Muusers
Werknemersvoorzitter (ad interim)

De heer H.B.M. Grutters
Bestuurslid

De heer H.A. Breekveldt
Bestuurslid

De heer P.J. Verhoog
Bestuurslid

Mevrouw L.T.M. de Leede
Bestuurslid

De heer G.W. Wegh
Bestuurslid

De heer W.J. van Houwelingen
Bestuurslid

De heer C.H.L.M. Filippini
Bestuurslid

De heer J.G. Seffinga
Bestuurslid

Goedkeuring van de jaarrekening door de raad van toezicht

De heer H.J.P. Strang
Voorzitter

De heer W.G. van den Brink
Lid

De heer D. Wenting
Lid

Overige gegevens

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf te Utrecht is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 29 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 1,45 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendeekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131 (minimaal vereist eigen vermogen), 132 (vereist eigen vermogen) en 133 (dekking door waarden).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie bestaat voor 4 achtereenvolgende jaareinden.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen. In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Amstelveen, 16 juni 2020

drs. H. Zaghdoudi AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf per 31 december 2019 en van het saldo van baten en lasten over 2019, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf ('de Stichting') te Utrecht gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2019;
- 2 de staat van baten en lasten over 2019;
- 3 het kasstroomoverzicht over 2019; en
- 4 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting

Materialiteit
— Materialiteit van EUR 35 miljoen — circa 0,5% van het pensioenvermogen
Kernpunten
— Waardering van beleggingen — Waardering van technische voorzieningen
Oordeel
Goedkeurend

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 35 miljoen (2018: EUR 29 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per 31 december 2019 (circa 0,5%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de (beleids)dekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het bestuur en de raad van toezicht afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven EUR 1.750 duizend rapporteren aan het bestuur en de raad van toezicht alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan Northern Trust. De pensioenadministratie is uitbesteed aan AZL N.V. De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door Northern Trust en informatie over de technische voorzieningen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door AZL N.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van Northern Trust en AZL N.V., zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde ('System and Organization Controls-' en 'Standaard 3402 type II-') rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en het bespreken van de beheersomgeving bij de dienstverlener met vertegenwoordigers van de dienstverlener. Op basis daarvan evalueren wij, en bespreken wij, indien daartoe aanleiding is, met de andere onafhankelijke accountant, de in de Standaard 3402 type II- of System and Organization Controls-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2019 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan Northern Trust en AZL N.V.

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses ten aanzien van premiebijdragen en uitkeringen uitgevoerd waarbij wij de uitkomsten hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen beleggingen, mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen en uitkeringen aan de hand van brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij eveneens gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants. Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. heeft op grond van de overeenkomst met de Stichting aan een onafhankelijk accountant opdracht gegeven de informatie inzake de vastgoedfondsen ten behoeve van de jaarrekening van de Stichting te controleren.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel bij de jaarrekening zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de controlewerkzaamheden van deze accountant. In dit kader hebben wij de accountant schriftelijke instructies gegeven omtrent de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden. De accountant heeft, op onze instructie, bijzondere aandacht besteed aan het hierna genoemde kernpunt van onze controle voor de waardering van beleggingen met schattingen.

De accountant heeft zijn bevindingen aan ons gerapporteerd. Wij hebben de rapportage geëvalueerd en aanvullende eigen controlewerkzaamheden uitgevoerd waaronder de aansluiting van de vermogensbeheerrapportage met de financiële administratie en de jaarrekening.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergegevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorzieningen, premiebijdragen en uitkeringen verkregen.

Reikwijdte van onze controle inzake fraude

In overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden zijn wij verantwoordelijk voor het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid (maar geen absolute) dat de

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat die het gevolg zijn van fraude of fouten.

Als onderdeel van onze risico-inschattingswerkzaamheden hebben wij gebeurtenissen en omstandigheden geëvalueerd die wijzen op een prikkel of druk om fraude te plegen of een mogelijkheid bieden om fraude te plegen ('frauderisicofactoren') om op basis daarvan frauderisico's te identificeren, indien relevant.

Het geïdentificeerde frauderisico is besproken binnen het controleteam en wij zijn alert op aanwijzingen van fraude gedurende de controle. Op basis van de controlestandaard hebben wij het frauderisico met betrekking tot doorbreking van interne beheersingsmaatregelen door het bestuur (veronderstelde risico) geëvalueerd. Het veronderstelde frauderisico met betrekking tot de opbrengstverantwoording is niet van toepassing, vooral omdat de mogelijkheden tot het materieel beïnvloeden van de opbrengstverantwoording beperkt zijn.

Onze controlewerkzaamheden omvatten een evaluatie van de opzet en het bestaan alsmede de effectieve werking van interne beheersingsmaatregelen die relevant zijn voor het mitigeren van dit risico, een evaluatie van management bias en het identificeren van (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico. Indien wij journaalposten met een verhoogd risico hebben geïdentificeerd, controleren wij deze door middel van validatie van brondocumentatie.

Bij het bepalen van onze controlewerkzaamheden maken wij gebruik van de inschatting en evaluatie van de Stichting met betrekking tot het interne beleid omtrent frauderisico-beheersing (preventie, detectie en respons), inclusief de opzet van ethische standaarden om een open en eerlijke cultuur na te streven.

Als onderdeel van onze evaluatie hebben wij diverse fondsrapportage (bijvoorbeeld SLA-rapportages) geïnspecteerd.

Wij hebben onze risico-inschatting en controlewerkzaamheden gecommuniceerd aan het bestuur en de raad van toezicht. Onze controlewerkzaamheden verschillen van een specifiek forensisch fraudeonderzoek, welk onderzoek vaak een meer diepgaand karakter heeft.

Onze controlewerkzaamheden om frauderisico's te adresseren hebben niet geleid tot de identificatie van een kernpunt van de controle.

Wij merken op dat onze controle is gebaseerd op de procedures die zijn beschreven in overeenstemming met de toepasselijke controlestandaarden en niet primair zijn ontworpen om fraude te detecteren.

Reikwijdte van onze controle inzake het niet voldoen aan wet- en regelgeving

Wij hebben feiten en omstandigheden geëvalueerd om wet- en regelgeving te identificeren die relevant is voor de Stichting. Wij hebben wet- en regelgeving geïdentificeerd die redelijkerwijs een materieel effect op de jaarrekening kan hebben op basis van onze risico-inschatting en sector kennis, door middel van het bevragen van het bestuur en een evaluatie van het beleid en geïmplementeerde procedures ten aanzien van het voldoen aan wet- en regelgeving.

Geïdentificeerde wet- en regelgeving is besproken binnen het controleteam en wij zijn alert op aanwijzingen van het niet voldoen aan wet- en of regelgeving gedurende de controle. De potentiële impact van wet- en regelgeving varieert sterk:

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

- De Stichting is onderhevig aan wet- en regelgeving die direct van invloed is op de jaarrekening, inclusief de Pensioenwet en verslaggevingstandaarden (inclusief voor de Stichting specifieke wet- en regelgeving). Wij hebben het voldoen aan deze wet- en regelgeving vastgesteld als onderdeel van onze controlewerkzaamheden voor de relevante elementen in de jaarrekening.
- Daarnaast is de Stichting onderhevig aan diverse wet- en regelgeving waarbij niet voldoen aan deze wet- en regelgeving indirect van invloed kan zijn op de jaarrekening ten aanzien van elementen verantwoord of toegelicht in de jaarrekening, of beide, bijvoorbeeld als gevolg van het ontvangen van boetes of claims. Wij hebben de Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds (Wet Bpf 2000) en het Besluit Financieel toetsingskader pensioenfonds (Bftp) geïdentificeerd als wetgeving die indirect, redelijkerwijs een materiële impact op de jaarrekening zou kunnen hebben.

De Nederlandse controlestandaarden beperken onze controlewerkzaamheden met betrekking tot het identificeren van het niet voldoen aan wet- en regelgeving met een indirecte invloed tot het bevragen van het bestuur en inspectie van correspondentie met toezichthoudende instanties alsmede andere juridische correspondentie. Onze werkzaamheden hebben niet geleid tot het identificeren van gevallen of vermoedens van niet voldoen aan wet- en regelgeving anders dan wat reeds door de Stichting is geïdentificeerd.

De impact van bekende gevallen of vermoedens van niet voldoen aan wet- en regelgeving hebben wij geadresseerd in de controlewerkzaamheden met betrekking tot de relevante elementen zoals verantwoord in de jaarrekening.

De uitgevoerde werkzaamheden inzake het adresseren van het risico op het niet voldoen aan wet- en regelgeving hebben niet geleid tot het identificeren van een kernpunt in onze controleverklaring.

Onze controlewerkzaamheden verschillen van een specifiek forensisch onderzoek naar het voldoen aan wet- en regelgeving. Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening en voor de opzet van een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude, waaronder het voldoen aan wet- en regelgeving.

Indien de gevolgen voor de jaarrekening van het niet voldoen aan indirecte wet- en regelgeving (onregelmatigheden) minder direct van invloed zijn op gebeurtenissen en transacties die in de jaarrekening tot uitdrukking komen, hoe minder waarschijnlijk het is dat de inherent beperkte controlewerkzaamheden, zoals vereist door de controlestandaarden, dit zouden identificeren. Bovendien bestaat er, zoals bij elke controle, een hoger risico op het niet detecteren van onregelmatigheden indien deze het gevolg zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, opzettelijke onjuistheden, verkeerde representaties of de doorbreking van interne beheersmaatregelen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij aan het bestuur en de raad van toezicht gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Waardering van beleggingen

Omschrijving

De beleggingen vormen een significante post op de balans van de Stichting. De beleggingen van de Stichting bedragen circa 99% van het balanstotaal. Alle beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Uit noot 1 bij de toelichting op de jaarrekening blijkt dat voor EUR 3,3 miljard (48%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op marktnoteringen en dat voor EUR 3,6 miljard (52%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op afgeleide marktnoteringen, onafhankelijke taxaties, nettocontantewaardeberekeningen en andere geschikte waarderingsmodellen. Het bepalen van de marktwaarde voor deze laatste beleggingscategorie is complex(er) en bevat subjectieve schattingselementen.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van modellen. Gezien de invloed hiervan op de waardering van de beleggingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de (beleids)dekkingsgraad vormde de waardering van de beleggingen een kernpunt van onze controle.

In de 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' geeft de Stichting de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In noot 1 zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van deze beleggingscategorie uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Wij maken gebruik van de beheersmaatregelen die zijn ingericht bij de vermogensbeheerder en die onderdeel zijn van de System and Organization Controls (SOC 1)-rapportage (waarbij een goedkeurend assurancerapport van de accountant is afgegeven). Deze relevante beheersmaatregelen zijn gericht op de aanstelling van betrouwbare fondsmanagers enerzijds en de betrouwbare aanlevering van, en toereikende evaluatie op, periodieke performancecijfers anderzijds. Daarnaast hebben wij de aansluiting vastgesteld tussen de financiële administratie en actuele financiële rapportages van fondsmanagers, indien nodig gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. Vervolgens hebben wij de waardering van beleggingen gebaseerd op onafhankelijke taxaties, nettocontantewaardeberekeningen en andere geschikte waarderingsmodellen onderzocht.

De waardering van een deel van de beleggingsportefeuille hebben wij onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Wij hebben ook de monitoring van de uitvoeringsorganisatie op recente financiële informatie verkregen na balansdatum over de waarde van beleggingen op balansdatum betrokken. Onze waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingsmodellen vergeleken met zelfstandig bepaalde waarderingsmodellen op basis van zelfstandig verkregen in de markt waarneembare prijzen.

De waardering van het resterende deel van de beleggingsportefeuille hebben wij getoetst aan de hand van recente, door een andere onafhankelijke accountant gecontroleerde jaarrekeningen. Wij hebben hierbij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van de Stichting ten opzichte van die van het beleggingsfonds alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant. Bovendien hebben wij ook de monitoring van de Stichting op recente financiële informatie van de beleggingen na balansdatum in onze werkzaamheden betrokken. Wanneer niet tijdig een jaarrekening die is voorzien van een goedkeurende controleverklaring beschikbaar is, hebben wij de betrouwbaarheid van de marktwaardering zoals door de fondsmanager is afgegeven, vastgesteld door de inschatting van deze fondsmanagers uit voorgaande jaren te toetsen aan de hand van de later in het jaar beschikbaar gekomen gecontroleerde jaarrekeningen. In aanvulling hierop hebben we diverse gesprekken gevoerd met betrokken frontoffice-medewerkers van de Stichting/vermogensbeheerder, waarbij wij significante gebeurtenissen na balansdatum, mogelijke risico's en andere relevante aspecten die van invloed zijn op de waardering van deze fondsen hebben besproken en getoetst aan brondocumentatie, indien beschikbaar.

De accountant van Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V. heeft zijn bevindingen met betrekking tot zijn controle op de vermogensrapportage aan ons gerapporteerd. Wij hebben de rapportage geëvalueerd. Wij hebben vastgesteld dat de gecontroleerde vermogensbeheerrapportage aansluit met de financiële administratie en de jaarrekening.

Onze observatie

Wij hebben geconstateerd dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingsmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen. Wij hebben eveneens geconstateerd dat de toelichtingen op de beleggingen adequaat zijn.

Wij vinden de waardering van de beleggingen evenwichtig bepaald.

Waardering van technische voorzieningen

Omschrijving

De technische voorzieningen vormen een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De waardering van de technische voorzieningen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen en kostenniveaus worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt tegen de markttrente (rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank).

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actueel deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorzieningen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad vormde de waardering van de technische voorzieningen een kernpunt van onze controle.

Het bestuur heeft in de toelichting 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de technische voorzieningen opgenomen. Uit deze toelichting blijkt dat schattingswijzigingen hebben plaatsgevonden. In de 'Risicoparagraaf' is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaire die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerend actuaire over de te volgen aanpak, de aandachtspunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaire. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden van de certificerend actuaire geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij gebruikgemaakt van een eigen actuaire. Tevens hebben wij de waarderingsgrondslagen en de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen in de jaarrekening geëvalueerd.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de technische voorzieningen evenwichtig bepaald en de toelichting toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben een mindere diepgang dan onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van de genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de Stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze doelstelling is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een entiteit haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze ongedeelde verantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verkrijgen van voldoende geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van de onderdelen of activiteiten binnen de groep. In dat kader zijn wij ook verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole.

Wij communiceren met het bestuur en de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur en de raad van toezicht hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amstelveen, 16 juni 2020

KPMG Accountants N.V.

F.M. van den Wildenberg RA

KPMG Accountants N.V., ingeschreven bij het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Cooperative ('KPMG International'), een Zwitserse entiteit.

Bijlagen

Relevante nevenfuncties bestuursleden en raad van toezicht

Bestuur:

De heer H.A. Breekveldt	Bestuurslid	
De heer C.H.L.M. Filippini	Bestuurslid	– Bestuurslid BPF Detailhandel (tot 01-01-2020) – Bestuurslid SPNG
De heer H.B.M. Grutters	Bestuurslid	– Pensioenbestuurder FNV – Bestuurslid BPF Detailhandel – Bestuurslid Pensioenfonds Wonen – Bestuur Pensioenfederatie (linking pin tussen bestuur en commissie risicomanagement)
De heer W.J. van Houwelingen	Bestuurslid	– Pensioenbestuurder FNV – Bestuurslid BPF Bouw – Bestuurslid PME
Mevrouw L.T.M. de Leede	Bestuurslid	– Bestuurder BPF Slagers, tevens lid Beleggingscommissie – Bestuurder Pensioenfonds Notariaat, tevens lid Beleggingscommissie
De heer D.H.M. Muusers	Voorzitter namens werknemers (ad interim)	– Pensioenbestuurder FNV – Voorzitter (werknemers) bij BPF AVH – Bestuurslid bij BPF VLEP – Niet uitvoerend bestuurder bij BPF SGB
De heer J.G. Seffinga	Bestuurslid	– Pensioenfondsbestuurder CNV Vakmensen – Bestuurslid BPF Detailhandel – Niet-uitvoerend bestuurder Stipp (Stichting Pensioenfonds voor personeelsdiensten)
Mevrouw F. Slood-Mulder	Voorzitter namens werkgevers	– Eigenaar/directeur van Jumbo Froukje Slood – Hoofdbestuurslid van het Vakcentrum
De heer P.J. Verhoog	Bestuurslid	– Directeur Sociale Zaken Detailhandel Nederland – Bestuurslid van het Pensioenfonds Wonen

De heer G.W. Wegh	Bestuurslid	– Hoofd Personeel & Organisatie Coop – Bestuurslid NVCW (Nederlandse Vereniging Coöperatieve Werkgevers) – Bestuurslid BPF Foodservice – Bestuurslid Sociaal Fonds Levensmiddelen – Cao-onderhandelaar Levensmiddelen
-------------------	-------------	---

Raad van toezicht:

De heer W.G. van den Brink	Lid raad van toezicht	– Commissaris Nettorama
De heer H.J.P. Strang	Voorzitter raad van toezicht	– Lid raad van toezicht Bedrijfstakpensioenfondsen voor het Schilders-, Afwerkings- en Glaszetbedrijf – Lid raad van toezicht BPF Agrarische & Voedselvoorzieningshandel – Lid raad van toezicht Pensioenfondsen Hoogovens – Lid Bestuur BPF Waterbouw – Lid visitatiecommissie Pensioenfondsen VNU – Lid visitatiecommissie Pensioenfondsen Lloyd's Register – Lid visitatiecommissie Pensioenfondsen Transavia – Moderator Werkgroep Internationaal (Kring van Pensioenspecialisten) – Bestuurslid Kring van Pensioenspecialisten – Sleutelhouder Audit BPF Waterbouw – Sleutelhouder Audit Pensioenfondsen Wonen
De heer D. Wenting	Lid raad van toezicht	– Lid raad van toezicht PF Tandartsen – Lid raad van toezicht Heineken Pensioenfondsen – Lid raad van toezicht PF Schoenen en Lederwaren – Voorzitter visitatiecommissie Pensioenfondsen Eriks – Voorzitter visitatiecommissie Pensioenfondsen VNU – Lid van visitatiecommissie Pensioenfondsen Fysiotherapeuten – Voorzitter Klankbordgroep van de VITP – Lid van de KPS werkgroep Pensioen 2020 – Lid van de Pensioencommissie van de gezamenlijke ouderenorganisaties – Lid visitatiecommissie Pensioenfondsen Aon Groep